

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Νέα Παιδαγωγική-Σχολική Πράξη

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ: Νά κρατικοποιηθῇ ἡ ἰδιωτικὴ ἐκπαίδευση	789
ΕΥΡΙΠ. ΣΟΥΡΛΑ: Πατριδογνωστικὰ ὁράματα	797
ΔΙΟΝ. ΜΠΕΡΕΤΗ: Ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως στὸ παιδί	800
ΛΥΝΔΡΕ ΛΕ ΓΑΛΛ: Οἱ ἀποτυχίες στὸ σχολεῖο	802
ΣΤΕΦ. ΠΑΣΧΑΛΙΔΟΥ: Συνεργασία Σχολείου - Οἰκογενείας	808
ΑΘΑΝ. ΓΚΡΟΖΑ: Ζωὴ καὶ Σχολεῖο στὴ Δυτικὴ Γερμανία	812
Β. ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ - ΠΑΠΑΔΑΤΟΥ: Ἀνῆλικοι καὶ κινημα- τογράφος	816
ΚΑΛΛΙΟΠΗΣ ΜΟΥΣΤΑΚΑ: Ἡ παγκόσμιος ἡμέρα τοῦ παιδιοῦ	818
Γ. ΚΟΥΓΙΟΥΦΑ: Ἡ βαθμολογία στὸ Δημοτ. Σχολεῖο	820
ΕΜΜΑΝ. ΧΛΙΟΥΝΑΚΗ: Διῳγία τῆς Φυσικῆς ἱστορίας στὴν Ε' - ΣΤ' τάξη	824
ΤΟΥΛΑΣ ΣΟΦΗ - ΜΕΛΛΙΟΥ: Ἐπιστροφή στὸ χωριό!	826
ΓΡ. ΚΟΜΠΙΛΑ: Ὁ πυρπολητὴς Κανάρης ἦταν Παργιανός!	828
ΧΡΥΣ. ΖΗΣΗ: Οἱ «Ἀντίπαλοι τῆς ψυχῆς» τοῦ Γ. Ἀνυφαντῆ	831
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ: Τὰ τέστ ἐφύας εἶναι ἀξιόπιστα; (Ἀγγλία σ. 834). ἡ γνώση πρέπει νὰ συμβαδίζει με- τὸ χρόνο (Ρωσσία, σ. 834).	
ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ: Ὁ Δ)ντὴς τοῦ «Νέου Σχολείου» ἀπαντᾷ	836

Β' Περίοδος — Ἔτος 14ον — Τεύχος 169

ΑΘΗΝΑΙ   ΧΕΙΜΕΡΙΟΣ 1961

«ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ»
ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΑΘΗΝΑΙ—ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 35—ΤΗΛ. 521-418

ΧΡΟΝΟΣ ΙΔ' (Β' ΠΕΡΙΟΔ.) ΑΡ. 69

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1964

ΣΤΗΝ ΔΡΟΜΕΝ

Μόνον έτησίαι:
Γιά σχολεία και εκπαιδευτικούς... δρχ. 100

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Α.Ν. 4092)1948

Έκδότης—Διευθυντής: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

Κατοικία: Μαβίλη 20 (Πατήσια)

Τυπογραφείου: ΣΤ. ΔΡΟΣΟΣ

Μέτωνος 2—Τηλ. 526-889

«ECOLE NOUVELLE»
REVUE MENSUELLE DE PEDAGOGIE
ATHENES RUE SOCRATE 35

ANNEE XIV—NOYMER 169

NOVEMBRE 1964

ABONNEMENTS

Pour les écoles et les instituteurs
d' un an ..... dr. 100

Έλληλογραφία και έμβάσματα

κ. ΧΑΡΙΗΝ ΠΑΤΣΗΝ

Σωκράτους 35 Αθήναι—Τηλ. 521-118

(Χειρόγραφα δέν επιστρέφονται)

ΚΡΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

Έν Νεαπόλει - Κοζάνης τῇ 10.10.1964

Πρὸς

Τὸν κ. Χάρην Πάτσιν, Σωκράτους 35 Αθήναι.

Απὸ τῆς κυκλοφορίας τῶν τευχῶν τῆς «ΜΙΚΡΗΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΣ» σας, ἐνεγράφη συνδρομητής, διὰ τοῦ ἐνταῦθα ἀντιπροσώπου σας.
Οφείλω νὰ ὁμολογήσω ἐνταῦθα, ὅτι τὸ ἔργον σας αὐτό, τέλειον καθ' ὅλα καὶ προσηρμοσμένον εἰς τὰς σημερινὰς ἀπαιτήσεις τῆς μορφώσεως τῶν παιδιῶν μας, ἰδιαίτερος τῶν μαθητῶν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τὸ ἐξετίμησα ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς τοῦ πρώτου τεύχους καὶ μὲ πραγματικὸν ἐνδιαφέρον καὶ ἀγωνίαν ἀναμένομεν τὴν ἀποπεράτωσίν του. Σὰς συγχαίρω γιὰ τὸ ἔργον σας αὐτό.

Διατελῶ μετὰ τιμῆς
ΗΡΑΚΛΗΣ ΜΗΤΑΛΙΔΗΣ
Προϊστάμενος Ταχυδρομείου
Νεάπολη - Κοζάνης.

★

Χάλασμα - Πρεβέξης 2 Ἰουνίου 1964

Ἀγαπητέ μοι κ. Χάρη,

Εἶναι ἡ πρώτη φορά πού σὰς γράφω γιὰ νὰ σὰς ἐκφράσω — ἔστώ καὶ τόσο ἀργά — τὶς θερμὰς μου εὐχαριστίες πρώτα γιὰ τὴν συμβολή σας στὴν ἀνύψωσι τῶν γραμμάτων τῆς εὐρυτέρας Πατρίδος καὶ δεύτερον διὰ τὴν κατακόσμησι τῆς μητρὸς—γενετέρας πατρίδος διὰ μιᾶς ἀνεκτιμήτου δωρεᾶς. Δέν βρίσκω λόγια νὰ σὰς ἐκφράσω τὴ συγκίνησή μου γιὰ ὅ,τι ἐκάνατε γιὰ τὴν πατρίδα μας.

Σὰς εὐχομαι ὑγεία καὶ δύναμι.

ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΣ ΣΠΥΡΟΣ
Καθηγητής - Θεολόγος

Σειρὰ ἄρθρων πάνω στὴν Ἑκπαιδευτικὴ Μεταρρύθμιση

ΝΑ ΚΡΑΤΙΚΟΠΟΙΗΘΟΥΝ ΤΑ ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Τοῦ Δ)ντοῦ μας κ. ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

Ἐνα ἀπὸ τὰ σοβαρότερα προβλήματα πού πρέπει νὰ λύσῃ ὀριστικά ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἑνώσεως Κέντρου καὶ ὁ φίλος ὑπουργὸς τῆς Παιδείας κ. Α. Ἀκριτάς, εἶναι ἡ κρατικοποίησις τῆς Ἰδιωτικῆς Ἑκπαιδεύσεως. Κι' ἀλήθεια πὼς εἶναι δυνατόν νὰ μιλάμε γιὰ δωρεὰν παιδεία ὅταν ἓνα σημαντικό μέρος τῶν παιδιῶν φοιτᾷ στὰ ἰδιωτικά σχολεῖα ὅπου οἱ γονεῖς τῶν ὑποχρεώνονται νὰ πληρώνουν τεράστια χρηματικά ποσὰ κάθε χρόνο; Τί δωρεὰν παιδεία εἶναι αὕτη ὅταν ἓνα τμήμα τοῦ λαοῦ μας χαρακτηνέται τόσο πολὺ γιὰ νὰ μορφώσῃ τὰ παιδιά του στὴ στοιχειώδη καὶ μέση ἐκπαίδευσι; Καὶ τί δωρεὰν παιδεία εἶναι αὕτη ὅταν — παρὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴν μεταρρύθμιση — φυτρώνουν σὰν μανιτάρια, ἀντὶ νὰ κλείσουν, τὰ διάφορα ἰδιωτικά σχολεῖα καὶ τὰ φροντιστήρια στὴν Αθήνα—Πειραιᾶ—Θεσσαλονίκη καὶ σὲς ἄλλες ἀκόμη μικρότερες ἐπαρχιακές πόλεις; Εἶναι ἀπαράδεκτο, μέσα σὲ μιὰ δημοκρατικὴ Ἑλλάδα, μὲ Κυβέρνησι τὸν σύγχρονον ἡγέτη τῆς Δημοκρατίας κ. Γ. Παπανδρέου καὶ μὲ ἓναν συνεργάτην του Ὑπουργὸν τῆς Παιδείας σὰν τὸν κ. Α. Ἀκριτά, νὰ συνεχίζεται ἡ ἴδια κατάστασις. Δέν εἶναι δυνατόν νὰ ἐννοηθῇ καὶ νὰ συνυπάρξῃ ἡ ΔΩΡΕΑΝ ΠΑΙΔΕΙΑ μὲ τὴν ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ. Πρέπει ἢ μέσῳ νὰ καταργηθῇ ἡ ἰδιωτικὴ ἐκπαίδευσις καὶ νὰ κρατικοποιηθῇ. Κανένας δισταγμὸς δέν δικαιολογεῖται καὶ καμμιά ἀμφιταλάντευσις.

Ἀλλὰ γιὰ νὰ γίνουμε σαφέστεροι ὡς ἀναπτύξουμε κάπως ἀναλυτικώτερα τὸ θέμα αὐτὸ γιὰ νὰ καταλήξουμε σὲ μιὰ σειρὰ μέτρα πού πρέπει νὰ παρῶν, ὥστε ἡ ἰδιωτικὴ ἐκπαίδευσις νὰ μετατραπῇ σὲ δημόσια.

★

Στὴν Ἑλλάδα λειτουργοῦν σήμερα 1.104 ἰδιωτικά σχολεῖα Στοιχειώδους καὶ Μέσης Ἑκπαιδεύσεως, ἥτοι 315 Γυμνάσια καὶ 300 Δημοτικά καὶ 300 Γυμνάσια, τὰ ὁποῖα καλύπτουν γιὰ νὰ καλύψουν τὰ ὑφ-

ἀπασχολοῦν διδακτικὸ προσωπικὸ 4.500 νηπιαγωγούς, δασκάλους καὶ καθηγητές. Τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ἰδρύθησαν γιὰ νὰ καλύψουν τὰ μεγάλα κενὰ πού εἶχαν δημιουργηθῇ μεταπολεμικῶς στὴν Ἑκπαίδευσι. Εἶχαν ἰδρυθῇ δὲ σὲς πόλεις ὅπου μεταπολεμικῶς ἔχει μετακινήθῃ μεγάλο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὑπαίθρου. Ἦταν — καὶ εἶναι δυστυχῶς — τόσα πολλὰ τὰ κενὰ στὴν ἐκπαίδευσι, ὥστε τὸ κράτος ἐνεθάρρυνε τὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ κάθε μέρα βλέπουμε νὰ ξεφυτρώνουν διάφορα ἰδιωτικά σχολεῖα στὴν Αθήνα καὶ σὲς ἄλλες πόλεις. Τὸ Ὑπουργεῖο ἔδινε ἄλλοις ὁδοὺς ἰδρύσεως καὶ λειτουργίας ἰδιωτικῶν σχολείων, ἀρκεῖ τὰ διδακτήριά τους νὰ πληροῦσαν ὀρισμένες προϋποθέσεις γιὰ τὴν εὐρύθη λειτουργία τους. Καὶ οἱ προϋποθέσεις αὗτὲς ἦταν οἱ ἑξῆς:

- 1) Οἱ αἰθούσες τῶν σχολικῶν τάξεων ἔπρεπε νὰ ἔχουν 0,90 τ.μ. κατὰ μαθητὴν.
- 2) Νὰ εἶναι προσανατολισμένες.
- 3) Νὰ ἔχουν ὕψος 3,80 — 4 μέτρα.
- 4) Νὰ ἔχουν ἀλλήν 2 τ.μ. κατὰ μαθητὴν Δημοτικοῦ καὶ 2,50 κατὰ μαθητὴν γυμνασίου.
- 5) Τὰ σχολεῖα νὰ εἶναι πλουτισμένα μὲ ἐποπτικά μέσα καὶ ὄργανα διδασκαλίας, μὲ ὑδραυλικὰς ἐγκαταστάσεις κ.λ.π. γιὰ νὰ ἀνταποκριθῶν σὲς σύγχρονες παιδαγωγικὰς ἀπαιτήσεις.

Αὗτὲς τὶς προϋποθέσεις ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλίσῃ ὁ ἰδιοκτῆτης — ἰδρυτὴς — Δικειώρχης, γιὰ νὰ πάρῃ τὴν ἄδεια ἰδρύσεως καὶ λειτουργίας ἰδιωτικοῦ σχολείου.

Πέραν αὐτοῦ τὸ κράτος διατηροῦσε τὴν ἐποπτεία καὶ τὸν ἐλεγχὸ τῆς λειτουργίας τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων διὰ τῶν ἀρμοδίων τοπικῶν ἐπιθεωρήσεων στοιχειώδους καὶ μέσης παιδείας.

★

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ Κ. Κουλιδου

ΗΜΕΡΟΜ. 20-7-90

ΑΡΙΘ. 44436

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

στάμενα κενά στην εκπαίδευση. Και εφόσον οι άλλοι έλληνες Κυβερνήσεις της δεξιάς άδιαφορούσαν για την δωρεάν παιδεία των Έλληνόπουλων, λογικό και αναπόφευκτο ήταν να ενθαρρύνουν την ιδιωτική πρωτοβουλία να καλύπτει τις εκπαιδευτικές ανάγκες του κράτους. Αυτό όμως οδηγούσε σιγά - σιγά στο φούντωμα της ιδιωτικής εκπαίδευσης γιατί είχε δημιουργηθεί στο λαό ή εντύπωση ότι τα δημόσια σχολεία δεν λειτουργούσαν καλά (όπως ήταν σωστό) και δεν απέδιδαν από άποψως γνώσεων, ενώ δήθεν, στα ιδιωτικά σχολεία τα παιδιά «μάθαιναν γράμματα». Τό τροπάριο αυτό το άκούγαμε καθημερινά να ψάλλεται σ' όλους τους ήχους:

— Πού θα το έγγραψης έφέτος το παιδί σου κύρ Κώστα;

— Θα το κόψω από το δημόσιο και θα τοβάλω στο ιδιωτικό σχολείο του κ... (τάδε) στη γειτονιά μου.

— Σε ποιο σχολείο φοιτούν τα παιδιά σου κ. Νίκο;

— Στο Λύκειο του... (τάδε) στο Ψυχικό. Είμαι πολύ ευχαριστημένος. Πρώτη φορά περνά το αυτοκίνητο του σχολείου και τα παίρνει το μεσημέρι έπιστρέφουν στο σπίτι με το ίδιο μέσον και επί πλέον μαθαίνουν πολύ περισσότερα γράμματα τα παιδιά απ' όσα μαθαίνουν στο Δημόσιο σχολείο! Πληρώνουμε βέβαια αρκετά χρήματα το μήνα για τα δίδακτρα, τις γλώσσες, τα μεταφορικά δια του αυτοκινήτου. Άλλά τί να κάνουμε; Γι' αυτά τα παιδιά ζούμε!

Αυτή ήταν — και είναι δυστυχώς ακόμη — ή κατάσταση.

Τα δημόσια σχολεία στεγάζονται σε τρωγλες. Μεγάλος αριθμός μαθητών στοιβάγονται σε κάθε τάξη, μπουλούκι σωστό. Σε κάθε δάσκαλο αναλογούν πάνω από 40 - 50 παιδιά. Ένώ, στα ιδιωτικά ή αναλογία είναι 20 - 30. Στα δημόσια το διδακτικό προσωπικό είναι λειψό, οι μισθοί δεν καλύπτουν τις ανάγκες και αναγκάζονται οι εκπαιδευτικοί των δημοσίων σχολείων να κάνουν αδιάθετα μαθήματα (παραδόσεις) για να καλύψουν τις ανάγκες τους. Πολλοί, μάλιστα, από αυτούς εργάζονται και σε ιδιωτικά, τις ελεύθερες ώρες τους. Έτσι κουρασμένοι, εξαντλημένοι και άκεφοι αρχίζουν την εργασία τους κάθε μέρα στο δημόσιο σχολείο κι' ό νοϋς τους είναι στο πώς θα λύσουν το οικονομικό πρόβλημα. Τό ίδιο

δράμα παίζεται και στην άλλη πλευρά. Οι δάσκαλοι και καθηγητές των ιδιωτικών σχολείων προέρχονται από τους αδιόριστους. Αυτοί, παραμένοντας χρόνια όλοκληρα αδιόριστοι καταφεύγουν στην ιδιωτική εκπαίδευση ως μια προσωρινή λύση. Πολλές φορές, για να εξασφαλίσουν το ψωμί τους, κάνουν του κόσμου τις υποχωρήσεις και τους συμβιβασμούς με τους Λυκειαρχές! Κι' αυτοί καταφεύγουν στα «ιδιαιτερα μαθήματα» για να συμπληρώσουν το μισθό τους και να καλύψουν τις ανάγκες τους.

Αυτή είναι ή κατάσταση. Από την πλευρά των δημοσίων σχολείων τα προβλήματα και οι έλλείψεις είναι γνωστές και εύτοχως — τώρα με την εξαγγελιομένη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση — ελπίζουμε σιγά - σιγά να εκλείψουν. Άλλά και οι Λυκειαρχές των ιδιωτικών σχολείων, παραπονούνται ότι, τάχα, δεν κερδίζουν τίποτε, ότι είναι καταχρεωμένοι, ότι κινδυνεύουν να κλείσουν τα σχολεία τους και να χρεωκοπήσουν από τα μελετώμενα κυβερνητικά μέτρα. Οι κατώτεροι, βέβαια, Λυκειαρχές — αυτοί που με την ίδρυση ιδιωτικών σχολείων επέλευσαν και παλεύουν να εξασφαλίσουν ένα μισθό (δηλαδή το ψωμί τους), έχουν δίκιο και πρέπει να μελετηθούν με κατανόηση τα αιτήματά των, τα όποια σε πολλά σημεία συμφωνούν με την άποψή μας περί κρατικοποίησης της ιδιωτικής εκπαίδευσης. Οι άνωτεροι όμως Λυκειαρχές, αυτοί που έχουν στην ιδιοκτησία τους τεράστια διδακτηριακά συγκροτήματα και έχουν καταντήσει «κράτος εν κράτει» μέσα σε μια δημοκρατική κοινωνία, όχι μόνον επιμένουν να διατηρήσουν τα προνόμιά τους, αλλά επιδιώκουν να τα αυξήσουν! Δεν σκέφτονται όμως καλά! Σκέφτονται σαν τους επικεφαλής διαφόρων «οικονομικών συγκροτημάτων» που άπομυζούν την οικονομία της χώρας και τον ιδρώτα του λαού μας. Άλλά ή παιδεία του λαού δεν είναι οικονομική επένδυση για να την αναθεσώμε σε όμιλους, έστω και σαν του Τόμ Πάπας! Η παιδεία είναι πνευματική επένδυση του Έθνους και δεν πρέπει να επιτρέψει το Κράτος να την νέμονται ή εκμεταλλεύονται διάφοροι ιδιώτες ή διάφορα οικονομικά συγκροτήματα. Και εφόσον μέχρι σήμερα το έπίσημο κράτος τους ενθάρρυνε να ιδρύσουν τέτοια ιδιωτικά σχολικά μεγαθήρια, το φταίξιμο είναι του κράτους και όχι δικό τους. Και έτσι

εφτάσαμε στο σημείο να άκούμε τον έξής διάλογο ανάμεσα στους διαφόρους οικονομικούς παράγοντες:

— Πώς πάνε οι επιχειρήσεις σου κ..... Τάδε;

— Καλά, πολύ καλά!.... Τώρα μάλιστα πρόκειται να άνοιξω και ένα ιδιωτικό σχολείο στα Μελίσσια που θα μου άποδώσει πολλά κέρδη.

Δηλαδή, τα ιδιωτικά σχολεία, τα μεγάλα συγκροτήματα, δεν τα ίδρυσαν αδιόριστοι εκπαιδευτικοί ή διωγμένοι από την υπηρεσία ή συνταξιούχοι (αυτοί ίδρυσαν τα μικρά, τα κατώτερα ως πούμε, μικρο - ιδιωτικά σχολεία για να βγάλουν το ψωμί τους, κι' αυτοί πρόσφεραν αληθινά και δεν εκμεταλλεύθηκαν το μαθητόκοσμο). Τα μεγάλα ιδιωτικά σχολεία ίδρυσαν διάφοροι χρηματοδότες, προσερχόμενοι από το μεγάλο ιδιωτικό κεφάλαιο. Και πολύ σωστά έπραξαν οι άνθρωποι. Τό κεφάλαιο άναζητεί κερδοφόρες επενδύσεις. Η παιδεία ήταν «ξέφραγο άμπέλι» στη χώρα μας. Κι' ό καθείς μπορούσε να έπωφεληθεί. Τα δίδακτρα έφθασαν μέχρι τον άστρονομικό αριθμό 800 - 1.000 δραχμές το μήνα για κάθε παιδί. Μιλάμε για τα μεγάλα συγκροτήματα ιδιωτικών σχολείων. Υπάρχουν και τα μεσαία με δίδακτρα 300 - 500 δραχμές. Και τα κατώτερα με δίδακτρα 150 - 200 δραχμές το μήνα.

Από τις παραπάνω κατηγορίες ιδιωτικών σχολείων και Λυκειαρχών οι μόνοι που έχουν δίκιο να παραπονούνται είναι οι κατώτεροι και οι μέσοι Λυκειαρχές. Γι' αυτό, πριν κλείσουμε την παρούσα μελέτη μας και πριν καταλήξουμε στα δικά μας συμπεράσματα, ως δώσουμε το λόγο στο Διοικητικό Συμβούλιο των ιδιωτικών Λυκειαρχών να μάς εκθέσουν τα παράπονά τους και τους κινδύνους που έλέπουν από τα νέα κυβερνητικά υπέρ της παιδείας μέτρα. Παραθέτουμε το σχετικό υπόμνημα που μάς απέστειλε ή Έπιτροπή των Λυκειαρχών.

Έπιτροπή Αγώνος Έλλήνων Λυκειαρχών.

Δια την έπίλυσιν έκκρεμούντων ζητημάτων του Κλάδου (Έκλεγείσα υπό της Γεν. Συνελεύσεως Λυκειαρχών της 24-5-1964).

Άθήναι τη 27)5)1964

Προς
Τόν ΧΑΡΗΝ ΠΑΤΣΗΝ

Δ)ντήν του «Ν. Σχολείου».

Ένταυθα

Λαμβάνομεν την τιμήν να υποβάλωμεν Υμίν συνημμένως συνοπτικόν υπόμνημα περιέχον αιτήματα Έλλήνων Λυκειαρχών, άφορώντα εις την έξυγίανσιν της Ίδιωτικής Εκπαιδεύσεως, και να παρακαλέσωμεν δια την Υμετέραν προσωπικήν συμβολήν προς έπίλυσιν των.

Διατελούμεν μετά πλείστης τιμής
Η Έπιτροπή Αγώνος

Έπεξηγηματικόν σημείωμα
α δ ι α τ α ι τ ή μ α τ α τ ο υ
Κ λ ά δ ο υ.

Ι. ΕΙΣΙΤΗΡΙΟΙ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ. ΚΟΙΝΗ
ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΙΣ ΜΕ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΑ

α) Τό εν ισχύ Β. Δ. της 8)7)55 (Φ.Ε. Κ. 173)Α) «περί έγγραφών, μετεγραφών, ποινών, εξετάσεων μαθητών Σχολείων Μέσης Εκπαιδεύσεως» καθορίζει εις το άρθρ. 61 παρ. 1 ότι: «Οί κάτοχοι άπολυτηρίου ή πιστοποιητικού ή άποδεικτικού άπολύσεως Έκτης (ΣΤ') τάξεως Δημοτικού Σχολείου Δ η μ ο σ ί ο υ ή Ίδιωτικού... έγγράφονται μετ' εϋδόκιμον εισιτήριον εξέτασιν εις την Τρίτην (Γ') τάξιν των όκτατάξιων Γυμνασίων ή εις την (Α') τάξιν των Εμπορικών Σχολών και Άστικών Σχολείων...». Ούτω είναι ήδη νομοθετικώς καθιερωμένη και από πολλών έτών ισχύουσα, ή ί σ η με τ α χ ε ι ρ ι σ ι ς μαθητών Δημοσίων και Ίδιωτικών Σχολείων, εις ότι άφορά τας εισιτηρίους εξετάσεις.

β) Παρά τα άνωτέρω, ή διεξαγωγή εισιτηρίων εξέτασεων μόνον δια τους μαθητάς των ιδιωτικών Σχολείων:

Καθιερώνει άπαράδεκτον διάκρισιν μεταξύ των μαθητών των Έλληνικών Σχολείων. Παραγνωρίζει την αξίαν της Παιδευτικής εργασίας των Ίδιωτικών Σχολείων, ή όποία καθρεπίζεται εις τα άποτελέσματα των εισιτηρίων εξέτασεων του Γυμνασίου, εις τας όποιάς οι μαθηταί μας έπιτυγχάνουν κατά ποσοστόν 99ο. Τούτο δύνα-

ται να διαπιστώσει και το 'Υπουργείον Παιδείας παρά των Δημ. και 'Ιδ'κων Σχολείων. Μειώνει το επιστημονικόν κύρος και την διδακτικήν ἐργασίαν των διδασκόντων εις τὰ 'Ιδιωτικά Σχολεία. 'Επιδρά ψυχολογικῶς ἐπὶ τῶν γονέων τῶν μαθητῶν τῶν 'Ιδιωτικῶν Σχολείων και τὸ μέτρον τοῦτο, θὰ σημάνη τὴν διάλυσιν τῶν 'Ιδιωτικῶν Δημοτικῶν Σχολείων.

2. ΕΝΤΑΞΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΑΡΧΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝ

α) 'Η ἐνταξις εἰς τὸ Δημόσιον τῶν ἐν γένει ἐργαζομένων εἰς 'Ιδιωτικά 'Εκπαιδευτήρια θὰ συντελέσῃ, α) Τὴν διασφάλισιν των καὶ κατὰ συνέπειαν βελτιωτέραν ἀπόδοσιν των μετὰ τὸ αἰσθημὰ των τοῦτο, τῆς ἀσφαλείας, διὰ τε τὸ παρὸν (δυνατότης μετατάξεως των εἰς τὸ δημόσιον), καὶ τὸ μέλλον (συνταξιοδότησις κ.λ.π.), β) Τὴν ἀνταπόδοσιν ἐν τινὶ μέτρῳ μέρους τῶν ὧσων προσέφεραν εἰς τοὺς ἀναλίσσαντας τὸν βίον εἰς τὸν στίβον τῆς 'Ιδιωτ. 'Εκπαιδ. καὶ μὴ ἔχοντας ἐτέραν τινὰ ἀσφάλισιν, γ) Τὴν αὔξησιν τῆς εὐθύνης διὰ τῆς καταστάσεως των ὡς δημοσίων 'Εκπαιδ. λειτουργῶν καὶ δ) Τὴν διευκόλυνσιν τῶν οἰκονομικῶν τῶν σχολείων, ἅτινα θὰ ἐπιβιώσουν διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς των ἀπὸ τὸ Ι.Κ.Α. (20ο) ο ἐπὶ τῶν ἀποδοχῶν).

6) ΕΚΜΙΣΘΩΣΙΣ

Εἶναι ἠθικῶς ἐπιβεβλημένη ἡ ἐκμίσθωσις τῶν διδασκῶν παρά τοῦ δημοσίου διότι, α) Τὰ ἐκ τούτων πληρέστερα εἶναι ἀναγκαῖστα διὰ τὸ Δημόσιον στερούμενον — τώρα τουλάχιστον — ἐπαρκῶν τοιούτων, β) οἰκοδομήθησαν τὰ πλείονα βάσει σχεδίου καὶ ἐγκρίσεως τῆς τεχνικῆς 'Υπηρεσ. Παιδ. καὶ εἶναι ἀδύνατος ἡ διαρρύθμισις των εἰς κατοικίας μέρους τῆς εὐθύνης φέρει καὶ τὸ 'Υπουργ. Παιδείας. γ) Οἱ ἰδιοκτῆται τῶν 'Ιδιωτ. Σχολείων, ἔχουν ὡς πρὸς τὰς σχέσεις των μετὰ τὸ δημόσιον κεντημένα δικαιώματα — ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς λοιποὺς τοῦ δημοσίου ὅτε κατὰ καιροὺς χαλεποὺς τοῦτο ὅλοσχερῶς ἀπουσίαζεν ἢ ὑποτυπωδῶς παρίστατο εἰς τὸν 'Εκπαιδ. στίβον. Συνεπῶς ὅχι μόνον διὰ σχο-

λικὰ κτίρια, ἀλλὰ καὶ διὰ ἐγκαταστάσεις πάσης δημοσίας ὑπηρεσίας ἔχει ἠθικὴν ρητὴν ὑποχρέωσιν τὸ δημόσιον νὰ ἐκμισθώσῃ ταῦτα τουλάχιστον διὰ 10 ἔτη τὰ οὐχὶ πλείονα τῶν 400 διὰ τῆς τέως διοικήσεως πρωτεύουσος τῶν 150 Πειραιῶς καὶ τῶν ὀλιγωτέρων τῶν ὡς ἄνω διὰ τὴν λοιπὴν ἐπικράτειαν διακοπτόντων τὴν λειτουργίαν τῶν σχολείων.

γ) ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΙΣ

Κατὰ λογικὴν σειρὰν ὅπως τὰ θύματα ἀτυχημάτων δικαιούνται παρά εὐνομιμένης πολιτείας ποιᾶς τινος στοργῆς καὶ προνοίας, οὕτω καὶ τὰ θύματα εὐτυχημάτων (ὡς ἡ ἀναγέννησις τῆς παιδείας) ἔχουν τὰ αὐτὰ δικαιώματα. 'Η διέλευσις νεοανιγόμενης λεωφόρου, ὁ παγετός, ὁ δάκος, ὁ σεισμός, ἡ πλημμύρα, ἡ καταστροφὴ γεωργικῆς παραγωγῆς, ἡ κατάργησις ἀναχρονιστικῶν μέσων διὰ τῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ, συνεπάγονται δικαιώματα ἀποζημιώσεως. Κατὰ ποίαν λογικὴν οἱ πρῶτοι καλλιεργήσαντες τὸν ἐγκαταλειμμένον ἐκπαιδευτικῶς ἐθνικὸν χώρον, τῶν ἀκριτικῶν περιοχῶν, τῶν πληθωρικῶν ἀκραίων συνοικισμῶν, τῶν ἀσφυκτιόντων ἀστικῶν κέντρων, διὰ τὴν ὁποίαν καλλιεργεῖαν διέθεσαν τὸ ἀντίτιμον τοῦ τάφου τῶν πατέρων των δέν δικαιούνται ἀποζημιώσεως; 'Ο συλλογισμὸς ὅτι ἐκέρδιζον ἐργαζόμενοι εἶναι τολμηρός, διότι ἐλάμβανον μόνον τὸν μισθόν των, ἐνίστε δὲ οὔτε αὐτὴν τὴν ἀπόσβεσιν τῶν σκευῶν καὶ ἐπιπλῶν των, ἡ δὲ πολιτεία ὠφελείτο πολλαπλῶς ἐξ αὐτῶν διὰ τε τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς ἐκ των δαπανῶν ἐν γένει συντηρήσεως σχολείων καὶ διὰ τῆς διὰ φορολογικῶν μεθόδων ἀφαιρέσεως μέρους τοῦ ἰδρώτος των καὶ τοῦ αἵματός των, ἐπιβαρυνόμενοι ἐπὶ πλέον μετὰ τὸ ὡς ἄνω ἀναφερθέν δυσβάστακτον ποσοστὸν τοῦ 20ο) ο τοῦ ΙΚΑ. 'Αλλῶς καὶ ὡς προαναφέραμε οἱ ἀναλώσαντες εἰς τὴν 'Ιδιωτ. Παιδείαν τὸν βίον των καὶ ἀποκομίσαντες τὸ σημερινὸν λάκτισμα τῆς πολιτείας, εἶναι ἀνθρώπινον πλὴν τῆς συντάξεως των νὰ τύχουν καὶ τῆς νενομισμένης ἀποζημιώσεως ἐκ τῆς καταργήσεως τῆς ἐργασίας των.

3. ΝΟΜΟΘΕΤΗΣΙΣ ΠΟΡΙΣΜΑΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΕΥΓΙΑΝΣΕΩΣ

'Η πολυνομία καὶ ἀντινομία καὶ ἀναχρο-

νιστικὴ ἐν γένει νομοθεσία ποὺ ὀρίζει τὰς τῆς 'Ιδιωτικῆς 'Εκπαιδ. ἐπενεργεῖ ὡς τροχοπέδη μᾶλλον παρά ὡς ἐνισχυτικὸν τῆς λειτουργίας τῶν 'Ιδιωτ. Σχολείων μέσον.

'Η συσταθεῖσα ἐπιτροπὴ ἐξυγιάνσεως τῆς 'Ιδιωτ. 'Εκπαιδ. ἀντιπροσωπευτικὴ πλήρως κατὰ σύνθεσιν καὶ ὑψηλὴ ποιοτικῶς, ἐπεξεργάσθη ὅλα τὰ ἀφορῶντα τὸν ἐκσυγχρονισμόν τῆς 'Ιδιωτ. Παιδείας θέματα — ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐν παρ. 2 διὰ τοῦ παρόντος ἀναφερομένων — καὶ ἀπέληξεν εἰς πορίσματα τῶν ὁποίων ἡ νομοθέτησις θὰ σημάνη τὴν ἀναγέννησιν τοῦ σημαντικωτάτου τούτου τομέως τῆς 'Εθνικῆς Παιδείας.

Διὰ τὴν 'Επιτροπὴν 'Αγῶνος 'Ελλήνων Λυκειαρχῶν.

Η. 'Ανδρακάκος, Α. 'Αλεξιάδου, Β. Αὐγουλέα, Ν. Δήμου (Κορίνθου), Ι. Δούκας, Ο. Δορκοφύκη, Σ. Θεοχαρόπουλος, Η. 'Ηλιοπούλος, Ε. Καπερνέκα, Θ. Κούτμος, Μ. Πέππα, Ι. Σκουρογιάννης, Σ. Τσίγγανος, Π. Χρυσοθετισιώτης, Δ. Χιουρέας.

★

'Οπως βλέπουμε στὸ παραπάνω ὑπόμνημα οἱ Λυκειαρχοὶ τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων ἀγωνίζονται γιὰ τὴν ἐπίλυση τῶν ἐξῆς τριῶν αἰτημάτων τους:

1) Κοινὴ μεταχείρισις τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων πρὸς τὰ δημόσια σ' ὅτι ἀφορᾷ τὴν εἰσιτήριον ἐξετάσεις στὸ Γυμνάσιο. Καὶ τοῦτο γιὰ τὸ ὑπουργεῖο εἶχε ἀποφασίσει, πρὸς στιγμὴν, νὰ περνοῦν ἀπὸ ἐξετάσεις οἱ ἀποφοιτοῦντες ἀπὸ τὰ ἰδιωτικά μαθητῆς. Τὸ ὑπουργεῖο ὅμως, ὡς γνωστὸν, ὑπεχώρησε στὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ ἔτσι τὸ ζήτημα θεωρεῖται ληξάν.

2) Σύστασις 'Επιτροπῆς μετ' ἀρμοδιότητα τὴν ἐπίλυση τῶν οἰκονομικῶν θεμάτων τοῦ κλάδου (τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων). Καὶ αὐτὸ τὸ ζήτημα ἔχει λυθῇ.

3) Νομοθέτησις τῶν πορισμάτων τῆς συσταθείσης ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου Παιδείας 'Επιτροπῆς ἐξυγιάνσεως τῆς 'Ιδιωτικῆς 'Εκπαιδεύσεως.

'Εδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται τὸ κουμπί. 'Εφόσον ἡ 'Επιτροπὴ τοῦ ὑπουργείου κατέληξε στὴν διατήρησις τῆς 'Ιδιωτικῆς 'Εκπαιδεύσεως καθὲς μέτρον «βελτιώσεως» καὶ ἐξυγιάνσεως μᾶς βρίσκει ἐτελῶς ἀντίθετος. 'Η δημοκρατία ἔχει καθήκον νὰ βελτιώσῃ καὶ νὰ ἐξυγιάνῃ τὴν δημόσια καὶ δωρεὰν

παρεχόμενη παιδεία καὶ ὅχι τὴν ἰδιωτικὴ ἐκμετάλλευσή τῆς παιδείας τοῦ λαοῦ. 'Επειδὴ ὅμως, καὶ ἡ ἰδιωτικὴ ἐκπαιδεύσις προσέφερε μέχρι σήμερον τὸν τομέα τῆς παιδείας, ὅ,τι ἦταν δυνατόν νὰ προσφέρῃ καὶ ἐπειδὴ, ὅπως ἀναπτύξαμε στὰ προηγούμενα, δέν ξεφύτρωσε μόνη της, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ κενὰ καὶ τὴς ἀνάγκης τῆς παιδείας, γιὰ τοῦτο προχωρώντας ἡ κυβέρνησις τῆς δημοκρατίας στὴν κρατικοποίησιν τῆς ἰδιωτικῆς ἐκπαιδεύσεως πρέπει νὰ ἀποζημιώσῃ τοὺς λυκειαρχοὺς καὶ νὰ λάβῃ μιὰ σειρά ἄλλα μέτρα μετὰ τὰ ὁποῖα θὰ κατοχυρώνονται ὅλοι: Λυκειαρχοί, Διδακτικὸ προσωπικὸ κ.λ.π.

Πρὶν ὅμως ἀναφέρουμε τὰ μέτρα αὐτὰ ἃς παραθέσουμε καὶ μιὰ ἄλλη ἀναφορὰ ποὺ μᾶς ἀπέστειλαν οἱ κατώτεροι Λυκειαρχοί, οἱ ὁποῖοι ἀφοῦ, στήν ἀρχή, μᾶς ἐκθέτουν τὸ δῶμα τους (πῶς ἔβρυσαν τὰ σχολεῖα τους, χωρὶς καμμιὰ διευκόλυνση κ.λ.π.) συνεχίζουν:

«... 'Εκ τῶν Λυκειαρχῶν, ὅσοι ἐπέζησαν, ἄλλοι μὲν προσέφυγον εἰς τὰ προάστια ἐπιβαρυνόμενοι καὶ ἐπιβαρύνοντες, διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν μαθητῶν δι' αὐτοκινήτου, τὸ ὅποιον ἐδημιούργησεν νέας δαπάνας μεγαλύτερας τῶν εἰσπράξεων διὰ κόμιστρα. 'Αλλοὶ δὲ παρέμειναν εἰς τὰ ἀκράϊα σημεία τῶν πόλεων ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πιεζόμενοι μετέφερον καὶ ἐκεῖνοι τοὺς μαθητὰς δι' αὐτοκινήτου μετὰ τὰς αὐτὰς συνεπείας.

Οἱ μικρολυκειαρχοὶ διὰ ν' ἀνταποκριθῶν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις, ἠναγκάσθησαν νὰ συνάψουν ἰδιωτικὰ δάνεια μετὰ τὸ γνωστὸν ὑπερόγκον ἐπιτόκιον.

Σοβαρὸς ἀριθμὸς σχολείων ἐχρεωκόπησεν.

Οἱ ἀπομείναντες εἰσράζοντο σκληρὰ, πρῶτ καὶ ἀπόγευμα προσωπικῶς, τὸ πρῶτ μάθημα — τὸ ἀπόγευμα μελέτην.

Σὺν τῷ χρόνῳ ἐβεβλιώθησαν κατὰ οἱ μισθοὶ τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ χωρὶς νὰ εἶναι δυνατὴ καὶ ἡ κ. α. π. ὡς παράλληλος αὔξησις τῶν διδάκτρων λόγω τῆς γνωστῆς στασιμότητος τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου τῶν μικρῶν καὶ μεσαίων τάξεων.

'Εξ ἀφορμῆς ὠρισμένων Λυκειαρχῶν αὐτοδυνάμων μὲν ἐκ κερδοσκοπίας, μικρῶν δέ, κατὰ πάσαν πιθανότητα, ἐξ ἀδυναμίας νὰ καταβάλουν τὰς ἠδηγημένας ἀποδοχὰς τοῦ προσωπικοῦ, τὸ σῶμα τῶν 'Ιδιωτικῶν 'Εκπαιδευτικῶν ἐπέτυχεν, διὰ νόμου τὴν ὑπο-

χρεωτικήν τριετή πρόσληψιν και την μέσω Τραπεζής καταβολήν των αποδοχών του.

Η παρούσα Κυβέρνησις διά της αυξήσεως των αποδοχών του διδασκαλικού προσωπικού κατά 50%, του διπλασιασμού του Επιδόματος Βιβλιοθήκης και της νέας κλιμακώσεως των κρατήσεων του Ι.Κ.Α. κατέφευγεν θανάσιμον πλήγμα εις τα μικρά και μεσαία Ίδιωτικά Σχολεία Αθηνών, Πειραιώς, Προαστίων Θεσσαλονίκης και των άλλων πόλεων, τα οποία εργάζονται με χαμηλά διδάκτρα των 120 - 150 δραχμών κατά μέσον όρον και τα οποία δεν ανταποκρίνονται εις τας υποχρεώσεις των, εάν δεν εργάζονται προσωπικώς οι ιδιοκτήται.

Ένας απλός υπολογισμός πείθει και τον τελείως ανίδεον π. χ. Αΐθουσα διαστάσεων 4X7 (μεγάλη διότι υπάρχουν μικρότεροι 4X5) ύψους 3.80 - 4 μ. (υποχρεωτικόν διά διδασκλήρια) μαθηταί 31, αν είναι πλήρης, αναλόγως της προσφοράς. Περισσότεροι ούτε ΕΝΑΣ. Απαγορεύεται επί ποινή αυστηροτάτη. Ας υποθέσωμεν υπό ευνοϊκούς όρους, ότι φοιτούν 28 μαθηταί. Διδάκτρα καθαρά κατά μέσον όρον 130 δραχμαί. Διά τα σχολεία των ανωτέρω περιοχών τα διδάκτρα αυτά θεωρούνται διδάκτρα πολυτελείας. Εισπράξεις = 3.640.

Ο μισθός διδασκάλου Γραμματέως Β' (κατώτατος) με τα δώρα, υπερβαίνει κατά πολύ το ποσόν των εισπραττομένων διδάκτρων. Άλλ' οι διδάσκαλοι παρακολουθούν τον μισθόν και τας διαβαθμίσεις των δημοσίων δάθμων των δημοσίων!

Ποῦ είναι το ένοίκιον, ο καθαρισμός, ύδρευσις και αΐ λοιπαί επιβαρύνσεις;

Έδω είναι το δράμα μεταξὺ των Ίδιοκτητῶν και διδασκάλων.

Οι ιδιοκτήται εργάζονται προσωπικώς και κρατούν ως μόνον προσόν τον τίτλον. Εργάζονται το πρωϊ διά να ζήσουν και το απόγευμα μελέτην εις τέκνα εργαζομένων μητέρων διά να ήμικαλύψουν τα ανάλωπτα.

Ένας απλός έλεγχος δύναται να πείση τους επαίοντας.

Κατόπιν των τελευταίων αυξήσεων, ένα ποσοστὸν μικροϊδιοκτητῶν, προέβη εις την παράλληλον αυξησιν των διδάκτρων, μιμούμενον τους Ίδιοκτήτας σχολείων με ύψηλά διδάκτρα, τα οποία εύρον ευκαιρίαν προς διόγκωσιν του κέρδους.

Διά τα μικρά και μεσαία σχολεία ή α-

νωτέρω ενέργεια υπήρξε θανάσιμος αυτοτραυματισμός με αποτέλεσμα τον αναπόφευκτον θάνατον εντός του έρχομένου Σεπτεμβρίου.

Εις τα ανωτέρω θανάσιμα πλήγματα ήδη ὅλως απόροπτως προστετέθη και νέον: Η εισαγωγή δι' εισιτηρίων εξετάσεων εις τα Γυμνάσια ΜΟΝΟΝ των αποφοίτων των Ίδιωτικῶν Δημοτικῶν Σχολείων, αϊ δε απόφοιτοι των Δημοσίων Σχολείων θα έγγράφονται άνευ εξετάσεων. Ένῳ από εικοσαετίας δεν έγινετο διάκρισις και εκρίνοντο με το αυτό μέτρον. Όλως απόροπτως προέκυψε το θέμα της διακρισεως ενῳ έως τώρα δεν έγινετο διάκρισις.

Το μέτρον τοῦτο δεν τραμάζει τους Λυκείαρχους διότι το άντεμετώπιζον ευδοκίμως. Και αυτός ακριβώς ήτο ο λόγος της προτιμήσεως των δηλαδή: Η καλλιτέρα προπαρασκευή και ή εξασφαλισμένη επιτυχία των μαθητῶν κατά τας εισιτηρίους εξετάσεις των Δημοσίων Γυμνασίων.

Θά έχη ὅμως σοβαρόν αντίκτυπον εις γονείς, οι οποίοι, παντί σθένει, θα προσπαθήσουν να διαφύγουν την δοκιμασίαν αυτήν των τέκνων των. Ο διαχωρισμός θέτει εις κατωτέραν μοίραν τα ιδιωτικά και αϊ τάξεις Εη και ΣΤη Δημοτικού ασφαλώς θα διαρρεύσουν.

Εν συμπεράσματι χίλιαι και πλέον οικογένειαι Λυκειαρχῶν, διότι ὀλίγοι θα επιζήσουν, θα εύρεθουν συντόμως εις απόγνωσιν.

Η αυτή τύχη ας μή πλανᾶται, αναμένει κατ' αναλογία και το διδασκικόν κ.λ.π. προσωπικόν, διότι αυξήσις διδάκτρων καθίσταται άνέφικτος λόγω της μη άνόδου του βιοτικού επιπέδου του λαού.

Η μεγάλη λεωφόρος, ή οποία διανοίγεται διά της Δωρεάν Παιδείας με τους ὁδοστρωτήρας της συνθλίβει κυριολεκτικῶς τους Λυκείαρχας τους έχοντας μαθητάς των μικρῶν και μεσαίων τάξεων ήτοι διδάκτρα των 210 - 150 δρχ.

Ουδέποτε διεννοήθημεν να σταθῶμεν ἐμπόδιον εις την Αναγέννησιν της Παιδείας, διότι εἴμεθα θεράποντες αυτής με πλήρη ἐπίγνωσιν της θεσεώς μας και της ύψηλης ἀποστολῆς μας.

Η Κυβέρνησις εξαγγέλλει Δωρεάν Παιδείαν.

Η Κυβέρνησις, ὅμως, ας μή λησμονή,

εξήγγειλεν Κράτος Δικαίου.

Ερωτάται είναι δίκαιον χίλιαι οικογένειαι εκπαιδευτικῶν να πεταχθῶν εις τον δρόμον και να συμπαρασύρουν και τερασπασίας οικογενείας των συνεργατῶν των.

Οι εκπαιδευτικοί, οι ὁποιοι προσέφερον κατά το παρελθόν ὄντως πολύτιμον υπηρεσίαν ποίαν εργασίαν δύνανται να προσφέρουν τώρα;

Ανωτέρω εξετέθησαν τα συμπτώματα και διεγνώσθη ή θανάσιμος ασθένεια, ή ὁποία άργά ή γρήγορα θα επιφέρη τον θάνατον.

Ηδη θα εκθέσωμεν τον τρόπον της θεραπείας.

Η Δωρεάν Παιδεία, ή υποχρεωτική εννεαστής φοίτησις έχει ανάγκην στεγάσεως άμέσως.

Οι ιδιοκτήται Ίδιωτικῶν Σχολείων, συμμορφωθέντες προς τας υποδείξεις της Επιτροπῆς Ελέγχου Καταλληλότητος Διδασκηρίων είτε άνήγειραν, είτε διεμύρρωσαν τα διδασκλήρια κατά τας υποδείξεις της Επιτροπῆς, εύρέθησαν με οικήματα ύψους 3.80 - 4 μ. διαστάσεων 4X7 με μεγάλα παράθυρα (φωτισμός 150)ο της επιφανείας του εδάφους) με φεγγίτας ανοίγοντας προς τα άνω, με θύρας ν' ανοίγουν προς τα έξω. Εξω εύρίσκονται τα ούρητήρια και ἀφροδευτήρια (κατ' αναλογίαν μαθητῶν και μαθητριῶν). ὕδραυλικά εγκαταστάσεις, κλιμακостάσιον με βαθυμίδας χωρίς στροφάς, άλλ' εύθείας, κιγκλίδωμα ύψους 1.30 - 1.50 κ.λ.π., κ.λ.π.

Εις τί δύναται να χρησιμοποιηθῇ ένα τέτοιο, οίκημα εκτός του σκοπού διά τον ὁποῖον εκτίσθη;

Τί συνέβη εις παρομοίας περιπτώσεις π. χ. με την Δ.Ε.Η.; Ακριβώς αυτό ζητούμεν να γίνη και με ήμᾶς.

Εφ' ὅσον ή Κυβέρνησις έχει αποφασίσει την ανέγερσιν Παιδουπόλεων ας δώση την προτεινομένην λύσιν ήτοι:

1. Στέγασις των δημοσίων υπηρεσιῶν υποχρεωτικῶς εις τα Ίδιωτικά Διδασκλήρια.

2. Ένταξις των Λυκειαρχῶν εις το Δημοσίον.

3. Όσα σχολεία μέσης κατηγορίας, θελήσουν να διατηρηθῶν ας παραμείνουν ως συνεταιριστικοί οργανισμοί.

Αυτά δέον να τύχουν διευκολύνσεων οικονομικῶν, και φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν διά

την προμήθειαν ἐποπτικῶν ὀργάνων κ.λ.π., διά ν' ανταποκριθῶν εις τας ανάγκας των και έχουν μαθητάς μεσαίων τάξεων, ὥστε ν' ανταποκρίνονται εις υποχρεώσεις των δηλ. μισθοδοσίαν, προσωπικῶν παράλληλων προς την του Δημοσίου κ.λ.π.

Τα αὐτοδύναμα Ίδιωτικά σχολεία ανωτάτης κατηγορίας δεν έχουν ανάγκην Κρατικῆς μερίμνης και προστατευτικῶν μέτρων άλλ' αυτά ενισχύθησαν διά μεγάλων δανείων χαμηλοῦ ἐπιτοκίου.

Διά την ρύθμισιν τούτων ανάγκην συστάσεως ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ, εις την ὁποίαν να μετέχουν Λυκείαρχαι κατωτάτης και μέσης κατηγορίας, τῶν ὁποίων ή φωνή πρέπει να άκουσθῇ και οὐχί των αὐτοδυνάμων οικονομικῶν σχολείων Οικονομικῶς.

Διά των ανωτέρω μέτρων το Κράτος θα είναι ὄντως Κράτος Δικαίου. Άλλ' αυτά αν δεν γίνουν άλλος δρόμος, δεν άπομένει διά τους Λυκείαρχας από τον δρόμον του α ν ε ν δ ο τ ο υ α γ ὠ ν ο ς.

Η Σοβαρότης του θέματος

Ο Χριστιανοδημοκρατής Υπουργός Παιδείας εις την Ιταλίαν εδήλωσεν ότι οι ιδιοκτήται Ίδιωτικῶν Σχολείων πρέπει να ενισχυθῶσιν οικονομικῶς. Ο Σοσιαλιστής Υπουργός Οικονομικῶν Τζολλίτι ειπε ὅχι! Διά να μήν δώση το δικαίωμα εις τους κομμουνιστάς να εἰποῦν, ότι μόνον αὐτοί υποστηρίζουν την Δαίχην Παιδείαν. Η Κυβέρνησις Άλντο Μόρο έπεσε γιατί και οι δύο ἐπέμενον εις τας απόψεις των. Κυβέρνησιν ανέλαβε και πάλιν να σχηματίσῃ ο Άλντο Μόρο. Η Ελληνική Κυβέρνησις δεν διατρέχει βεβαίως τοιαῦτον κίνδυνον, διότι είναι αὐτοδύναμος και Κυβέρνησις πλειοψηφίας.

Το θέμα δεν παύει να είναι σοβαρόν.

Και ή Κυβέρνησις δέον να το αντιμετώπισῃ με σοβαρότητα και δικαιοσύνην.

Αυτά μᾶς γράφουν οι κατώτεροι και φτωχότεροι Λυκείαρχες. Και έχουν απόλυτο δίκιο. Εκεί ὅμως που έχουν ἄδικο είναι πῶς δεν βλέπουν το πρόβλημα στο σύνολό του. Δέχονται δηλαδή, ἀφῶ τακτοποιηθῶν αὐτοί ως πληγέντες, να παραμείνῃ και να ὑπάρχῃ ιδιωτική εκπαιδευση υπό συνεταιρική μορφή οι μεσαίοι Λυκείαρχες και υπό

ατομική μορφή (όπως συμβαίνει σήμερα) οι μεγάλοι Λυκείάρχες.

ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η δική μας άποψη είναι μία και μόνη. Προτείνουμε δηλαδή τα εξής:

1) Να κρατικοποιηθῇ ἡ ἰδιωτικὴ ἐκπαίδευση μέσα σέ σύντομο χρονικό διάστημα. "Όσα διδασκλήρια ἐκπληροῦν τοὺς ὅρους καὶ τίς προϋποθέσεις τῶν σχετικῶν διαταγῶν τοῦ Υπουργείου καὶ νὰ ἀποζημιωθοῦν ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ νὰ ἀποζημιωθοῦν οἱ ἰδιωκτῆται τῶν Λυκείαρχες (γὰ οἰκόπεδα καὶ κτίρια). Ἐφόσον βεβαίως ὑποβάλλουν σχετική αἴτηση.

2) Τὸ διδακτικὸ προσωπικὸ τῶν ἰδιωτικῶν νὰ ἐνταχθῇ στὸ δημόσιο.

3) "Όσοι Λυκείαρχες κατέχουν κάποιο πτυχίον παιδαγωγικῶν σπουδῶν νὰ μποροῦν νὰ παραμείνουν ὡς Δ)ντές στὸ σχολεῖο τους, ἐὰν τὸ ἐπιθυμοῦν.

Κατὰ τὴ γνώμη μας, κανένας δὲν ἔχει νὰ ζημιωθῇ ἀπὸ αὐτὴ τὴ λύση, γιατί:

α) Τὰ ἰδιωτικά σχολεῖα γεννήθηκαν ἀπὸ μιὰ ἀνάγκη, σέ μιὰ ἀνώμαλη ἐποχὴ γιὰ τὸ ἔθνος καὶ τὴν παιδεία μας.

β) Τὸ ἔθνος θρῆκε πιά τὸ δρόμο του καὶ θέλοντας νὰ παρᾶσχη δωρεὰν τὴν παιδεία στὰ Ἑλληνόπουλα, δὲν μπορεῖ νὰ χωρίσει τοὺς Ἑλλήνες σέ δύο κατηγορίες: σ'

ἐκείνους ποὺ πληρώνουν τὴν παιδεία καὶ σέ κείνους ποὺ τὴν παίρνουν δωρεάν.

γ) Τὸ κράτος ἀποζημιώνει ἀμέσως τοὺς ἐνδιαφερομένους, ἄρα δὲν δημιουργεῖ θύματα. Καί

δ) Ἡ ἄποψη, νὰ ἀφήσουμε νὰ σβύσῃ σιγά-σιγά ἡ ἰδιωτικὴ ἐκπαίδευση μὲ τὰ ἄλλα μέτρα ὑπὲρ τῆς δωρεάν παιδείας (τὰ ὁποῖα θὰ ἀποτραβήξουν τὸ μαθητόκοσμο ἀπὸ τὰ ἰδιωτικά σχολεῖα) δὲν εὐσταθεῖ ἀπὸ καμμιὰ πλευρά, κυρίως γιατί δημιουργεῖ θύματα: τοὺς ἰδιοκτῆτες - ἰδρυτὲς Λυκείαρχες. Δὲν εἶναι σωστὸ ἡ Κυβέρνηση τῆς δημοκρατίας ποὺ ἐνδιαφέρεται ἐξ ἴσου γιὰ ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς νὰ δημιουργήσῃ θύματα καὶ νὰ καταστρέψῃ ἕναν σημαντικὸ ἀριθμὸ ἀνθρώπων ποὺ προσέφεραν τὸ κατὰ δύναμη, στὴν παιδεία τοῦ ἔθνους, μιὰ περίοδο ποὺ ἡ παιδεία ἦταν τελείως παραμελημένη καὶ χαροπάλευε. Τὸ σύνθημά μας εἶναι:

— Δωρεὰν παιδεία σ' ὅλα τὰ Ἑλληνόπουλα.

— Κρατικοποίηση ὅλων τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων.

— Ἀποζημίωση στὸ ἀκέραιο τῶν Λυκείαρχων.

— Ἐνταξὴ τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ στὸ Δημόσιο.

— Ὅχι δημιουργία θυμάτων!

ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΗΣΗΣ

ΘΕΡΜΗ ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ

Παρακαλοῦνται οἱ κ.κ. Δ)ντές τῶν Σχολείων καὶ οἱ κ.κ. συνδρομητὲς τοῦ περιοδικοῦ μας, νὰ ἀποστέλλουν τίς ὀφειλόμενες συνδρομές των στὴ διαχείριση τοῦ περιοδικοῦ.

Τὸ «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ» δὲν εἶναι ἐμπορικὴ ἐπιχείρηση. Εἶναι μιὰ προσπάθεια γιὰ τὴν μελέτη καὶ τὴν προβολὴ τῶν ἐκπαιδευτικῶν μας πραγμάτων καὶ τὴν ἀνύψωση τοῦ ἐπαγγελματικοῦ ἐξοπλισμοῦ τῶν λειτουργῶν τῆς παιδείας μας.

ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΤΙΚΑ ΟΡΑΜΑΤΑ

Ὑπὸ ΕΥΡΙΠ. ΣΟΥΡΛΑ, Παιδαγωγοῦ

"Ἐνα εὐλαβικὸ προσκύνημα στὴν Γενέθλια Γῆ μας, ἀποτελεῖ πάντοτε ὄχι μονάχα μιὰ ἀπωλύτρωση ψυχική, ἀλλὰ καὶ μιὰ ἀποκρυπτογράφηση τῶν μυστικῶν παλμῶν τῆς καρδίας μας.

ΣΟΥΡΛΑΣ

Ἰ
Θὰ μᾶς μιλήσῃ κάποια ἔφηβος γιὰ τοὺς Προγόνους τῆς Γενιάς της.

Καὶ τῆς ἐκθέσεώς της τὸ περιεχόμενον περιστρέφεται γύρω ἀπὸ ἐπιζητήσεις της γιὰ κάποιο εὐλαβικὸ προσκύνμα της στὴν Γενέθλια Γῆ της (τὸν Πύργον τῆς Ἡλείας καὶ γιὰ μιὰ συνδιάλεξη ποὺ εἶχε μὲ τοὺς προγόνους τῆς γενιάς της (τὴν γιαιγιά καὶ τὸν παπὸς της).

Ἡ ἔφηβός μας γυρίζοντας ὕστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια στὸ σπίτι της τὸ πατρικὸ, τὸ βρῆκε κλειστὸ καὶ ἔρημο.

Διατηρώντας ὅμως τὲς θύμησης τῶν περασμένων της ἀπὸ τὴν ἡλικία της τὴν παῖ δικὴ στὸ παλὸν αὐτὸ πατρικὸ της σπίτι, ποὺ ἂν καὶ ἔρημο πιά φύλαγε στοὺς τοίχους τῶν δωματίων καὶ στὲς παλιές κασέλες τῶν παπούδων της πολλὰ ἀπὸ τὰ πατρογονικά κειμήλια, συνῆψε διάλογον ἢ ἔφηβός μας μὲ τῆς γιαιγιάς καὶ τοῦ παποῦ τὴ μορφή, μέσα σὲ ἴσκιους ποὺ ἔκρυσαν τὰ σχήματα τῶν περασμένων, τὰ ὁποῖα εἶχανε χαθῇ μέσα στοῦ ἀνελέκτου χρόνου τὰ γρατσουνίσματα.

"Ἄς τῆς δώσουμε ὅμως τὸν λόγον γιὰ νὰ ἀκούσουμε τὸν συγκινητικὸν αὐτὸν διάλογόν της μὲ τὴν γιαιγιά καὶ τὸν παπὸς της, ἕναν διάλογον ντυμένον καὶ μὲ τὸ χρῶμα τοῦ λογοτεχνικοῦ Μυστικισμοῦ.

ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΠΡΟΓΟΝΟΥΣ
ΤΗΣ ΓΕΝΙΑΣ ΜΟΥ

«Κάποια ἡμέρα ἡλιόλουστη ξεκίνησα ἀπὸ τὴν Πόλη τῆς Παλλάδος γιὰ νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ σπίτι μας τὸ πατρικὸ, στὸν Πύργο τῆς Ἡλείας, ποὺ ἦταν ὅμως ἀπὸ χρόνια ἔρημο καὶ κλειστὸ.

Γεμάτη νοσταλγία γιὰ τὰ ἀγαπημένα μέρη τῆς Γενέθλιας Γῆς μου ὅπου εἶχα περάσει τὰ παιδικὰ μου χρόνια, ὅταν ἔφθασα στὴν περιοχὴ τοῦ πατρικοῦ σπιτιοῦ, ἀνέβαινα τ' ἀνηφορικὸ δρομάκι ποὺ ὠδηγοῦσε στὴν λευκὴ φωλιά, ἐνῶ τριγύρω μου βομβοῦσαν ξέγνοιαστα μελίσσια.

Δεξιά μου ἀπλωνόταν ὁ ἀπέραντος κάμπος μὲ τὰ ρεῖκια, ποὺ κυμάτιζαν σὲ κάθε ἀπαλὸ χάδι τοῦ ἀγέρα.

Ποὺ καὶ ποὺ ξεφύτρωνε καὶ κάποια σαύρα ἀπ' τὰ σφεδούκλια ποὺ ἦτανε στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου γιὰ νὰ μέ κοιτάζει περίεργα καὶ ὕστερα νὰ χαθῇ στὸ βασίλειό της.

Προχωροῦσα, μὰ τὸ βλέμμα μου ἦτανε ἀρφωμένο στὶς πυκνὲς φυλλωσιές, λές καὶ ἤθελε νὰ τίς τρυπήσῃ, νὰ περάσει ἀνάμεσά τους φθάνοντας τὸ γρηγορώτερο στὸ ὁμορφὸ ἀγρόσπιτο ποὺ κρυβόταν ἀπὸ κάτω.

Δὲν ἄργησα νὰ φθάσω στὶς πρώτες λευκές. Λίγο πιο πέρα ἀπλωνόταν ἡ μικρὴ λίμνη, ποὺ μὲ κοκετταρία καθρεφτιζόταν στὸ λαμπρὸ καθρέφτη τῆς ἡμέρας.

"Ἐφθασα πιά κοντὰ στὸ πατρικὸ σπίτι. Ἐσπρώξα τὴν χορταριασμένη αὐλόπορτα, ποὺ διαμαρτυρήθηκε μ' ἕνα τρίξιμο, γιὰ τὸ βίαιο ἀνοιγμά της.

"Ήσυχία...

Μιὰ γαλήνη ἀπλωνότανε τριγύρω, ποὺ ἔκανε νὰ ἀντηχοῦν τὰ βήματά μου, στὸ πέρασμά μου.

Τὸ πηγᾶδι κάτω ἀπ' τὴν μηλιὰ σιωποῦσε σκουριασμένο.

Ὁ σταῦλος ἔρημος. Τὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ κλειστά.

Ἡ ἐγκατάλειψη εἶχε ἀφήσει ἔντονα τὰ σημάδια της. Μὲ τὴν βοήθεια ἐνὸς κλει-

διοῦ μπῆκα ἐπὶ τέλους στὸ σπῖτι αὐτὸ τῆς μοναξιάς.

Μά... κάτι αἰσθάνομαι νὰ μέ πνίγει, καὶ αὐθόρμητα τὰ δάκρυά μου κυλοῦν.

“Ὁχι, δέν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀλήθεια. Τὸ σπῖτι αὐτὸ τῆς χαρᾶς νὰ μοῦ προξενεῖ τόση θλίψη!...!”

Ποῦναι οἱ χαρούμενοι ἀφεντάδες του; Σέ κάθε ἐποχῇ, μιὰ ἀτμόσφαιρα χαρᾶς καὶ εὐτυχίας ἦταν σκορπισμένη, ἕως καὶ τὸ πιὸ μικρὸ λιθάρι τῆς.

Τὸ θέρισμα, ὁ τρύγος, τὸ μάζεμα τῆς ἐληᾶς, τὸ ὄργωμα, μέ τ’ ἀπαραίτητο χαρούμενο ἐπιτελεῖο τους.

Τὸν λεβέντη θεριστή, τὴν γλυκεῖα κοπέλλα τοῦ τρύγου, τὴν μεσόκοπη μέ τὴν ἄσπρη μαντήλα μαζεύτρα, τὸ ζευγολάτι μέ τὰ βώδια του.

Οἱ ὁμορφες γιορτινές ‘μέρες τῶν Χριστουγέννων καὶ τῆς Λαμπρῆς.

Τὰ ξέγνοιαστα βραδυνὰ στὸ παραγώνι. Τὸ ξεφάντωμα τῆς Ἀποκρηᾶς, τῆς λουλουδένιας Πρωτομαγιάς καὶ τόσες ἄλλες ἀπερίγραπτες ὁμορφιές.

Θέλησα νὰ μάθω γιατί;..... γιατί;..... τοῖός μέ τόση ἀπονία τ’ ἄσθυσε, τὰ γκρέμισε;

“Ἐτρεξα στὸ μεγάλο δωμάτιο, τὴν σάλα ὅπως λένε, σ’ αὐτὸ ποῦζησα τέσ μεγαλύτερες χαρές καὶ ποῦ γνώρισα τόσους ἀνθρώπους....”

Βασίλευε κι’ ἐκεῖ σκοτάδι.

“Ἀναψα ἓνα κερί, καὶ κρατώντας το στὸ χέρι ἔρριχνα ματιές τριγύρω.

Τὰ πορτραῖτα τῆς Γαγιάς μου μέ ὅλη τους τὴν μεγαλοπρέπεια κρεμασμένα στοὺς τοίχους, μέ κοίταζαν ἀνάμεσα ἀπὸ τὴν χρυσή κορνίζα τους καρφωμένα στὸν τοῖχο.

Πλησίασα τέσ πιὸ γνωστές μου φυσιογνωμίες. Τὴν γιαιγιά καὶ τὸν παπού καὶ τοὺς ρώτησα:

Γιατί;..... Γιατί;.....

“Ἐξαφνα τὸ γαλήνιο πρόσωπο τῆς γιαιγιάς χαμογέλασε κι’ ὅλο καλωσύνη μοῦ εἶπε:

«Καλῶς ὤρισες!».

“Ἦτανε πολὺ εὐγενικὸ αὐτὸ ἐκ μέρους σου. Μέ γνώρισες ὅμως πολὺ ἄργά. Ἀσφαλῶς θάθελες νὰ μέ γνώρισεις περισσότερο.

Λοιπὸν κάθησε ἤσυχα ἤσυχα καὶ ἄκου-

ιέ με. Καὶ ἄρχισε ἡ γιαιγιά νὰ ἀνιστορεῖ τὰ περασμένα τῆς.

«Μιὰ κοπέλλα 16 χρονῶν, κάποτε γνώρισε ἓνα παλληκάρι, ἓνα λεβεντονιὸ καμαρωτό, μέ τὴν ἄσπρη φουστάνελλα του, τὸ σελάχι ζωσμένο στὴ μέση καὶ τὸ περήφανο φέσι του.

“Ἐζησε μαζί μου 70 χρόνια.

Μαζὺ ἀντίκρυσαν τίς χαρές καὶ τίς λύπες. Πάλαιψαν... μά... δέν λῦγισαν ποτέ.

Μέσα στὴν τόση φαμίλια τους, 17 παιδιὰ βλέπεις, εἶχαν πολλές ἔγνοιες καὶ φροντίδες.

Μέ χαμόγελο τὰ μεγάλωσαν καὶ καμάκωναν ποῦ πρόκοβαν.

Θάχες τόσες ἐπιτυχίες νὰ σοῦ διηγηθῇ ὁ καλλιτέχνης τόσες νίκες ἀνάμεσα στὴν πάλη τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, ὁ γιατρός. Θριάμβους στὴ σκοποβολὴ μέ τὸ μέλιχέρ του ὁ ἐπιδέξιος σκοπευτής.

Ἀνακούφιση τῆς δυστυχίας ὁ φιλάνθρωπος φτέρωμα γιὰ τὰ ὑψηλὰ ἰδανικὰ ἢ δασκάλα καὶ τόσα ἄλλα».

Στὰ παραπάνω λόγια τῆς γιαιγιάς ὅλα τὰ πορτραῖτα χαμογελοῦσαν γιὰ νὰ ἐπιβεβαιώσουν τὴν ἀλήθεια τῶν λεγομένων τῆς.

«Μά», κι’ ὅταν ὁ πόλεμος — συνέχισε ἡ γιαιγιά — ἡ καμμιὰ ἐπιδημία ἐρχόντανε νὰ μᾶς ζητήσῃ τὸ θυμὰ τῆς, τότες μέ καρτερία σκύδαμε τὸ κεφάλι, καὶ τὸ συνωδεύαμε στὸ στερνὸ ξόδι του.

Ἦμουνα πονεμένη Μάνα, μὰ περήφανη γιὰ τὸν ἀκούραστο σύντροφο ποῦχα στὸ πλευρό μου!

Πόσες νίκες.... Δέν εἶναι ἔτσι;

«Βέβαια εἶπε καὶ ὁ παπούς μέ τὴν σειρά του.

Νίκες στὶς δυσκολίες τῆς Ζωῆς, μά.... καὶ ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ.

Τοῦ πατέρα μου ἡ οἰκογένεια ἦτανε μιὰ ἀπὸ τίς καλλίτερες τῶν ὀπλαρχηγῶν τοῦ Μωρηᾶ.

Πόσες φορές μέ καμάρι μοῦ διηγόνταν τὰ κατορθώματά του! Σάρωσε ὅσα μπορούσε ἀπὸ τὰ ἄπιστα σκυλιά. Κι’ ὅπου πολέμου κράξιμο κι’ ὅπου τῆς μάχης κρότος, αὐτὸς βρισκότανε πρῶτος, ὅπως μοῦ λεγε στρίβοντας τὸ τοιγκελᾶτο μουστάκι του καὶ χαϊδεύοντας τίς πιστόλες του.

— Εἶσαι ἀπὸ ἔνδοξη πολεμιστρά Γενιά. Πρέπει νὰ τῷχεις καμάρι καὶ νὰ μὴν

τὴν ντροπιάσεις.

“Ἐχω κι’ ἄλλα τόσα νὰ σοῦ πῶ.

Σέ βλέπω τόσο εὐτυχισμένη ἀπ’ τὴν ἱστορία μου. Θάθελες ν’ ἀκούσεις κι’ ἄλλα μὰ πρέπει νὰ γυρίσω στὴ θέση μου πάλι».

Νὰ τὸ γιατί.... συνέχισε ὁ παπούς.

“Ὅλες οἱ χαρές, οἱ ὁμορφιές τῆς ζωῆς, τελειώνουν μαζί τῆς, σὰν τὸ κερί, ποῦ σβύνει μέ μιὰ φουσηματιά.

“Ὁ θάνατος.... Εἶναι χωρὶς ὄρια τὸ βασίλειό του, κι’ ὁ Τάφος δέν μπορεῖ νὰ ἔχει ὑπηκοότητα. “Ὅλοι ποῦ πεθαίνομε, μπαίνομε στὸν ἴδιο λαὸ καὶ γινόμαστε, ὅμοιοι.

“Ὅπου κι’ ἂν μείνει τὸ κουφάρι μας, ἴδιο εἶναι πάντα τὸ ριζικὸ σου: νὰ ξεχαστεῖς καὶ νὰ γίνεις ἓνα τόσο δὰ σκουπιδάκι, μέσ στὴν σκόνῃ τῆς Γῆς,

Αὐτὸς εἶναι ὁ νόμος τῆς Ζωῆς, καὶ κανένας δέν μπορεῖ νὰ βγεί ἔξω ἀπ’ αὐτόν.

Γι’ αὐτὸ λοιπὸν σ’ ἀφήνω.

Ἡ φωνή του μέ καλεῖ. “Ἀκου...”

Ἀναπαύσου λοιπὸν ἐν εἰρήνῃ. “Ὁ ἀγώνας του τέλειωσε πιά».

Αὐτὰ εἶπε ὁ παπούς καὶ σίγησε πάλι τὸ πορτραῖτο του, μέ τὴν χρυσή κορνίζα.

Τὸ κερί ἄφινε τίς τελευταῖες ἀναλαμπές του.

“Ὅ,τι ἔζησα, ὅ,τι ἀγάπησα, περνοῦσε μέσα σ’ αὐτὴ τὴ μικρὴ φλόγα, ποῦ ἔκαιγε ἄργά, μαύρη, δγάζοντας καπνιά.

Βιάστηκα νὰ φύγω, πρὶν σβύσει καὶ μ’ ἀφίσει μονάχη μέσα στές ξέγνοιες στάχτες τῆς ἀδιαφορίας του.

Ἀφήσα τὸ εὐλαδικὸ αὐτὸ προσκύνημα, ἐνῶ οἱ ὥρες τυλιγόντανε ὀλοένα καὶ περισσότερο στὸ λυκόφως.

Γύρω μου ἔπεφτε πιά ἡ νυχτιά.

Οἱ ἴσκιοι ἔκρυβαν τὰ σχήματα μέσα στὸ διάστημα καὶ χανόνταν κι’ αὐτὸ σιγὰ σιγὰ.

“Ὅλα ἔσθισαν καὶ χάθηκαν μέσα στὸ σκοτάδι, ἐνῶ τὸ φεγγάρι πρόβαλε σὰν τὸν Πᾶνα μέσ’ ἀπὸ τοὺς κισσοὺς τοῦ κήπου καὶ ἀπὸ τὸν ἀπαλὸ καθρέφτη τῆς λίμνης, γιὰ νὰ μέ συντροφεύσει στὸ στερνὸ κατηφόρισμά μου.

12)4)1952

ΕΙΡΗΝΗ ΖΗΣΙΜΟΥ

Ἀπόφοιτος Δ’ Γυμνασίου Θηλέων Ἀθηνῶν

ΕΤΕΛΕΙΩΣΑΜΕ

“Ὁ ἀναγνώστης τῶν ὡς ἄνω γραμμῶν θὰ μείνει μέ τὴν ἐντύπωση ὅτι ἡ ἐκθεση τῆς ὡς ἄνω ἀποφοίτου εἶχε δοθεῖ ἀπὸ τὴν ταπεινότητά μας στὸ μάθημα τῶν Νεοελληνικῶν.

“Ἀς πληροφορηθεῖ ὅμως, ὅτι ἡ μὲν ὡς ἄνω ἐκθεση ἐδόθη εἰς τὸ μάθημα τῆς ψυχολογίας, ὅταν συνεζητεῖτο εἰς τὴν τάξη τὸ κεφάλαιο τῆς ψυχολογίας περὶ τῆς ἀξίας τῆς ἐρεύνης τοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος, μέ ἀπώτερον παιδαγωγικὸν σκοπὸν τὴν συμπλήρωση ἐκ μέρους τῆς ταπεινότητός μας τοῦ ψυχογραφικοῦ δελτίου τῶν μαθητριῶν τοῦ ὡς ἄνω τμήματος τῆς προτελευταίας γυμνασιακῆς τάξεως, ἐκθέσεις ὅμως ἐδίδοντο ἐκ μέρους τῆς ταπεινότητός μας ὅχι μονάχα κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ψυχολογίας, ἀλλὰ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἱστορίας καὶ τὴν Ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, ἰδιαίτερος δὲ καὶ κατ’ ἐξοχὴν κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος.

Καὶ θὰ ἐρωτήσῃ ἴσως ὁ ἀναγνώστης ἡ ἡ ἀναγνώστριά τῶν γραμμῶν αὐτῶν ἐκ περιεργείας δεδικαιολογημένης διὰ τὴν μὴ προβλεπομένην ὑπὸ τοῦ προγράμματος τοιαύτην δ)λίαν.

Καὶ τί καταρθώσατε νὰ ἐπιτύχετε μέ τὴν σῶρείαν αὐτὴν τῶν ἐκθέσεων τῶν μαθητριῶν σας σέ ὅλα τὰ μαθήματά σας ὡς Ordinarius τῆς τάξεως;

Ἀπαντῶμεν:

Ἐν πρώτοις: ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καλλιέργειαν τῆς λογοτεχνικῆς ἐκφράσεως μέ τὴν ζωτάνια καὶ τὰ ἐρεθίσματα ποῦ ὑπάρχουν στὰ θέματα τῶν ἐκθέσεων, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος προώθησιν τῶν προβλημάτων τῆς Ἀγωγῆς διὰ τῶν ἐκμυστηρεύσεων ἐκ μέρους τῶν μαθητριῶν - μέ τοῦ παιδαγωγικοῦ ἀπορρήτου πολλάκις τὴν προσοπτικὴν - καὶ συμπλήρωσιν ἐπὶ πραγματικῶν ψυχολογικῶν δεδομένων τὰ ψυχογραφικὰ δελτία μιᾶς ἐκάστης μαθητριάς.

Ἄλλ’ ἐρωτᾷ τώρα μέ τὴν σειρὰν τῆς καὶ ἡ ταπεινότητά μας τὸν ἀναγνώστη ἡ τὴν ἀναγνώστριά τῶν γραμμῶν αὐτῶν.

Ἡ ὡς ἄνω ἐκθεση τῆς ἐφήβου μας ὑπὸ ἐποψὴν διαγνώσεως ἀνωτέρων αἰσθημάτων τῆς προδίδει ἄραγε κάτι ἀπὸ τὰ νήματα ἐκεῖνα μέ τὰ ὁποῖα ὑφαίνετο ὁ χαρακτήρ

Ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως στὸ παιδί

ὑπὸ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΜΠΕΡΕΡΗ

Διδ)λου Σιταραλῶνων Μεσολογγίου

«Ἀνθρωπε! τὸ πρῶτο πράγμα ποὺ παιδαγωγεῖ, εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ σου φύση. Εἶσαι σὺ, σὺ ὁ ἴδιος. Εἶναι τὸ ἐσωτερικὸ συναίσθημα τῆς οὐσίας σου.

Ἀλλὰ δὲν ζῆς μόνος ἐπάνω στὴ γῆ. Γιὰ τοῦτο ἡ ἐσωτερικὴ φύση σου σὲ παιδαγωγεῖ καὶ μὲ τὶς ἐξωτερικὲς σου σχέσεις, καὶ γι' αὐτές».

Τοῦτα τὰ λόγια εἶπε κάποιος μεγάλος παιδαγωγὸς γιὰ νὰ δείξη μὲ τὸ δικό του τρόπο τὴν καταγωγή τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ ἔτσι διευτύπωσε τὴν συνδυαστικὴ μπουρδέκα νὰ πούμε θεωρία περὶ τῆς καταγωγῆς τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως, τὴν θεωρία τοῦ ἐμφύτου μαζί μὲ τὴ γενετική.

«Τὸ πρῶτο πράγμα, ποὺ παιδαγωγεῖ εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ φύση σου. Εἶσαι σὺ, σὺ ὁ ἴδιος».

Ἀφοῦ ὁ PESTALOZZI τόσο κατηγορηματικὰ ὁμιλεῖ γιὰ τὴν δύναμη τοῦ ἑαυτοῦ στὴν ἠθικὴ τελείωση καὶ ἐπομένως στὴν δημιουργία τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως — ἀφοῦ ἐπίτευξη τῆς

δευτέρας εἶναι ἡ πρώτη — θὰ πρέπει νὰ παραδεχθῶμε, ὅτι ἡμεῖς δὲν ἔχουμε καμμία θέση στὴν Ἀγωγή; Κάθε ἄλλο, ἀφοῦ ἡ ἐσωτερικὴ φύση κατὰ μέγα μέρος θὰ διαμορφώσῃ τὴν προσωπικότητα, τότε, πρὸ πάντων τότε, θὰ πρέπει νὰ ἐπιδράσουμε συστηματικὰ γιὰ νὰ καλλιεργήσουμε τὸν ἐσῶτερο ἄνθρωπο.

«Ἐὰν ἀμελήσῃς τούτου (τοῦ παιδός) θὰ προκύψῃ κτήνος, ἐὰν ὅμως ἐπιμεληθῇς θὰ ἔχῃς οὕτως εἰπεῖν Θεόν!».

Λόγια σοφὰ βγαλμένα ἀπ' τὸ στόμα τοῦ μεγάλου Ἑρασμοῦ ποὺ φανερώνουν μὲ τὸν λακωνικώτερο τρόπο τὴν ἐπίδραση τοῦ δασκάλου πάνω στὸ μαθητὴ.

Τοῦτο τὸ ἐσωτερικὸ συναίσθημα καλούμεθα νὰ ἀναπτύξουμε καὶ καλλιεργήσουμε γιὰ νὰ διαμορφώσουμε ἐν τέλει μιὰ ὑγιὰ ἠθικὴ συνείδηση.

Καὶ μποροῦμε νὰ ἐλπίζουμε στὴ καλλιέργεια τῆς ἠθικῆς στὸ παιδί συνειδήσεως; Ἰδοὺ

τῆς ἐν ἐξελίξει προσωπικότητός της ἡ οὐχί;

Καὶ ἐν συνεχείᾳ:

Ἡ ἐκθεσίς της εἶναι γραμμένη στὰ 1952, δηλαδὴ πρὸ 12 ἐτῶν.

Ἐρωτᾶται ὁμως:

Θὰ ἠδύνατο ἀραγε νὰ κρούσει τὴν θύραν τῆς ψυχοτεχνικῆς πνοῆς, ποὺ θεωρεῖται σήμερον ὡς ἀπαραίτητος προϋπόθεσις δι' ἐκθέσεις τύπου Μπακαλαρεάτ;

Πάντως:

Ἔνα εἶναι τὸ γεγονός:

Ὅτι ἡ ἔφηβός μας παρέμεινε πιστὴ στὴ Γῆ, ὅπου εἶναι θυσιάζουσες αἱ ρίζες τῆς Γενιάς καὶ τῶν Προγόνων της.

Καὶ ἐκεῖνο ποὺ ἡ Πατριδογνωστικὴ κοσμοθεωρία τῆς ταπεινότητάς μας θὰ εἶχε νὰ διακηρύξει, εἶναι τὸ γεγονός, πὼς τὸ μόνο πράγμα ποὺ σὰν κύτταρο ἐμφωλεῖται μέσα μας καὶ βρίσκεται ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν μας εἶναι: ἡ φωνὴ τῆς Πατριδογνωστικῆς Ζωῆς ποὺ ἀντηχεῖ μέσα μας καὶ τὴν ὁποῖαν δὲν θάπρεπε νὰ τὴν ἀλλάξουμε, ἀλλὰ τὸνναντίον, κατὰ τὴν

πίστιν μας τὴν παιδαγωγικὴν, πρέπει νὰ τὴν καλλιεργήσουμε καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τῶν παιδιῶν διὰ τῆς καθιερώσεως τῶν Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν.

Καὶ γιὰ νὰ ὁλοκληρώσουμε:

Ἄς μὴ ξεχνᾶμε πὼς οἱ χωρικοὶ τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος μας ἀπέμειναν: οἱ μόνοι βάρδοι τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Ἄς φροντίσουμε λοιπὸν νὰ δέσουμε καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ μας μὲ τοὺς θρύλους, τὰς παραδόσεις καὶ μὲ τὸν λαϊκὸν πολιτισμὸν τῆς ἐκασταχοῦ Γενέθλιας Γῆς τους, πρὶν ἢ ἐνηλικιούμενα πάρουν μοιραίως τὸν δρόμον τοῦ ταξιδεμοῦ καὶ τοῦ ἐκπατρισμοῦ.

Θὰ εἶναι μιὰ αὐτόχρονη ἐθνικὴ ὑπερηφάνεια, τὴν ὁποῖαν οἱ συγχρονισμένοι δάσκαλοι καὶ αἱ δασκάλες μας, ποὺ μὲ πίστιν καὶ ἐνθουσιασμὸν διακονοῦν εἰς τὸν δῶμόν τῆς Παιδείας, θὰ προσφέρουν στὴν Ἑλλάδα μας.

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ ΣΟΥΡΛΑΣ
Παιδαγωγός

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

τὸ ἐρώτημα πάνω στὸ ὁποῖο καλούμεθα ν' ἀπαντήσουμε κι' ἀνάλογα μὲ τὴν ἀπάντησιν νὰ πράξουμε καὶ νὰ κατευθύνουμε τὶς ἐνέργειές μας.

Ἡ ἠθικὴ συνείδηση εἶναι γνώρισμα τῆς προσωπικότητος καὶ γιὰ νὰ παραδεχθῶμε ὅτι ἡ δευτέρα ἐξελίσσεται θὰ πρέπει νὰ περιμένουμε καὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς πρώτης. Θὰ πρέπει νὰ παραδεχθῶμε σὰν ἀξίωμα:

Ἡ ἠθικὴ συνείδηση εἶναι ἐμφυτος, ἡ ὁποία ὅμως ἐξελίσσεται, ἀναπτύσσεται καὶ διαμορφοῦται ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπίδραση τοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς κοινωνίας.

Τὸ ἀξίωμα τοῦτο τὸ ὑποστηρίζει καὶ ὁ μεγάλος ψυχολόγος Γιούνγκ στηριζόμενος πάνω σὲ ψυχολογικὰς βάσεις καὶ σὲ πειραματικὰς ἀποδείξεις.

Ὑποστηρίζει πὼς μέσα μας ὑπάρχουν ἀρχὲς τυπωμένες (ἀρχέτυποι) — δηλ. παραδέχεται τὸ ἐμφυτον τῆς συνειδήσεως — βάσει τῶν ὁποίων ἀρχῶν πράττομεν. Ἐξετάζοντες ὅμως πὼς τὶς παραδέχεται, θὰ δοῦμε πὼς τὶς θέλει σὰν ἕνα γέροντα πολὺπειρον — δηλ. ὁμιλεῖ γιὰ τὴν ἐπίδραση τῆς κοινωνίας πάνω στὸν πρῶτο παράγοντα τοῦ ἀρχέτυπου —.

«Δὲν ζῆς μὲν ὅς σου πάνω στὴ γῆ. Γιὰ τοῦτο ἡ ἐσωτερικὴ φύση σου σὲ παιδαγωγεῖ μὲ τὶς ἐξωτερικὲς σου σχέσεις καὶ γι' αὐτές».

Ὁφείλουμε νὰ δώσουμε μιὰ ἀγωγή στὰ παιδιὰ ὅχι ἐξυπηρετοῦσα τὰ προσωρινὰ συμφέροντα καὶ προσαρμοζόμενη στὴν σημερινὴ πραγματικότητα, ἀλλὰ νὰ δώσουμε τὶς βάσεις μιᾶς ἀγωγῆς ποὺ θὰ στέκεται ψηλά, ἀγωγῆς ποὺ ὁ σκοπὸς της θὰ εἶναι ὑγιέστατος γιὰ κάθε ἐποχὴ καὶ σὲ κάθε μέρος.

Καὶ νομίζω, πὼς θάταν ἀρκετὸ, ἐκεῖ ποὺ θάπρεπε ν' ἀναφέρω τὸν ὀρισμὸ τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως, νὰ ἀπαριθμήσω τὰ γνωρίσματά της καὶ νὰ τὸνίσω τ' ἀποτελέσματά της. Πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ ἐλευθερία, αὐτονομία καὶ ἀμοιβαιότης τὰ γνωρίσματα: ἀγάπη, εἰρήνη, τάξις, δικαιοσύνη τ' ἀποτελέσματα.

Μέσ' ἀπ' τὴ ζωὴ βγαίνουν ὅλ' αὐτά. Ἐχεις νὰ παρατηρήσῃς τ' ἀνωτέρω γνωρίσματα στὶς ἐνέργειες τοῦ ἀτόμου, εὐλογα τότε μπορεῖ νὰ ὁμιλῇς γιὰ προσωπικότητα, γιὰ τελείωση ἠθικῆς συνειδήσεως.

Κι' ἂν παρατηρήσῃς στὶς κοινωνικὲς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἀδικίαν καὶ τὸ μῖσος, τὴν διχόνοια καὶ τὴν ὑπονόμευση τότε μίλησε γιὰ ἠθικὴ κατὰπτωση κι' ἀσυνειδήτες συνειδήσεις.

Σκοπὸς μας ἂς εἶναι νὰ μπορέσουν οἱ μαθηταὶ μας νὰ δημιουργήσουν μιὰ κλίμακα πᾶν ἀξιών ἀξιολογημένη καὶ βάσει αὐτῆς τῆς ἀξιολογήσεως νὰ δροῦν.

Ἀξιολόγησις μέσα στὰ πλαίσια τῆς πραγματικότητος, βγαλμένη μέσα ἀπ' τὴν θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ ἀξιολόγησις τῆς ζωῆς. Κι' ἂν μπορέσουμε νὰ φθάσουμε ἐκεῖ, τότε ἂς περιμένουμε καὶ τὰ ἀντίστοιχα ἀποτελέσματα.

Κι' ἀφοῦ ἡ διαμόρφωσις τῆς συνειδήσεως καθορίζεται ἀπ' τὸ στενότερο περιβάλλον, γιὰ τοῦτο, πρῶτα ἀπ' ὅλα ἡ ζωὴ τοῦ διδασκάλου

θὰ συντελέσῃ τὰ μέγιστα.

Δηλ. μὲ ἄλλα λόγια τὸ παράδειγμα τοῦ διδασκάλου καὶ κάθε ἀτόμου ποὺ ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ εἶναι ὁ κυριώτερος παράγοντας. Πρῶτα θὰ προηγηθῶν τὰ λόγια κι' ὕστερα ἡ πράξις. Κι' ὅση ἐπίδραση θάχῃ ἡ δευτέρη δὲν θὰ τὴν ἔχουν τὰ πρῶτα. Μιλῶ ἔτσι γιὰτὶ πρὸ πάντων ἔχω ὑπ' ὄψιν μου τὴν διαπαιδαγώγησι τῶν παιδιῶν ποὺ θὰ ρθοῦν γιὰ πρώτη φορὰ στὸ σχολεῖο, τῶν παιδιῶν ποὺ ἡ ψυχὴ των εἶναι ἀκόμη TABULA RAZA.

Μιλῶ γιὰ τὸ παιδί μίμησις. Μιλῶ γιὰ τὸ παιδί ποὺ τότε ἐκλέγει τὸ ἄτομο γιὰ τὸ ὁποῖο πάντα θὰ ὁμιλῇ, τὸ ὁποῖον θὰ ἔχῃ γιὰ πρότυπον.

Τάξις, ἐπιμέλεια, ὑπομονή, ἐπιμονή, ἀγάπη καὶ δικαιοσύνη θάναί τὰ γνωρίσματα τοῦ διδασκάλου; Ἀκριβῶς τὰ ἀντίστοιχα θὰ ἀναπτύχθωσιν καὶ στὸ μαθητὴ.

Ἄς μὴν ἀνυπομονοῦμε νὰ δοῦμε αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικὰ στοὺς μαθητάς μας, σὰν καλλιεργημένες ἀρετὲς, θὰ τὰ δοῦμε πρῶτα σὰν ἀπλὲς συνήθειες καὶ ἰδιότητες: εἶναι τὸ πρῶτο βῆμα γιὰ τὴν δημιουργίαν τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως.

Ὁ διδάσκαλος θὰ εἶναι τὸ πρότυπον εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν καὶ οἰκογενειακὴν του ζωὴν. Πὼς θὰ μπορέσῃ μὲ λόγια νὰ τοὺς ἐμφυσῇ τὸ συναίσθημα τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους ὅταν ὁ ἴδιος δὲν τὸ φανερώνει μὲ τὴν συμπεριφορὰ του; Καὶ πὼς θὰ μπορέσῃ ν' ἀναπτύξῃ τὸ ἠθικὸν κριτήριον τῶν μαθητῶν, ὅταν ὁ ἴδιος δὲν πράττει βάσει ἀξιολογήσεως λογικῆς τῶν ἀξιών; Νά, λοιπόν, γιὰτὶ πιστεύω ἀπόλυτα στὴν ἐπίδραση τοῦ παραδείγματος ὅλων, ἰδιαίτερα τῶν γονέων καὶ τοῦ διδασκάλου. Νά, γιὰτὶ περιμένουν ὅλοι ἀπ' τὸ δάσκαλο τὴν ἐπίδραση. Παραλείπω ν' ἀναφέρω παραδείγματα ἀπ' τὰ ὁποῖα νὰ φαίνεται πὼς ὁ δάσκαλος ἐπέδρασε πάνω στοὺς μαθητάς του.

Ἡ ἀγάπη τῶν διδασκάλων γιὰ τοὺς μαθητάς των δημιουργεῖ σ' αὐτοὺς τὸ συναίσθημα ἐμπιστοσύνης πρὸς τοὺς ἰδίους διδασκάλους καὶ μὲ πρότυπον αὐτοὺς πάντοτε προβαίνουν σὲ ἐνέργειες.

Τότε θὰ μπορέσῃ ὁ μικρὸς μαθητὴς νὰ καταλάβῃ τὴν ἀξίαν τῆς ἀγάπης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐξυπηρετήσεως καὶ τῆς συμμόρφωσης, ὅταν ὁ διδάσκαλος τὴν διδάξῃ μὲ τὸ παράδειγμα του.

Ἐνα δεύτερο μέσον, ἂς τὸ ποῦμε, ποὺ θὰ συντελέσῃ στὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ ποὺ ἤδη στὴν ἀρχὴ θέσαμε εἶναι ἡ δημιουργία κοινωνικῆς ζωῆς.

Δημιουργία κοινωνικῆς ζωῆς, φανάζουν οἱ μεγαλύτεροι παιδαγωγοί. Ἀπ' ἐκεῖ θὰ ξεπηδήσῃ μιὰ κλίμακα νόμων ἢ ἂς ποῦμε καλλίτερα ὑποχρεώσεων, ὅχι μονοπλευρῶν ἀλλὰ ἀλληλεξαρτωμένων. Ὑποχρεώσεων πάνω στὶς ὁποῖες εἶναι δημιουργημένο τὸ ἀνθρώπινον οἰκοδόμημα, ἡ κοινωνία, ὁ πολιτισμὸς.

Ἔτσι καλλιεργεῖται ὁ ἠθικὸς βίος, μὲ τὸ νὰ δέχεται τὸ παιδί τὰ διάφορα προστάγματα, νὰ κάμνῃ σύγκριση αὐτῶν, νὰ ἀναγκάζεται νὰ

Οι αποτυχίες στο σχολείο

Υπό **ANDRÉ LE GALL**, Γάλλου Έπιθεωρητού

ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ, ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΕΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΑΠΟΤΥΧΙΑΣ.

Δεν πρόκειται για τρεις πηγές αποτυχίας όπως λέει ο τίτλος μας. Στην πραγματικότητα υπάρχει μία μοναδική πηγή: Αυτή είναι ο συνδυασμός, σύμφωνα με τους διάφορους τύπους της κοινωνικής, οικογενειακής και σχολικής έλλειψης κατανόησης.

Οι οικογένειες κατά γενικό κανόνα παραξενεύονται όταν ο ψυχο - παιδαγωγός αναζητάει στη συμπεριφορά τους ώριμες αιτίες που προκαλούν τις αποτυχίες των παιδιών τους. Στο σύνολο οι προθέσεις τους είναι καλές. Προσεκτικές ή απαιτητικές νομίζουν ότι βοηθούν με τον καλύτερο τρόπο τον μαθητή.

κάμνη έκλογην καθηκόντων και να εκτιμά μίαν λύση από άλλες πολλές εις τα προβλήματά του. Είναι όλες ενέργειες του ήθικου κριτηρίου.

Να προσέξουμε, το παιδί εις το σχολείον να μην ένεργη και υπακούη έτσι, ούτως ώστε να του γίνη μηχανική συνήθεια ή πράξη ώρισμένων πραγμάτων.

Η μηχανική συνήθεια, υποστηρίζει ο καθηγητής P. BOVET, δεν αποτελεί κατάλληλον συνθήκην διά την δημιουργίαν του συναισθήματος της υποχρέωσης της συνειδήσεως.

Ποτέ ο μαθητής να μην δοκιμάξη ένα συναίσθημα φόβου έναντι των μεγαλύτερων και των ισχυροτέρων (διδασκάλων), το όποιον θα παίξη τον ρόλον του διά την πειθαρχίαν.

Η συναίσθηση καθηκόντων, ή αλληλοβοήθεια, ή φιλαλήθεια, ή κοινή δημιουργία, ή αντικατάσταση των πονών διά της έμπιστοσύνης και διά της συναισθήσεως των εύθυνών, όλα αυτά τα προβλήματα θα βρουν την λύση των εις την καλώς οργανωμένη σχολική ζωή. Έκεί που αναπτύσσεται ο άμοιβαίος σεβασμός και σφυρηλατείται ή προσωπικότητα.

Έκεί που φαίνεται όριστικά, ότι ή ήθική συνείδηση καλλιεργείται διά του αυτοδυσασμού και της έσωτερικής πειθαρχίας.

Η άγωγή ή με χριστιανικών περιεχόμενον έχει έδω τον λόγον. Η έφαρμογή εκ μέρους του διδασκάλου μιάς συνδυασθείσης άρμονικώς χριστιανικής ήθικής με την έπίγνωση της αξίας του σεβασμού της αυτόνομου παιδικής προσωπικότητας, μπορεί να αποδώση τα μέγιστα.

Είναι μεγάλη ή εύθυνη των διδασκάλων, των επικαλουμένων εις την διδασκαλίαν των τα χριστιανικά αξιώματα, διότι λόγω των προσωπικών, προχείρων, τυχαίων και έσφαλμένων

Άλλες παραπονούνται ότι το παιδί μεγαλώνει και ο μαθητής εργάζεται με μιά έλευθερία που θα έπρεπε να του δώση τις καλύτερες ευκαιρίες. Αν δοκιμάζουν ένδοικογενειακές δυσκολίες δεν πιστεύουν ότι αυτή ή κατάσταση θα μπορούσε να έχη κάποια σχέση με την εργασία του παιδιού. Γενικά κατά κάποιον τρόπο ή κοινωνική και οικογενειακή ζωή θεωρείται σαν κάτι ξεχωριστό από τη σχολική ζωή, κατά πρώτο λόγο γιατί έχει άρκετά συχνά την τάση να κλείνεται στον έαυτό της, και έπειτα γιατί το σχολείο ή το λύκειο φαίνονται πιό συχνά άκόμη σαν πύργοι από έλεφαντόδοντο, όπου δεν μπορεί να εισχωρήσουν οι έξωτερικές έντυπώσεις, όπου ο μαθητής αποκτάει κάθε πρωί ένα καινούργιο δέρμα και μπορεί να ει-

πολλάκις ψυχολογικώς αντίληψεών των, κινδυνεύουν να καταστρέψουν το κύρος και την αξία της άκαταλύτου και τόσον δυναμένης όρθως να παιδαγωγή χριστιανικής ήθικής. Χωρίς χριστιανική θεμελίωση του έργου μας πάντοτε θα κτίζουμε πάνω στην άμμο.

Αναφέραμε για την επίδραση της κοινωνικής ζωής πάνω στο μαθητή, χωρίς να πούμε πως είναι δυνατόν αυτή να έπιτευχθή.

Η διοργάνωση εορτών θρησκευτικών και έθνικων, οι πατριδογνωστικοί περίπατοι, ή άνόθεση καθηκόντων χωριστά σε ομάδες, ή δημιουργία ενός, τέλος, σχολείου αύτενεργείας είναι τα μέσα, με τα όποια θα δημιουργήσουμε την κοινωνική ζωή και κατά συνέπεια θα δημιουργήσουμε μιά προσωπικότητα και θα τελειοποιήσουμε μιά υγιή ήθική συνείδηση.

Συνείδηση βάσει της οποίας θα ένεργούμεν άνιδιοτελώς, ήθικώς, αξιοπρεπώς, αλτρουιστικώς.

Τέλος τονίζω την ανάγκη της αγάπης, ή όποια πρέπει να μάς διακρίνη σε κάθε ενέργειά μας, που σκοπεύει στην ήθική τελείωση του μαθητού μας.

«Και εάν έχω προφητείαν και είδω τα μυστήρια πάντα και πάσαν την γνώσιν... αγαπήν δέ μη έχω, ούδεν είμί». (Α' Κορ. ιγ'. 2).

Πάντοτε, λοιπόν, ως πράττουμε με αγάπη, αγάπη προς τον πλησίον, αγάπη για την δημιουργία του μέλλοντος ού μαθητού μας.

Αν αυτά τα συναισθήματα πλημμυρίζουν τις καρδιές των δασκάλων κι' αν παράλληλα γνωρίζουν και καλώς την μεθοδολογίαν, θα μπορέσουν να δουν ύστερα από λίγο τί έπεται, τί δημιούργησαν. Θα μπορέσουν να δουν έναν άνθρωπο ήθικά τελειωμένο, άνθρωπο που θα θέλη πάντα ψηλότερα ν' άνεβαίνει, πάντα μακρότερα να πηγαίνει!...

ναί ένας μαθητής όμοιόμορφος με τους άλλους, ένας μαθητής χωρίς ιστορικό. Η ίδια ή ψυχολογία, αν την χειρισθούμε άσχημα μπορεί να φανή συνέννοχος αυτής της σημαντικής πλάνης. Περιγράφει την σχολική ήλικία σαν ήλικία της κατάκτησης της αυτόνομίας. Αλλά ή αυτόνομία δεν ξεκινάει από το μηδέν. Χωρίς να υπολογίσουμε ότι οι περισσότεροι την άμφισβητούν και προσπαθούν να προστατευθούν από αυτή, ή αυτόνομία όπωςδήποτε βασίζεται σ' ένα σταθερό θεμέλιο που είναι κοινωνιο-οικονομικό και οικογενειακό θεμέλιο και στις μεταδλητές σχέσεις μ' αυτό. Πράγμα που σημαίνει ότι παραμένει σε μιά άμφίβολη κατάσταση ούσιώδη, που πρέπει να την προσδιορίσουμε, όχι με γενικό τρόπο, αλλά άνάλογα με κάθε ιδιαίτερη περίπτωση.

Ι. ΟΙ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΠΟΥ ΟΦΕΙΛΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.

Η έξάρτηση του παιδιού από τους γονείς του αρχίζει από πολύ γρήγορα.

Από τους πρώτους μήνες άντιδρά περισσότερο ή λιγώτερο ζωηρά όταν άπουσιάζουν. Ο HEUZER στη Γαλλία και ό SPITZ στην Άγγλία έπέμεναν στο ζήτημα των άμέσων και των μελλόντων μειονεκτημάτων, που παρουσιάζουν τα βρεφοκομεία. Τα παιδιά που μεγαλώνουν με τρόπο μηχανικό στα βρεφοκομεία, που τα μεταχειρίζονται σαν πεπτικούς σωλήνες που έχουν το δικαίωμα μόνον σε μιά τέλεια ύγιεινή και σε ένα άπόλυτο κανονικό ρυθμό ζωής, και έγκαταλείπονται το ύπόλοιπο της ημέρας στον έαυτό τους, παρουσιάζουν από τη νεαρή τους ήλικία άνώμαλη συμπεριφορά και διαθέσεις για άντίδραση που συνεχίζονται για άρκετο καιρό.

Αυτή ή έξάρτηση του μωρού δεν κάνει άλλο από του να έκδηλώνη και να προμηνύη μιά συνεχή έξάρτηση ή όποια όμως διαφοροποιείται άνάλογα με τις φάσεις. Μόλις γεννηθή το παιδί έχει τάσεις πρωτόγονες ή ένστικτα, που είναι συγκεντρωμένα στο ούσιώδες του άσυνείδητου που του έχουν δώσει το όνομα «αυτό».

Οι τάσεις αυτές είναι παρορμητικής φύσεως παροτρύνουν στην άναζήτηση των άμέσων απολαύσεων χωρίς να καταφεύγουν στην πραγματικότητα. Οι πρωτόγονες τάσεις δεν εγκαταλείπουν το άσυνείδητο καθ' όλο το διάστημα της βρεφικής ήλικίας: Το βρέφος ζή με τη μητέρα του και οι βάσεις του την έποχή αυτή συγκεντρώνονται στο θήλασμα και κάθε τι που σχετίζεται μ' αυτό. Είναι το στάδιο της «οτοματικής» άπόλαυσης.

Όταν οι τάσεις άντιμετωπίζουν τη μητέρα σαν ένα έμπόδιο, ο πίνakas μεταβάλλεται. Στους όκτω ή δέκα μήνες αρχίζει το στάδιο του «δακτυλίου». Η λέξη δεν είναι ή κατάλληλη. Υπονοεί την πρώτη αντίθεση που παρουσιάζεται μεταξύ της μητέρας που θέλει να έπιβάλλη την καθαριότητα και το άσυνείδητο

του παιδιού που θέλει να έξακολουθή να εύχαριστήται με τρόπο άναρχικό. Αυτό είναι μόνον ένα παράδειγμα. Γιατί ή σύγκρουση βρίσκει παντού. Καινούργια διατροφή, μαθήματα για το βάδισμα, πρώτοι κανόνες άγωγής. Για να κερδίση την αγάπη της μητέρας που και του περιβάλλοντος που άσχολεύεται με τη διαπαιδαγώγησή του, το παιδί θυσιάζει τις παρορμήσεις του και την εύχαρίστηση που του προκαλούσαν. Στο άσυνείδητό του, το «αυτό» που παραμένει, προστίθενται έξωτερικές απαιτήσεις, ή πραγματικότητα. Στο «αυτό» του ύπαισέρχεται το «έγώ» που συνδυάζει τη συνύπαρξη των πρωτογόνων παρορμήσεων και των οικογενειακών προσταγών. Λίγο άργότερα ό καταναγκασμός που έξασκείται στις παρορμήσεις φωτίζεται και προσωποποιείται.

Από το άλλο μέρος το παιδί ξεχωρίζει τον πατέρα του από την μητέρα του. Προσδευτικά το γυναικείο φύλο και το άρσενικό παίρνουν όριστική μορφή και διαφοροποιούνται: Το άγόρι παρομοιάζει τον έαυτό του με τον πατέρα του και το κορίτσι με τη μητέρα του. Άσυνείδητα το άγόρι θέλει να πάρη άπέναντι της μητέρας του το ρόλο του πατέρα, να τον έκτοπίση και το κορίτσι άντιθέτως. Αυτή ή «Οιδιπόδειος» κατάσταση — που έχει άνάλογα με την κληρονομικότητα διαφορετική ένταση — σιγά σιγά ξεκαθαρίζεται από την έπίδραση των κανόνων και των ήθικών αξιών που έπιβάλλονται από το οικογενειακό περιβάλλον. Αποτελούν το «ύπεργώ» που γίνεται πιό ρωμαλαίο έφ' όσον άποτελεί το όργανο για τον άγώνα έναντι των Οιδιποδείων τάσεων. Το παιδί δεν άντιλαμβάνεται πια το «ύπερ - έγώ» του όπως δεν διακρίνει τις παρορμήσεις των ένστικτων του. Αυτά έγκαθίστανται στο άσυνείδητο. Το άσυνείδητο γίνεται ή κατοικία των δύο άντιθέτων δυνάμεων, των παρορμήσεων και των έπιβολών του «ύπερ - έγώ».

Η δύσκολη ισορροπία μεταξύ των τριών αυτών δυνάμεων, των παρορμήσεων, του «ύπερ - έγώ» και της πραγματικότητας, θα βρεθή στο συνείδητο «έγώ». Κατά συνέπεια, ή βρεφική ήλικία δεν είναι ή ήρεμη έποχή που φανταζόμαστε γενικά. Είναι μιά κρίσιμη περίοδος. Το μέλλον της προσωπικότητας παίζεται κατά ένα ποσοστό μεταξύ του ένός και των πέντε έτών. Αν παιζόταν ολοκληρωτικά, δεν θα έγραφαμε το βιβλίο αυτό. Στη δεύτερη παιδική ήλικία και την έφηβική βρίσκονται ενδιαφέρουσες παιδαγωγικές πηγές, Αλλά δεν μπορούν να έφαρμοσθούν παρά μόνον άνάλογα με την προσωπικότητα όπως έχει διαμορφωθή στα έξη χρόνια.

Από το στάδιο αυτό, πραγματικά, βρίσκουμε άντιμέτωποι μιάς έναλλαγής που έχει δυο κλάδους: ή το «έγώ» υπερισχύει και τότε δέχεται τις παρορμήσεις και τις άφίνει να έκδηλωθούν όταν συμφωνούν με την πραγματικότητα και μαζί με το «ύπερ - έγώ» τις μεταθέτει, ή άντίθετα τις μετατρέπει αν δεν πλαισιώνονται από τις προσταγές αυτές. Τότε άντιμετωπίζουμε μιά προσωπικότητα έλευθερη

καί δυνατή, που διαθέτει για τη γενική της αναζωογόνηση, σημαντική δύναμη από παρορμήσεις και θα βρή σ' αυτή μια ανεξάντλητη πηγή ενέργειας. "Η τὸ «ἐγώ» αποδεικνύεται αδύνατο. "Ανάλογα με τις περιστάσεις τυχαίνει ν' αφήνει ελεύθερες τις πρωτόγονες παρορμήσεις. Σκλάβος τότε της στοιχειώδους ευχαριστήσεως, επιδίδεται σε έκδηλῶσεις αντι - οικογενειακές, αντι - σχολικές, αντι - κοινωνικές. "Αλλά συχνότερα, τρομάζοντας από τις παρορμήσεις του, μεγαλοποιώντας ακόμη από το φόβο του το συναισθηματικό τους βάρος, τις αποδιώχνει, πρὸς ὄφελος τῶν ἀναγκῶν της πραγματικότητας και τῶν αξιώσεων τοῦ «ὑπερ - ἐγώ». "Ὡς τόσο οἱ τάσεις που καταδικάστηκαν τόσο σκοτεινά, δὲν μένουν ἀδρανεῖς. Δὲν παύουν νὰ ἀσκοῦν στή συνείδηση τυφλές και δυνατές πιέσεις. "Απὸ ἐκεῖ γενιούνται ἡ ανισορροπία του χαρακτηῖρος και ἡ νευρωτική συμπεριφορά.

"Απὸ τί ἐξαρτάται λοιπὸν αὐτή ἡ δύναμη ἢ αὐτή ἡ ἀδυναμία τοῦ «ἐγώ»; Πρῶτα - πρῶτα, χωρὶς ἀμφιβολία ἀπὸ κληρονομικότητα που προσδιορίζει τὴ φύση τοῦ καθενός, ἀλλὰ και ἀπὸ οικογενειακές καταστάσεις, ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον. ἀπὸ τις ἐυκολίες ἢ τις δυσκολίες που συναντᾷ τὸ παιδί γιὰ νὰ ἀποκτήσει σιγὰ σιγὰ τὴν αὐτονομία του.

"Ὀργανικοὶ παράγοντες και παράγοντες ἀπὸ τὸ περιβάλλον παρεμβαίνουν συνεχῶς. "Ἡ ἀποτελεσματικότητα τῶν μὲν εἶναι σχετικὴ μετὴν ἀποτελεσματικότητας τῶν ἄλλων. "Ἐνα ἀδύνατο «ἐγώ» μπορεῖ πολὺ καλὰ νὰ συντελέσει στήν ἰσορροπία ἀν τὸ εὐνοήσῃ τὸ οικογενειακὸ περιβάλλον δείχνοντας κατανόηση και προσοχή που βοηθᾷ στήν ἀπελευθέρωση και τὴν ὀρίμανσή του. "Ἐνα «ἐγώ» ἰσχυρὸ, μπορεῖ νὰ ἀνεχθῇ σχεδὸν χωρὶς νὰ διαμαρτυρηθῇ ἐξοργιστικές παιδαγωγικές ἐνοχλήσεις και νὰ βρῇ τὴν ἰσορροπία του ἀκόμη και σὲ μιὰ ὑπερβολὴ που γιὰ ἄλλους θὰ ἦταν ὀλέθρια. "Απ' αὐτὸ καταλαβαίνουμε γιὰτὶ και πῶς ἡ ψυχασυναισθηματικὴ μελέτη σχετίζεται ἀναγκαστικὰ μετὴ μελέτη τοῦ χαρακτήρα. "Ὅταν λέμε ὅτι τὸ «ἐγώ» εἶναι ἀδύνατο, εἶναι σὰν νὰ λέμε ὅτι ὁ χαρακτήρας εἶναι εὐκολομετάβλητος, πολὺ ευαίσθητος στὶς οικογενειακές και κοινωνικές ἐπιδράσεις ὑποκείμενος, σὲ «συμπλέγματα» και σὲ δυσκολίες κάθε εἴδους ἀν αὐτὲς οἱ ἐπιδράσεις εἶναι ἀπροσάρμοστες.

"Ὅταν λέμε ὅτι τὸ «ἐγώ» εἶναι ἰσχυρὸ σημαίνει ὅτι ὁ χαρακτήρας εἶναι σταθερὸς και ὅτι οἱ ἐπιδράσεις δὲν θὰ τὸ ἐπηρεάσουν γιὰτὶ θὰ ξέρῃ νὰ κἀν συνδυασμούς μαζί τους. Θὰ ἦταν λοιπὸν πολὺ ἀνακριδὴς ἡ σκέψη ὅτι οἱ δυσκολίες οἱ μὴ συνειδητὲς ἀπειλοῦν ὅλα τὰ παιδιά. Μόνον ὀρισμένοι χαρακτήρες που θὰ τοὺς διακρίνουμε ἀμέσως εἶναι ἐκτεθειμένοι σ' αὐτὴ τὴν ἀπειλή. Γι' αὐτὸ θὰ δώσουμε οδηγίες μετὴ τὴν ἀπαιτείται νὰ τοὺς προστατέψουμε.

Οἱ δυσκολίες που ὀφείλονται σὲ ἀσυνείδητο δὲν θὰ μπορέσουν νὰ ἐξαντλήσουν τὸ θέμα. Σὲ ἄλλους χαρακτήρες οἱ σχολικὲς ἀπο-

τυχίες προέρχονται ἀπὸ καταστάσεις τῆς καθαρῆς συνείδησης, λίγο πολὺ ἀπελευθερωμένες, ἀλλὰ που ὅπωςδήποτε τὸ ὑποκείμενο τις ἀντιλαμβάνεται και τις βάζει σ' ἐνέργεια. Θὰ προχωρήσουμε λοιπὸν μετὴ τὸν παρακάτω τρόπο: Θὰ κάνουμε ἕναν πίνακα τῶν πιθανῶν δυσκολιῶν κοινωνικῆς, οικογενειακῆς ἢ σχολικῆς φύσης και ἔπειτα θὰ ἐξετάσουμε πῶς ἀντιδρῶν σ' αὐτὲς οἱ διάφοροι χαρακτήρες. (Εἶναι πάντοτε δύσκολο νὰ ξεχωρίσουμε αὐτὸ που ἀφορᾷ τὴν κοινωνικὴ ζωὴ ἀπὸ αὐτὸ που ἀφορᾷ τὴν οικογενειακὴ, γιὰτὶ ἡ μία ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἄλλη. Γιὰ μεγαλύτερη διασάφηση θὰ καταχωρίσουμε κάτω ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ - οικονομικὴ στήλη, ὅτι ἀνήκει καθαρὰ στὶς ἀντικειμενικὲς συνθήκες που εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ ἐπιπέδου τῆς ζωῆς ὅπου ἡ ἐπίδραση ἀσκεῖται ἀπὸ εὐθείας σὲ τὸ παιδί ἢ ἀπὸ τὴν ἀπήχηση τῆς οικογενείας.

Δὲν θὰ κρατήσουμε λοιπὸν γιὰ τὴν καθαρὰ οικογενειακὴ ἐπίδραση παρὰ μόνον ἐκεῖνο που ἀνήκει στήν ἰδιαίτερη οικογενειακὴ ζωὴ: δυσκολίες που ὀφείλονται στήν ἀσυμφωνία τῶν γονέων, ὑπερβολικὴ αὐστηρότητα, ἀσυνείδητα κ.λ.π.

II. ΟΙ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ.

Οἱ στατιστικὲς γιὰ τὴν ἐγκληματικότητα τῆς ἐφηδικῆς ἡλικίας ἀποδεικνύουν ὅτι τὰ 850)ο μεταξὺ αὐτῶν προέρχονται ἀπὸ περιβάλλοντα δυστυχισμένα ἢ βουτηγμένα στήν ἀθλιότητα. "Αν αὐτὴ ἡ ἐπίδραση ὀδηγεῖ στήν ἐγκληματικότητα πολὺ περισσότερο ὀδηγεῖ στήν σχολικὴ ἀντίδραση. "Ὁ R. ZAZZO ἀπέδειξε ὅτι «ἡ διαφορά τοῦ περιβάλλοντος, ἔχει μεγαλύτερη ἐπίδραση στήν ἐκπαίδευση παρὰ ἡ διαφορά τῆς κληρονομικότητας». "Ὁ CLEMENT LAUNAY ἀπέδειξε σὲ μιὰ ψυχολογικὴ μελέτη γιὰ τοὺς τροφίμους τοῦ Δημοσίου "Ὀρφανοτροφείου, ὅτι οἱ γενικὲς και οἱ σχολικὲς τους δυσκολίες προέρχονται ἀπὸ τὴν ἔλλειψη οικογενείας καθὼς και ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς που ἐπιβάλλεται γενικὰ σ' αὐτὰ τὰ παιδιά. "Ὁ S. LEBOVICI δείχνει τοὺς μηχανισμούς τοῦ οικογενειακοῦ παράγοντος ἀμέσως ἀπὸ τὴν πρώτη παιδικὴ ἡλικία: Τὸ παιδί μαθαίνει νὰ περπατᾷ ἐντελῶς διαφορετικὰ ἀπὸ τὴ φυσικὴ ἀποψη και ἀπὸ τὴν ἀποψη τῶν ἐντυπώσεων που θὰ συγκρατῇ πολὺ διαφορετικὰ σὲ μιὰ μεγάλῃ αἰθούσα ἐφοδιασμένη μετὴ ἕνα καλὸ χαλί, παρὰ ἀν κἀν δοκιμὲς σὲ ἕνα χωρὶς περιορισμένο, ὅπου ζῇ ὅλη ἡ οικογένεια που ἐξερεθίζεται σύντομα γιὰ τὴ στενοχωρία και τις ζημιὲς που κάνει. Τὴ στιγμή που γίνεται τὸ μάθημα γιὰ τὴν καθαριότητα, ἕνα λερωμένο σεντόνι ἔχει σημασία πολὺ διαφορετικὴ γιὰ μιὰ μητέρα που διαθέτει ὑπὲρ-ἡμέρα, ἀπὸ τὴ σημασία που ἔχει γιὰ μιὰ μητέρα που ἐργάζεται.

"Απ' αὐτὸ προκύπτουν ἐντελῶς διαφορετικὲς ἀντιδράσεις ἀπέναντι τοῦ παιδιοῦ. "Απ' αὐτὸ, ἐπίσης δημιουργεῖται ἕνα «ὑπερ - ἐγώ» που

εἶναι ἄλλου εὐκολο και ἄλλου σκληρό. "Ὁ ἴδιος συγγραφεὺς ἐπιμένει στήν ἐπίδραση τῶν ὑλικῶν παραγόντων στήν ἐξέλιξη τοῦ παιδιοῦ κατὰ τὴν «Οἰδιπόδειο» φάση. Στὸ στάδιο αὐτό, ὅπως εἶδαμε, τὸ παιδί παρομοιάζει τὸν ἑαυτὸ του μετὴ τὸν γονέα τοῦ ἴδιου φύλου μ' αὐτό, ἐνῶ συγχρόνως προσανατολίζει τὴν ὑποσυνείδητη ἀφοσίωσή του πρὸς τὸν γονέα τοῦ ἄλλου φύλου και τοποθετεῖ τις βάσεις γιὰ τὴ μέλλουσα σεξουαλικὴ προσοχή στὰ πρόσωπα τοῦ ἄλλου φύλου. "Αλλὰ γιὰ νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ συνταύτιση αὐτὴ τοῦ γιου μετὴ τὸν πατέρα και τῆς κόρης μετὴ τὴ μητέρα πρέπει ὁ πατέρας και ἡ μητέρα νὰ παίζουν τὸν ἴδιον ρόλο τοῦ ἀντρα και τῆς γυναίκας. Στις ἐργατικὲς οικογένειες ὁ πατέρας συχνὰ ἀπουσιάζει φυσικὰ και ἠθικὰ γιὰ τὰ παιδιά. "Ἡ μητέρα διευθύνει τὸ σπῆτι και πρέπει νὰ ἀπασχολῆται μετὴ ὅλα, εἶναι συχνὰ θυμωμένη, γιὰτὶ εἶναι κουρασμένη. Αὐτὴ ἡ μητέρα ἡ «πολὺ σκληρὴ» ἡ ὑπερβολικὰ ἐνεργητικὴ ἀπομακρύνει τὸ παιδί και μάλιστα τὴν θεωρεῖ σὰν ἕνα ἀντικείμενο που προκαλεῖ ἀγωνία και σὰν κάτι ἀπὸ τὸ ὅποιο πρέπει ν' ἀπομακρύνεται.

Τὸ κορίτσι τότε μπορεῖ νὰ μὴ θέλῃ νὰ παρομοιάσῃ τὸν ἑαυτὸ του μετὴ αὐτὴ τὴ «στρωμένη μητέρα» ὅπως και τὸ ἀγόρι θὰ προσπαθῇ ν' ἀρνηθῇ τὴν συνταύτισή του μετὴ ἕνα πατέρα ἀνεπαρκῆ. "Απ' αὐτὸ μπορεῖ νὰ προκύψῃ ἕνας σοβαρὸς κίνδυνος νὰ παρουσιάσῃ τὸ κορίτσι ἀνδροπρεπὴ συμπεριφορά και τὸ ἀγόρι θηλυπρεπὴ, μετὴ τις ἀπρέπειες που μπορεῖ κανεὶς νὰ μαντέψῃ γιὰ τὸ παρὸν και γιὰ τὸ μέλλον.

Οἱ καθαρὰ ὑλικὲς συνθήκες τῆς ζωῆς τοῦ παιδιοῦ διατηροῦν τὴ σημασία τους ὅσο ἡ συνείδηση και ἡ κρίση του φωτίζονται περισσότερο (κατὰ τὸ ὄγδοο ἢ τὸν ἕνατο χρόνο τῆς ἡλικίας του). Δὲν βυθίζονται τὸ ἴδιο στήν ὑποσυνείδητη ζωὴ. Δημιουργοῦν μιὰν ἀτμόσφαιρα που δὲν μπορούμε νὰ τὴν ἀναλύσουμε ἀκριβῶς.

"Ενεργεῖ ἀπὸ κοινού μετὴ τὰ γεγονότα και τὰ ἀντικειμενικὰ ἐμπόδια που ἐγγράφονται στήν καθαρὴ συνείδηση και προκαλοῦν ἀντιδράσεις και καταλήγει νὰ περικλείσῃ τὸ σύνολο τῆς προσωπικότητάς του.

"Ὁ ὑποσιτισμός, ἡ ἀνεπάρκεια τῆς κατοικίας π.χ. στήν ἀρχή, γίνονται αἰσθητὰ ἀπὸ τὴν ὑλικὴ τους ἀποψη, ἀπὸ τὴν ἐξέγερση, τὸ πείσμα, τὴ θλιβερὴ ἀνοχή, τὴ μυστικὴ ντροπὴ, που δείχνουν οἱ γονεῖς μπροστὰ στὰ παιδιά, που αὐτὰ δὲν ἀργοῦν νὰ τὴν μοιρασθοῦν, μετὴ τὸ ὅμως ἄνισο. Αὐτὲς οἱ ὑλικὲς και ἠθικὲς ἀντιξοότητες εἶναι βαρεῖες γιὰ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς μαθητὲς μας. "Αργότερα, ὅταν τελειώσουν τὸ δημοτικὸ, ἡ κοινωνικοοικονομικὴ ἐπίδραση φανερῶνεται πιὸ καθαρά. Εἶναι ἡ στιγμή που τὸ παιδί τῶν δεκαεπτάρων χρόνων θὰ πρέπει νὰ σχεδιάσῃ τὸ ἐπαγγελματικὸ του μέλλον. Κατὰ κανόνα τὰ σχολικὰ, τὰ οικογενειακά και τὰ κοινωνικὰ διδάγματα, ἔκαναν νὰ ὑπηρετήσουν σὲ τὸ «ὑπερ - ἐγώ» του, ἡ ἀνάγκη, ἡ χρησιμότητα και μάλιστα ἡ «ιερότητα»

τῆς ἐργασίας. "Ὁ νέος τῆς προεφηδικῆς ἡλικίας βλέπει τὴν εἰσοδὸ του στή μαθητεία μ' ἕνα αἰσθηματικὸ ρωμαλέο και προσαρμοστικό. "Απὸ τὸ ἄλλο μέρος θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸ του εὐτυχισμένο που ξεφεύγει ἀπὸ τις συνθήκες τῆς μαθητικῆς ζωῆς και παύει νὰ εἶναι ὁ ἐκτελεστής ἔργων ὅχι παραγωγικῶν, που εἶναι πολὺ συχνὰ φορτωμένα μετὴ ἀηδία. Προσανατολίζεται αὐτὴ τὴ φορά σὲ ἔργα παραγωγικά, ἀνδρικά. "Ἡ ἐπιθυμία νὰ φτάσῃ τὸν ἐνήλικο, που ὑποστηρίζεται ἀπὸ ὅλες τις οικογενειακές και κοινωνικὲς παραδόσεις, βρίσκει τὸ δρόμο της. Τὴ ἐγὼ τότε συντονίζεται μετὴ τὸ ἔργο: "Ἡ ἰδεώδης μετατόπιση ἔχει πραγματοποιηθῇ.

Προϋποθέτει ἕνα «ἐγώ» ρωμαλέο, που ἔξῃ-σε προστατευμένο ἀπὸ τις ἀντίθετες ἐπιδράσεις, τις καταθλιπτικὲς ἢ που τοὺς ἀντιστάθηκε ἀποτελεσματικὰ.

"Αν ὅμως τὸ ἐγὼ εἶναι ἀδύνατο, ἢ ἀν οἱ συνθήκες τῆς ζωῆς εἶναι πολὺ προσκλητικὲς ἢ μετάβαση στή μαθητεία τοῦ ἐπαγγέλματος προξενεῖ τραυματισμό. Τὸ ἀγόρι εἶτε γιὰτὶ ὁ κληρονομικὸς τύπος του δὲν ὑπῆρξε ἰκανός, εἶτε γιὰτὶ ὁ πατέρας του τοῦ τὸ ἐμπόδισε μετὴ τὴ συμπεριφορά του δὲν βρῆκε στή μετάβαση αὐτὴ τὸ ἀπαραίτητο πρότυπο. Δὲν ὀλοκλήρωσε σὲ τὸ «ὑπερ - ἐγώ» του τις πραγματικὲς ἀξίες και τοὺς κανόνες τῆς ἐργασίας. Γι' αὐτὸ ἡ ἐργασία ἀντὶ νὰ τοῦ φαίνεται σὰν μιὰ ἀπελευθέρωση τοῦ φαίνεται σὰν μιὰ στέρηση, σὰν μιὰ συνέχεια τῆς σχολικῆς καταπίεσης. Μεταφέρει λοιπὸν τὴν ἀδιαφορία του, τὴν ἀηδία του και τὴν ἀρνησὶ του, ἀπὸ τὸ σχολεῖο στὸ ἐργαστήριο. "Ἡ πείρα ἀπέδειξε ὅτι τὰ παιδιά ἐκεῖνα που ἐπιθυμοῦν πιὸ ἔντονα ν' ἐγκαταλείψουν τὸ σχολεῖο και νὰ ἀρχίσουν νὰ ἐργάζονται προσαρμόζονται λιγώτερο, πρῶτον γιὰτὶ στή βία τους πείραν ἕνα ὅπωςδήποτε προσανατολισμό, ἔπειτα γιὰτὶ θὰ εὗρουν πάλι ἐκεῖ τὴν ἔλλειψη προσαρμογῆς και σταθερότητας που δικαιολογοῦσαν τὴ σχολικὴ τους καταθλιψη.

"Ἡ προσαρμογὴ δὲν εἶναι εὐκολή. "Ἡ κοινωνικὴ θέση προσθέτει κι' ἄλλες δυσκολίες στὶς προσωπικές. "Ὁ ἔφηβος βλέπει ξαφνικὰ ὅτι ἡ ἐπαγγελματικὴ του μαθητεία θὰ τὸν ξαναφέρῃ στὶς συνθήκες τοῦ ἐργατοῦ. Μερικοὶ (οἱ δραστήριοι γενικὰ, οἱ συναισθηματικὰ δραστήριοι, κυρίως, οἱ δευτερευόντες συναισθηματικὰ δραστήριοι (ἰδιαίτερος) προσπαθοῦν νὰ ἐπιχειρήσουν τὸ κάθε τι «γιὰ νὰ ξεφύγουν». Οἱ ἄλλοι ἀποθαρρύνονται ἀμέσως βλέποντας τὴν σκληρὴν προσπάθειαν που ἔχουν ν' ἀντιμετωπίσουν γιὰ τὴν ἐργατικὴ πρόοδο και ὑποθετοῦν μιὰ παθητικὴ συμπεριφορά.

Οἱ πιὸ ἐξυπνοὶ βρίσκουν δικαιολογία στὰ ἐμπόδια που δὲν εἶναι πάντοτε πραγματικά. Στὴν πραγματικότητα τὸ ἐμπόδιο εἶναι αὐτὸ τὸ ἴδιο που σχετιζόταν μετὴ τὴ σχολικὴ προσαρμογὴ και τὴ σχολικὴ ἐπιτυχία τῶν παιδιῶν τῶν πτωχῶν τάξεων. Δημιουργεῖται ἀπὸ τὸν συνδυασμὸ ἐνὸς σημαντικοῦ ἀντικειμενικοῦ ἐμποδίου και μιᾶς συμπεριφοράς τοῦ χαρακτήρος που ἔχει γιὰ βάση τὴν ἀδύνατη κληρο-

μική δραστηριότητα. Μόνον μια ισχυρή δραστηριότητα μπορεί να προσπαθήσει να υπερπηδήσει τον κοινωνικό - οικονομικό φραγμό στους κόλπους των χειρωνακτικών επαγγελματιών.

III. ΟΙ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟ ΝΑ ΠΡΟΚΥΨΟΥΝ ΑΠΟ ΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ.

Τα πιθανά αίτια που τις προκαλούν είναι δύο: 'Η γενική έλλειψη κατανόησης σε ώριμες οικογένειες, ή η παράγνωση εκ μέρους των γονέων να κατευθύνουν τη μόρφωση των παιδιών τους ανάλογα με το χαρακτήρα τους.

Πρέπει πρώτα ν' ανοίξουμε τα μάτια των οικογενειών — που ή γενική τους συμπεριφορά βλέπει όλα τους τα παιδιά σε μικρό ή μεγάλο βαθμό.

Η αυστηρότητα δεν είναι κακή, αν βέβαια είναι λογική και δεν είναι συστηματική, μια αυστηρή έξουσία είναι αποτελεσματική π.χ. στους άσυγκλητους.

Αν γίνεται έντονη και επηρεάζει ολόκληρη την οικογενειακή ζωή, γίνεται επικίνδυνη για όλους και για ώριμους απελπιστική. Φυσική αυστηρότητα που συμβαδίζει κάποτε με το σαδισμό που εκδηλώνεται με την φοβερή τοποθέτηση μέσα στα Χριστουγεννιάτικα ξυποπάπουσα ενός μαστιγίου ή ακόμη με το μαστίγωμα που γίνεται κάπου κάπου σε δημόσια τελετή για τιμωρία.

Αυστηρότητα ψυχολογική που έπινοει σαν μέσα τιμωρίας το διάβολο, την αποθήκη που είναι «γεμάτη ποντίκια» τον μπαμπούλα, τους γύφτους, τις φοβέρες ακρωτηριασμού — για τα όποια οι ψυχαναλυταί έπεσήμαναν τον καταστροφικό τους ρόλο — τις λεπτές σκηνοθετήσεις που έχουν σκοπό να μειώσουν το ένοχο παιδί, ιδίως μπροστά σ' αυτούς που έπιθυμεί ιδιαίτερα να έχει την εκτίμηση και τη στήριξη τους, αυστηρότητα ή ήκη τέλος, που απαγορεύει το γέλιο και το άστείο, τον περίπατο και την ξεκούραση με τη δικαιολογία ότι «η ζωή είναι κάτι σοβαρό που πρέπει να το προετοιμάζουμε με σοβαρότητα», σαν να έπρόκειτο για να είναι σοβαρή ή προετοιμασία της ζωής, να αγνοή την ανάγκη ψυχαγωγίας του παιδιού. Όπως παρατηρεί ο R. ALLEUDY συμβαίνει από ένα μηχανισμό συναισθηματικά χυδαίο και άνελεύθερο, «ή ήθικη που επιβάλλουμε με μεγαλύτερο ζήλο και έπιμονη στο παιδί, να είναι εκείνη, ακριβώς, που έμεις οι ίδιοι παραβαίνουμε συχνά».

Αυτές οι υπερβολές συμβαίνουν ειδικά σε οικογένειες που έχουν άποκτη ή σε μεγάλο βαθμό από το κοινωνικό σύνολο. Κλείνοντας τα μάτια στην πραγματικότητα ή ζητώντας έκδικση για τις αντιξοότητες της ιδιωτικής τους ζωής κάνουν μια ζωή περιορισμένη που δεν ανταποκρίνεται στις κοινές καταστάσεις, που έμπνέεται από «άρχες» που προσαρμόζονται κακώς στην αυθεντική ζωή. Το «υπερ-έγώ» του παιδιού πνίγεται έτσι από τα λανθασμένα πρότυπα που θα προκαλέσουν σοβα-

ρές δυσκολίες όταν ο μαθητής ανάκαλύψει ότι δεν συμφωνούν με την τρέχουσα ήθικη και νοοτροπία, με του σχολείου, των δασκάλων και των συμμαθητών του.

Άλλοι γονείς εφαρμόζουν μια τακτική μεγάλης έλευθερίας για τα παιδιά τους. 'Αν έπρόκειτο να διαλέξουμε ανάμεσα σε δυο κακά, αυτό άσφαλώς θα ήταν το λιγώτερο σοβαρό από τη σκληρότητα και την απομόνωση της οικογένειας. Η έλευθερία φέρνει το παιδί σε έπαφή με τη ζωή και με τον τρόπο αυτό το προετοιμάζει. Οι υπερβολές της νεολαίας συχνά διορθώνονται από την προσωπική πείρα όσο αυτή μεγαλώνει. 'Αλλά ή έλευθερία που ζητούν καμιά φορά οι οικογένειες σχετικά με την εκπαίδευση δεν είναι άλλο παρά ένα αποτέλεσμα της δικής τους άμέλειας ή της ίδιας τους άκαταστασίας, που νομίζουν ότι αποφεύγουν τις ευθύνες, διακηρύσσοντας τα πλεονεκτήματα της εκπαίδευσης σύμφωνα με τις αντίληψεις του «JEAN - JAQUE - ROUSSEAU είναι αλήθεια ότι ή άπόλυτη έλευθερία, χωρίς κανένα έλεγχο, δεν είναι βλαβερή για ώριμους χαρακτήρες, είναι τωνατική για άλλους και έξοργιστική για τους περισσότερους. Θα πούμε για ποιούς. Θα περιοριστούμε έδω να συστήσουμε να μην την συνιστούν.

Οι οικογενειακές προστριβές έχουν και άλλα έπακόλουθα για το μαθητή, που δεν είναι λιγώτερο ένοχλητικά.

Νά, ένας πατέρας αυταρχικός και άπότομος. Έως τη στιγμή που θα πάνε τα παιδιά στο σχολείο, ή μητέρα αποφεύγει με κάθε τρόπο τις συχνές προστριβές. Μόλις μπαίνουν στο σχολείο, ο μεγάλος που ήταν έως τότε ευγενικός, και αισθηματικός γίνεται άνυπόφορος. Κρατάει τα λεπτά που προορίζονται για την καντίνα, αδειάζει το πορτοφόλι της μητέρας του, σκίζει βιβλία και τετράδια. Του αλάζουν σχολείο. Και έκει κάνει τα ίδια. Έξετάζουν το παιδί. Κανονική διανοητική κατάσταση. 'Ο δεύτερος (5 1)2 χρόνων) τον μιμείται σε λίγο, άλητεύει, γίνεται άνυπόφορος, τρώει τα νύχια του, βρέχει το κρεβάτι του, άρνείται κάθε εργασία του σχολείου, ψάχνουν να βρουν την αίτια: 'Ο πατέρας, «πολύ νευρικός και πολύ βίαιος δεν θέλει πια να βλέπει τους γιους του δεν τους φιλεί, δεν τους άπευθύνει το λόγο».

Η εξέγηση είναι άπλη, τα παιδιά ξεθυμαίνουν στο σχολείο και για λογαριασμό της μητέρας τους το μίσος που άπέκτησαν άπέναντι του βίαιου και βάρβαρου πατέρα τους. (Αυτή ή αντίδραση δεν θα μπορούσε να δημιουργηθεί με τον ίδιο τρόπο σε όλους τους χαρακτήρες. Αυτοί είναι έξαιρετικά νευρικοί που παίρνουν μια άγωγή έντελώς αντίθετη μ' αυτήν που άρμόζει στο χαρακτήρα τους).

Στις συγκρούσεις των οικογενειακών συμπλεγμάτων και τις παραλυσίες που προέρχονται από κοινωνικό - οικονομικά αίτια, πρέπει να σημειώσουμε τη στάση ώρισμένων τύπων γονέων που συνειθίζουν να «κόβουν τη χαρά των παιδιών τους.

Παρατηρείται στους γονείς του περιορισμένου συναισθηματικού τύπου, που τους έπηρεάζει το σκοτεινό συναίσθημα της άδυναμίας και της χρονίας τους αποθάρρυνσης. 'Αν οι γονείς αυτοί έχουν ύποστη δοκιμασίες σκληρές στη ζωή τους — κυρίως της εργατικής τους ζωής — συμβαίνει να τις μετατοπίζουν όχι σε μια έπανάσταση ή σε μια όνειρεμένη άντεκδίκηση εις όφελος των παιδιών τους, αλλά αντίθετως σε μια συμπεριφορά που τα αποθαρρύνει «'Απορούμε, γράφει ένας γιατρός, με το πλήθος των γονέων που δείχνουν ότι αντίτιθενται σε κάθε κοινωνική άνοδο των άγορών τους, από μίσος ή άσυνείδητο άνταγωνισμό, από ζήλεια για έναν τρόπο ζωής που θα ήταν λιγώτερο σκληρός από τον δικό τους, ή άπλως από αντίδραση στις συμβουλές του δασκάλου ή του προσανατολιστού, και αυτό για να διατηρήσουν τα πατρικά τους προνόμια.

Κατά κανόνα κάθε οικογενειακή άσυμφωνία κάθε έλλειψη κατανόησης και στοργής άπηρεχέι στη συμπεριφορά ώρισμένων παιδιών και κατ' άρχην στο σχολικό τους έργο. Κυρίως αν είναι εύαισθητο ένα παιδί που άναστατώνεται συνεχώς από το πλήθος των οικογενειακών άνωμολιών, δεν μπορεί ν' άλλάξει περσι στη πόρτα του σχολείου. Έτσι ή παρουσιάζει ζωηρή αντίδραση είτε με έπιθέσεις και βίαιη άρνηση, είτε με άρνηση παθητική και άσυνείδητη ή τέλος παρουσιάζει αποθάρρυνση, άπογοήτευση εκ των προτέρων, και άνικανότητα ν' άσχοληθί με κάτι, να έπιδώξη κάποιο σκοπό. 'Η οικογένεια και το σχολείο δεν χωρίζονται. Πρέπει ο μαθητής να βρίσκει πάντοτε στην οικογένειά του μια έπιδλεψη της σχολικής του εργασίας που δεν θα είναι άπαιτητική και σχολαστική, άλλα θα δημιουργή ένα περιβάλλον ευχάριστο, όσο και προσεκτικό, ένθαρρυντικό και άγρυπνο.

Πρέπει το παιδί να ξεκινάει κάθε πρωί για το σχολείο μ' αυτά τα τωνατικά. Πολλές από τις σχολικές άποτυχίες δεν έχουν άλλη πηγή από την έλλειψη αυτού του τωνατικού.

Δεν συμβαίνει μόνον αυτό. Το κοινωνικό - οικογενειακό περιβάλλον δεν έπεμβαίνει μόνον με τους υλικούς και ήθικούς του παράγοντες. 'Ακολουθεί και ένα ώρισμένο τύπο νοοτροπίας. Σε πολλές οικογένειες σκέπτονται συγκεκριμένα και για θέματα πρακτικά. 'Η δουλειά του πατέρα στο εργοστάσιο ή το εργαστήριο, οι άπασχολήσεις της μητέρας μετατρέπουν τους σκοπούς σε πράξεις, σε γεγονότα, σε ποσά λογαριασμών και έξόδων. Τα ήθικά ζητήματα δεν άνάγονται σε κανόνες και άρχες, άλλα έκτιμώνται άνάλογα με τις περιστάσεις. Ένας μαθητής από το περιβάλλον αυτό έχει τη νοοτροπία του συγκεκριμένου τύπου. Το σχολείο θ' αναλάβει να του δημιουργήσει σιγά σιγά μια νοοτροπία ξεκαθαρισμένη. Σιγά σιγά ή διδασκαλία θα γίνεται δυσκολότερη για τα πνεύματα αυτά. 'Η ύποταγή στο συγκεκριμένο άποτελεί στα παιδιά της εργατικής τάξης ένα

μειονέκτημα που δεν φανερώνεται άμέσως στο σχολείο, άλλα άρχίζει να φαίνεται κατά το 8ο ή το 10ο έτος της ήλικίας τους, όταν ή διδασκαλία άρχίζει να προχωρή σε έννοιες που είναι άνακατεμένες όλο και λιγώτερο με την καθημερινή χρήση. Στην έποχή αυτή βλέπουμε να προβάλλουν δυσκολίες συγχρόνως συναισθηματικές και πνευματικές που έχουν κοινωνιοοικονομική προέλευση.

Αυτές πρέπει να τις αισθάνονται όλα τα παιδιά.

Οι περισσότεροι από τους δασκάλους προσέχουν πολύ την άτμόσφαιρα της τάξης τους. Έν τούτοις μερικοί παρουσιάζουν λιγώτερο έξελιγμένα τα στοιχεία της προσωπικότητάς τους. Δεν άρκει να είναι κανείς καθηγητής ή δάσκαλος για να ξεκαθαρίσει το «έγώ» του από τις ένστικτώδεις όρμες του ή τις συνέπειές τους. 'Υπεστήριξαν μάλιστα ότι ο έκπαιδευτικός κλάδος έίλκυε καμιά φορά προσωπικότητες που έπιθυμούσαν με λίγους κόπους να επιβάλλουν μια έξουσία ταπεινωτική και άμφιόβλου τύπου. Δεν υπάρχει κανένα μέσον να προστατευθεί το διδασκαλικό έπάγγελμα άπ' αυτό. Άλλοι δάσκαλοι προσπαθούν μερικές φορές να παρουσιάσουν τις γνώσεις τους σαν κάτι το σπάνιο και το άπρόσιτο. 'Η προσπάθεια για τη σαφήνεια και την άπλοποίηση έμποδίζεται από μια άσυνείδητη ή έσκεμμένη έπιθυμία «να μη χαμηλώσουν» την έπιστήμη τους. Συμβαίνει επίσης στην άμεροληψία και την γενναιοψυχία των περισσότερων δασκάλων ν' αντιπαράτίθεται ή μεροληψία μερικών που είναι πολύ λίγο έπιεικείς για τα παιδιά που άνήκουν σε διαφορετική κοινωνική τάξη άπ' αυτούς. Καμιά φορά τίθεται το ζήτημα καθηγητριών που έμειναν άνύπαντρες. Πολλές έχουν μεγαλοψυχία, άλλα μερικές έχουν κρυφή αντίπαθεια για τα νεαρά κορίτσια που προσρίζονται για χαρές, άπηγορευμένες γι' αυτές.

Το έργο της διδασκαλίας δεν μπορεί να γεμίσει ολόκληρη τη ζωή ενός άντρα ή μιας γυναίκας. Αυτό το τόσο ειδικό λειτουργήμα διατρέχει τον κίνδυνο να άντισταθμισθεί από άλλα ενδιαφέροντα, να έμπνευσθεί από άλλες πηγές, σχετικά με την ανθρώπινη πείρα.

Σπανιότερα ή παιδαγωγική σταδιοδρομία εκλέγεται «σαν καταφύγιο». 'Ωρισμένοι παιδαγωγοί, λέγει ο ALLENDY, διάλεξαν τη σταδιοδρομία τους «χωρίς να το καλοσκεφθούν, γιατί ή καρδιά τους έμεινε συνδεδεμένη με την παιδική τους ήλικία. Βρήκαν επίσης ένα μέσον να μείνουν στο σχολείο και να παρατείνουν μια κατάσταση που δεν την βαρέθηκαν. Με το να γίνουν ίσοι με τους παλιούς τους δασκάλους τους δίνεται ή εύκαιρία να έπωφεληθούν από τα προνόμια που άλλοτε ζήλευσαν». «Άλλοι τέλος παρασύρθηκαν από τις γνώσεις περισσότερου παρά από τη διδασκαλία. Οι ώρες των μαθημάτων είναι γι' αυτούς μία άγγασία, έχουν το συναίσθημα ότι τους κλέβουν, τις ώρες των έρευνών τους, των σκέψεών τους και της πνευματικής τους ήρεμίας. Αυτές οι τάσεις που είναι συνδεδεμένες σε πολλούς δα-

τως, τὰ ἐνδεικνύμενα μέτρα εἶναι ἀναρίθμητα. Καὶ μεταξύ τούτων ὡς τελεσφόρα καὶ γόνιμα διὰ μίαν καρποφόρον συνεργασίαν Σχολείου καὶ Οἰκογενείας ἐνδεικτικῶς σημειώ- νομεν ὡς κεφαλαιώδους ἀξίας καὶ θεμελιώ- δους σημασίας τὰ κάτωθι ἐλάχιστα, ἀλλὰ δραστικά.

1. Ἐπισκέψεις τῶν διδ/λῶν εἰς τὴν Οἰκογέ- νειαν κατὰ τὰς διαφόρους ἑορτὰς ἢ ἄλλας ἡμέρας διὰ τὴν ἀνταλλαγὴν γνῶμων καὶ ἀπό- ψεων.

2. Ἐπισκέψεις γονέων καὶ κηδεμόνων εἰς τὸ Σχολεῖον κατὰ τακτὰς καὶ μὴ ἐργασίμους ὥρας ἐπίσης διὰ τὴν ἀνταλλαγὴν χρησίμων πληροφοριῶν καὶ ἀπόψεων διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ διαγωγὴν τῶν τέκνων τους καὶ μαθητῶν μας μὲ μίαν γόνιμον συζήτησιν καὶ εἰλικρινὴ κατατόπισιν ἀμφοτέρων, δηλ. τοῦ Σχολείου καὶ Οἰκογενείας, διδ/λου καὶ γονέων.

3. Τακτικὴ μὲ πυκνὸν ἀκροατήριον συγκεν- τρώσεως τῶν γονέων καὶ κηδεμόνων εἰς τὸ Σχολεῖον ἢ ἄλλους καταλλήλους χώρους διὰ μίαν παιδαγωγικὴν διάλεξιν ἐκ μέρους τῶν διδ/λων, πράγμα τὸ ὁποῖον ἔχει γίνεαι σχολι- κὸς θεσμὸς πλέον.

4. Διαφώτισις τῶν γονέων καὶ κηδεμόνων διὰ μέσῳ τῶν περιοδικῶν, ἑφημερίδων καὶ σχε- τικῶν παιδαγωγικῶν βιβλίων.

5. Ἐκδόσεις εἰδικῶν περιοδικῶν καὶ βιβλίων διὰ γονεῖς, κατὰ τὸ σύστημα τοῦ κ. Γενικοῦ Παν. Πουλίου «Ἡ Βιβλιοθήκη τῶν γονέων», καὶ τῆς κ. Ζωῆς Φράγκου «Πρακτικὴς ὁδηγίης ἀνατροφῆς» περιοδικὸν δημοσίευμα τοῦ Συλ- λόγου Γονέων, περιλαμβανόν μεταξὺ ἄλλων θεμάτων καὶ αὐτὰ: «Πῶς θὰ καλλιτερεύουν οἱ γονεῖς», «Ἀμοιβαὶ καὶ Ποιναί».

«Ἡ παιδικὴ χαρὰ καὶ ἡ σημασία αὐτῆς διὰ τὴν ζωὴν», «Πῶς θὰ κάμντε τὰ παιδιά σας εὐτυχισμένα».

6. Σχολικαὶ ἑορταὶ καὶ παραστάσεις συχναὶ διὰ τοὺς γονεῖς.

7. Συναντήσεις τυχαῖαι ἢ προκαθορισμέναι ἔξω τοῦ Σχολείου, διδασκάλων καὶ γονέων διὰ μίαν εἰλικρινὴ ἀποκάλυψιν καὶ συνδιάλεξιν γύ- ρω ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα τοῦ παιδιοῦ.

8. Ἰδρύσεις Συλλόγου γονέων καὶ κηδεμό- νων κατὰ Σχολεῖα ἢ συγκροτήματα Σχολείων.

9. Ραδιοφωνικὴ Παιδαγωγικὴ ὁμιλία, διὰ τοὺς γονεῖς κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Δ)ντοῦ τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου Θεσσαλονίκης κ. Ἰ. Ξηροτύρη, ὅστις πολὺ ὀρθῶς ἐκδίδει κατὰ τρίμηνον καὶ τὸ χρησίμον περιοδικὸν «Χρονικὰ τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου τοῦ Πανεπιστη- μίου Θεσσαλονίκης».

10. Τὸ περιοδικὸν τῶν γονέων καὶ κηδεμό- νων εἰς ἐκαστὴν ἐκπαιδευτικὴν περιφέρειαν, ὅ- πως γίνεται εἰς τινὰς περιφέρειας καὶ ἐν πα- νελληνίῳ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου Γονέων καὶ Κηδεμόνων μὲ πλουσίαν παιδαγωγικὴν ὕλην διὰ τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν μας.

11. Διαρκὴς παρακίνησις ἢ συνεχὴς πα- ρώτρυνσις τῶν γονέων καὶ κηδεμόνων πρὸς ἀ- νάγνωσιν τῶν οἰκείων παιδαγωγικῶν περιοδι- κῶν καὶ βιβλίων ἀπὸ τὴν βιβλιογραφίαν τῆς

χώρας μας διὰ νὰ ἔχουν οἱ γονεῖς ἀπασχόλη- σιν καὶ νὰ ἐνημερώνονται εἰς τὰ προβλήματα τῆς ἀγωγῆς, ὥστε νὰ συμβάλλουν θετικῶς εἰς τὴν προώθησιν καὶ λύσιν τοῦ προβλήματος.

12. Σχολικαὶ ἐκδρομαὶ διδ/λων καὶ γονέων μαθητῶν.

Καὶ τώρα ἂς προσέξωμεν μὲ διαφέρον καὶ ἂς ἐξετάσωμεν τὰ ὀλίγα προτεινόμενα μέτρα, ἕνα ἕνα διὰ νὰ ἀντιληφθοῦμε τί δέον γενέσθαι καὶ ἂς ἐγκαταλείψωμε τὴν μοιρολατρίαν μας.

Ἡ Παιδαγωγὸς Ζωὴ Φράγκου εἰς τὸν πρό- λογον τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 4 Ὀκτωβρίου 1955 πε- ριοδικοῦ δημοσιεύματος τοῦ Συλλόγου Γονέων Ἀθηνῶν τὸ ὁποῖον διαπραγματεύεται τὸ θέμα «Πῶς θὰ καλλιτερεύουν οἱ γονεῖς» ἐμφαντικῶς τονίζει τὰ ἑξῆς:

«Πολλοὶ γονεῖς παρατηροῦν μὲ ἀπογοήτευσ- σιν ὅτι ἀποτυγχάνουν οἱ τόσες τῶν προσπά- θειες γιὰ τὰ παιδιά τους, ἐνῶ οὔτε ἡ καλὴ θέ- λησις τοὺς λείπει, οὔτε αἱ γνώσεις γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν τους. Καὶ ἐπιλέγει χαρακτηριστικῶς.

«Οἱ γονεῖς αὐτοὶ ὡς ξέρουν ὅτι τὸ φταίξι- μο βρίσκεται μέσα στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ τους. Ἀποτυγχάνουν, γιὰτὶ δὲν ἔχουν προσωπικό- τητα ἀρμονικὰ ἀνεπτυγμένη καὶ ἰδίως προσηρ- μοσμένη μὲ τὴν μέθοδον ποὺ ἐφαρμόζουν καὶ τὴν ἰδεολογίαν ποὺ πρσβεύουν. Γιὰτὶ αὐτὸ κυ- ρίως ποὺ ἐπιδρᾷ ἐπάνω στὰ παιδιά δὲν εἶναι τόσο τὸ σύστημα καὶ οἱ θεωρίες ὅσο ἡ προ- σωπικότης τοῦ Ἀνατρέφοντος».

Νὰ προσθέσωμε τίποτε, φοβούμεθα μήπως ἡ διανοητικὴ δεξιότητις τῆς συγγραφῆς δια- μαρτυρηθῇ. Νὰ ποῦμεν ὅτι τώρα εἶναι ἄλλος χρόνος, πιστεύομεν ὅτι αἱ σκέψεις τῆς συγ- γραφῆς ἔχουν ὑψηλὸν εἰδικὸν βάρος καὶ ἀντέ- χουν εἰς τὴν ἀνωμαλίαν τοῦ χρόνου.

1. Τὴν ἀδήριτον ἀνάγκην καὶ ὠφέλιμον ἐπί- σκεψιν τῶν γονέων καὶ κηδεμόνων τῶν μαθητῶν τους εἰς τὸ Σχολεῖον ὅλοι ἀντιλαμβάνομεθα καὶ ὁμῶς ὀλίγοι γονεῖς μᾶς ἐπισκέπτονται καὶ τοῦτο εἶναι καὶ λυπηρὸν καὶ ἀξιοσημείωτον.

Ὁρισμένα σχολεῖα ὡς λ.χ. τὰ Πειραματικὰ Σχολεῖα Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης καὶ τὰ πρότυπα σχολεῖα τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκα- δημιῶν καὶ ἐπιθεωρήσεων καὶ τῆς περιφέρειας, ἔχουν μίαν τακτικὴν ὥραν ἐπισκέψεων γονέων καὶ κηδεμόνων εἰς ὁρισμένην ἡμέραν τῆς ἑβδο- μάδος συνήθως ἐκαστῆς Δευτέρας 11 - 12 μ.π.χ. πρὸς παροχὴν παντὸς εἶδους πληροφο- ριῶν διὰ τὴν ἐν γένει πρόδον τῶν μαθητῶν εἰς τὸν τομέα τῆς μορφώσεως καὶ τοῦ χαρα- κτήρος αὐτῶν. Τὴν καινοτομίαν αὐτὴν ὡς σύ- στημα ἀποτελεσματικὸν ἀνευ ἐνδοιασμοῦ, ὁ- σταν αἱ βάσεις τῆς στηρίζονται εἰς τὸν ἀκρο- γωνιαῖον λίθον τῆς εἰλικρινείας γονέων καὶ διδασκάλων τῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως καὶ τῆς ἀμοιβαίας κατανόησεως τοῦ κοινῆς ἐπιδιωκο- μένου σκοποῦ Σχολείου καὶ οἰκογενείας. Ὅλ- λως εἶναι μέτραν ἂν ὄχι ἐπιβλαβές, τοῦλάχισ- στον μὴ ἀξιόλογον καὶ οὐχὶ ἀξιοσύστατον.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἂς ἐπικαλεσθῶμεν τὴν γνώμην τοῦ συναξιόχου Ἐπιθ)τοῦ τῶν Δημ. Σχολείων κ. Κοσμᾶ Μιχαηλίδου, τοῦ γνωστο-

τάτου εἰς τὸν συναδελφικὸν κόσμον ἀπὸ ὀδη- γοῦς Δημ)λων, Σχολικῶν Ἐφοριῶν καὶ ἄλλων ἀρτίων παιδαγωγικῶν τῶν νεωτεριστικῶν συγ- γραμμάτων στὸν ἐπίλογον τοῦ βιβλίου του.

«Διδακτικὴς ὁδηγίης καὶ σχέδια διδασκα- λιών ἐκδόσις τοῦ οἴκου Κολλάρου 1945 γρά- φει χαρακτηριστικῶς:

«Τὴν πρόδον τῶν μαθητῶν τὴν ὀρθὴν τούτων ἀγωγὴν ἐξαρτοῦμε, ὡς γνωστὸν, ἐκτὸς ἀπὸ ἄλ- λους παράγοντες, καὶ ἀπὸ τὴν γόνιμον καὶ εἰλικρινὴ συνεργασίαν σχολείου καὶ οἰκογε- νείας. Ἡ νέα μάλιστα παιδαγωγικὴ, ἐξαιρε- τικὴ δίδει σημασίαν στὴν συνεργασία αὐτῇ, γιὰτὶ πιστεύει ὅτι μόνον τότε θὰ εἶναι τὸ Σχο- λεῖο σὲ θέση νὰ γνωρίζῃ ὅλες τῆς ἰδιορρυθμίας τῆς ζωῆς τοῦ παιδιοῦ, καὶ μὲ τῆς θετικῆς πλη- ροφορίας ποὺ ἂν ἔχη γιὰ τὴν ἐξωσχολικὴν τού- του βίωσιν, θὰ μπορῇ νὰ ρυθμίσῃ σωστὰ τὴν κάθε παιδευτικὴ καὶ διδακτικὴ προσπάθεια, ἀ- ποφεύγοντας μονομερεῖς καὶ μονόπλευρες ἐ- νέργειες. Τὸ ἴδιο ὁμῶς δικαίωμα πρέπει ν' ἀ- νανωρισθῇ καὶ στὴν οἰκογένειαν. Ὅταν ἐμεῖς πρέπει νὰ πληροφοροῦμεθα πῶς διδάγει τὸ παι- δι στὸ δρόμο καὶ στὸ σχολεῖο ἔτσι καὶ ἡ οἰκο- γένειά του θὰ πρέπει νὰ γνωρίζῃ ἔστω καὶ σὲ γενικὴς γραμμῆς πῶς ἐργάζεται τὸ παιδί στὸ σχολεῖο ὅπου ἐμπιστεύθηκε τὸ βλαστάρι τῆς, τί ἐπιδιώκει τοῦτο μὲ τὰ συστήματα ποὺ ἐ- φαρμόζει ποιεῖς ἀπαιτήσεις ἔχει ἀπὸ τὸ παιδί, καὶ μάλιστα μὲ τὴν κατ' οἶκον ἀπασχόληση τούτου κ.ἄ.δ.»

Τέτοιες καὶ καλύτερες σκέψεις καὶ γνώμες εὐρίσκει ὁ καθένας μας εἰς τὰ σοφὰ συγγράμ- ματα τῶν μεγάλων μας παιδαγωγῶν Νικ. Ἐ- ξαρχοπούλου, Γεωργ. Παλαιολόγου, Ἀντ. καὶ Βασ. Τσίριμπα, Σπύρου Καλλιᾶφου, Χαρ. Σκα- λισιάνου, ἐπίσης, Γεωργίου Ζομπανᾶκη, Ἀντωνοπούλου, Ἰσιγόνη, Παγιατάκη, Γενικῶν Ἐπιθ)τῶν καὶ Ἐπιθ)τῶν Στοιχειώδους Ἐκ- παιδεύσεως καὶ πλείστων ἄλλων συναδελφῶν Μέσης καὶ Δημοτικῆς Ἐκπαίδευσσεως, τὸ ὁ- ποῖον μέλλει νὰ διαπραγματευθῇ ὁ ἐκπαιδευ- τικός, ἐκτὸς τῆς καταλληλότητος καὶ ἐπικαι- ρότητός του, πρέπει νὰ εἶναι καὶ πρακτικῶς χρησίμων, εἰς ὕψος λογοτεχνικὸν μὲν ἄλλ' ἀνά- λογον μὲ τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον τοῦ ἐκά- στοτε ἀκροατηρίου μας οὐχὶ μὲ λεκτικὸν περι- ἔχον ὑψηλὰς ὁρολογίας, ἀλλὰ ἐκλαϊκευ- μένον καὶ μὲ προτάσεις καὶ σκέψεις συντό- μους, κτυπητὰς, ἐντυπωσιακάς, ἀλλὰ καὶ πυ- κνὰς. Νὰ γίνεται δὲ ὄχι μὲ διάθεσιν ἐπιδεί- ξεως γνώσεων ἐπιστημονικῶν, φιλοσοφικῶν, παιδαγωγικῶν καὶ γενικῶς ἐγκυκλοπαιδικῶν, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ἀρεστὸν εἰς τὸ ἀκροατήριόν μας καὶ ἀναλόγως τῆς προσελεύσεως, τῶν ἐπαγ- γελματικῶν ἀσχολιῶν καὶ διαφερόντων καὶ τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τῶν γονέων εἰς γλώσ- σαν καταληπτὴν καὶ μὲ διανθίσματα, χιού- μορ, παραδειγματῶν ζωντανῶν καὶ περιστά- σεων συγκεκριμένων καὶ ὄχι ὑψηλαὶ θεωρίαι, ἄκαρποι συνταγαί, ἑξάλλοι ἀφορισμοί, πυρε- τάδες ἐξορκισμοὶ καὶ ἀνοῦσια παιδαγωγικά...

«Οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ, ἀλλὰ τὸ πολὺ ἐν τῷ εὖ», ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας πολὺ

μελετημένοι καὶ σοφοί.

Ὁ ἀγορητὴς χρειάζεται νὰ πιάσῃ τὸ θέ- μα του, ὅπως θὰ λέγαμε στὰ ζεστά, μὲ πί- στην, ἐνθουσιασμόν καὶ καλὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀκροατῶν του, μὲ ἐπίγνωσιν τῆς ἀποστολῆς τῆς, ὥρας ἐκείνης καὶ τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκο- ποῦ διὰ μέσου τῶν σκέψεων ἐπὶ τοῦ ἀναπτυσ- σομένου θέματος καὶ οὐχὶ διὰ νὰ κάνωμεν ἀγ- γαρῆσαν, κατὰ τὸ ἱγάρεργον, «μὴν δουλικὴν κατ' ὑψηλὴν ἐπιταγὴν ἀπαρέσκουσας πράξιν.

Τὸ γεγονός τοῦτο ἔχει ἠθικὴν σημασίαν καὶ ἐνέχει παιδαγωγικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν εὐ- θύνην, ἐξικινύοντες μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Κοι- νωνικῆς καὶ ἔθνικης εὐθύνης διὰ τὴν ἀποστο- λὴν μας μέσα εἰς τὸν Ἑλληνικὸν χώρον καὶ στὶς τῶν πολιτισμοῦ.

Ἐκ τῆς καλοπροαιρέτου ὑφῆς καὶ διαθέσεως ἐν πολλοῖς ἐξαρτᾶται ἡ διαφώτισις, ἡ δύναμις τῆς πειθοῦς, ἡ μίμησις καὶ τελικῶς ἡ ὑπο- βολὴ τῶν γονέων, ἄλλως ἐνταλόμεν ἐκ τοῦ ἀ- σφαλούς εἰς πύθον Δαναΐδων, κάμνομεν σισ- σύφειον προσπάθειαν, ἐκτελοῦμεν ἔργον Ταν- τάλειον, δηλ. ματαιοποιούμεν καὶ ἀποτυγχά- νομεν.

4. Ἡ διαφώτισις τῶν γονέων καὶ κηδεμόνων τῶν μαθητῶν μας διὰ τὴν ἐφημερίδων, περιο- δικῶν καὶ βιβλίων πρέπει νὰ γίνεται, ὅπου εἶναι δυνατόν καὶ ὑπάρχουν αἱ κατάλληλαι παι- δαγωγικαὶ καὶ μορφωτικαὶ συνθήκαι, καταλ- λήλων ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων καὶ δυναμένων ν' ἀν- ταποκριθῶν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἔργου, ὑπὸ παιδαγωγικῶν καὶ λογοτεχνικῶν καλῶν μετὰ τάλαντον μὲ δεξιότητιαν χειρισμὸν τῆς πέννης, τῆς σκέψεως τῶν διανοημάτων, συναι- σθημάτων καὶ βουλημάτων εἰς γλώσσαν ἀθη- ράν, εἰς ὕψος πολιτισμένον καὶ τὰ ἐκάστοτε παραδείγματά μας νὰ εἶναι ἀντιγραφὰ καλ- λιτεχνικὰ τῆς γύρω πραγματικότητος καὶ ζω- ῆς καὶ αἱ γνώμαι νὰ εἶναι σύμτομοι, πρακτι- καί, ἐφαρμοσίμοι μὲ εὐκολίαν καὶ οὐχὶ κοσμο- θεωρίαι, βιοθεωρίαι φιλοσοφικαὶ καὶ ἐπιστημο- νικὰ συστήματα κοινωικαὶ θεωρίαι, πράγματα τὰ ὁποῖα οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουν μὲ τὰ ζητή- ματα καὶ τὰ διαφέροντα τοῦ ἀκροατηρίου μας, τὸ ὁποῖον ὡς γνωστὸν, εἶναι πάντοτε κατὰ μέ- σον ὅσον μετρίου μορφωτικοῦ καὶ διανοητικοῦ ἐπιπέδου. Ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν θεμάτων καὶ τῶν προβλημάτων, ἐπάνω εἰς τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ στραφῇ αὐτὴ ἡ διὰ τοῦ τύπου τρό- που τινὰ διαφώτισις τῶν γονέων λαμβάνομεν προχείρως μίαν δεκάδαν ἐνδεικτικῶς καὶ τὴν καταχωροῦμεν.

1) Πῶς νὰ καλλιτερεύουν οἱ γονεῖς τῶν μα- θητῶν μας.

2) Ἡ Ἑλληνοχριστιανικὴ ἀγωγή τῶν παι- διῶν μας.

3) Ποία ἡ βιολογικὴ, κοινωνικὴ, παιδαγω- γικὴ ἀξία τῶν παιγνίων.

4) Τὰ αἷτια, ἀποτελέσματα καὶ ὁ τρόπος διορθώσεως τοῦ παιδικοῦ ψεύδους, τὰς μυθο- μανίας καὶ κλειστομανίας.

5) Ἡ συμπεριφορὰ τῶν γονέων καὶ δικαίων πρὸς τὰ παιδιά.

6) Ἡ Παιδαγωγικὴ ἀξιολόγησις

Ζωή και σχολείο στη Δυτική Γερμανία

Υπό ΑΘΑΝ. Γ. ΓΚΡΟΖΑ

Τὰ ταξείδια σὲ προηγμένες χώρες τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς τῶν εκπαιδευτικῶν μας λειτουργῶν καθηγητῶν καὶ διδασκάλων, ἡ ἐξέταση τῆς ζωῆς τῶν κατοίκων τῶν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως καὶ ἡ παρακολούθησις τῶν σχολείων τους ἔχει γιὰ τὴ χώρα μας μεγίστη σημασία, τώρα μάλιστα ποὺ γίνεται μία μεγάλη προσπάθεια σ' αὐτὴ, γιὰ μιὰ οὐκὶ ἀναμορφωτικὴ ἀνακαίνισις τῆς παιδείας τῆς. Εἶναι ἀλήθεια πὺς ἀρκετοὶ εκπαιδευτικοὶ μετέβησαν ἀπὸ τὸ ΙΚΤ σὲ πολλές προηγμένες χώρες γιὰ παρακολούθησις μαθημάτων. Πλείστες ἐργασίες τῶν ἐδημοσιεύθησαν γιὰ τὴν ἐκεῖ παιδαγωγικὴ ἐπιστημονικὴ κίνησις σὲ ἰδιαίτερα βιβλία καὶ στὰ παιδαγωγικά μας περιοδικά. Τέτοιες ὅμως δὲν ἀρκοῦν. Πρέπει νὰ δημοσιευθοῦν ἐργασίες πάνω στὴ ζωὴ ἐνὸς πολιτισμένου λαοῦ καὶ πάνω στὴν ἐργασίαν τῶν σχολείων τῶν ἀπὸ ἄμεση παρακολούθησις τῆς διδασκαλίας τῶν ἐκεῖ καθηγητῶν καὶ διδασκάλων.

Νὰ πραγματοποιήσω τὸ ὄνειρό μου αὐτὸ ἐπε-

σκέφθηκα τὴ Δυτικὴ Γερμανία. Ἐξέκρινε λοιπὸν στίς 11 Ἀπριλίον 1964 καὶ διὰ Γιουγκοσλαβίας καὶ Αὐστρίας ἔφτασα ἐκεῖ. Ἐθαύμασα τὴ θαυμάσια καλλιέργεια τῆς ζῆς καὶ τὴ δυνατὴ βιομηχανία τῆς Γιουγκοσλαβίας, τὰ δάση, τὴς ψηλῆς χιονισμένες ἄλπεις, τὴν καθαριότητα, τ' ἄφθονα νερά, τὰ λειβάδια καὶ τὰ δημοφιλῆ Ἀλπιὰ τοπία τῆς Αὐστρίας. Μόλις μίσηκα μὲ τὸ τραῖνο στὴ Δυτικὴ Γερμανία ἀντίκρισα τὴ μεγάλη πεδιάδα, ποὺ μοιάζει μὲ θάλασσα. Ἀρχίζει ἀπὸ τὰ Πυρηνά καὶ καταλήγει διὰ τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, Ρωσίας καὶ Σιβηρίας στὸ Μεγάλον Εἰρηνικὸ ὠκεανό. Εἶναι ἡ συγκεντρωμένη μεγαλύτερη πεδιάδα τῆς Γῆς μὲ τὸ μαῦρο τῆς γῆς, τοὺς μικροὺς κυματισμούς, τ' ἀπέραντα λειβάδια καὶ δάση, τεχνητὰ καὶ φυσικά, μὲ τὸν πυκνὸ πληθυσμὸ τῆς σὰν ἐκείνων τῆς Κίνας καὶ τῶν Ἰνδιῶν.

Στὴ Δυτικὴ Γερμανία προσβάλλουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ οἱ ψηλὲς καμινάδες τῶν ἐργοστασίων, ποὺ παράγουν προϊόντα καὶ τὰ στέλλουν σ' ὅλη τὴ

θείας διὰ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ παιδικοῦ χαρακτήρος.

7) Κεφαλαιώδη τινὰ σφάλματα τῶν γονέων κατὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδιῶν μας,

8) Ἡ σημασία τοῦ διαιτολογίου καὶ ὕπνου διὰ τὴν ψυχοπνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν παιδιῶν μας.

9) Ἡ θέσις καὶ ἡ δύναμις τῆς Ἑλληνίδος Μητρὸς διὰ τὴν ἀγωγήν τῶν παιδιῶν μας.

10) Πὺς θὰ γίνω ἀριστος παιδαγωγὸς τῶν παιδιῶν μου, καὶ

11) Ἡ βοήθεια τῶν γονέων πρὸς τὰ παιδιά μας κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν κατ' οἶκον σχολικῶν ἐργασιῶν διὰ μίαν δημιουργικὴν ἐργασίαν.

Τοιαύτης φύσεως θέματα, ὑπάρχουν εἰς τοὺς τόμους τῶν πεπραγμένων τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου Ἀθηνῶν καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα παιδαγωγικά βιβλία παιδαγωγῶν καὶ διδασκάλων, μεταξὺ τῶν ὁποίων χάριν συντομίας μνημονευμένων τὰ κάτωθι:

1) Ἡ μητέρα καὶ τὸ παιδί τῆς Ζωῆς Φράγκου, 2) Τὸ παιδί ἑνὸς ἄγνωστος κόσμος ἐκδοσις τῆς ἀδελφότητος Θεολόγων ἡ «Ζωή», 3) Ἐνας ἄγνωστος κόσμος τοῦ παιδιοῦ μας, μετὰφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ τοῦ κ. Σπ. Παγιωτάκη, 4) Ἡ ἀγωγή στὴν οἰκογένεια τοῦ κ. Σπ. Ράλλη, 5) Ὁμιλίαι καὶ Διατριβαὶ τοῦ Ἐπιθ. τοῦ κ. Κων. Ἀλιφιέρου, 6) Ἡ Παιδαγωγικὴ στὴν πράξιν τῶν κ.κ. Γ. Παπαϊωάννου καὶ Μιχ. Μίγκα, 7) Ὁμιλίαι πρὸς τοὺς γονεῖς

τῶν μαθητῶν τοῦ Ἐπιθ. τοῦ κ. Ἀντ. Τακά, 8) Παιδαγωγικά συνέδρια Ἀλ. Περιφερίας Λαγκαδά, ἐκδοσις τοῦ Συλλόγου Ἀλ. Λαγκαδά 1951.

Ἐχομεν τὴν γνώμην ὅτι εἰς ἐκάστην ἐκπαιδευτικὴν περιφέρειαν μὲ τὴν πρωτοβουλίαν ἐκείνου Συλλόγου Διδασκάλων, μὲ τὴν ὑψηλὴν συμπαράστασιν τοῦ Ἐπιθ. τοῦ τῆς περιφερίας καὶ μὲ τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν τοῦ Συλλόγου Γονέων, καλὸν καὶ λυσιτελεῖ εἶναι νὰ ἐκδίδεται ἑνα διαφωτιστικὸν περιοδικὸν γύρω ἀπὸ τὰ θέματα τῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν μας, ὅπως κάμνει ὁ ἀξιότιμος κ. Γενικὸς Παν. Παυλοῦρος, ὁ Ἐπιθ. τῆς κ. Ἡλίας Ξηροτύρης καὶ ἄλλοι Ἐπιθεωρηταί, ὅτι δὲν ἔχουν ὅψιν προχεῖρας καὶ δι' αὐτὸ συγγνώμην διὰ τὴν καλοπροαίρετον παράλειψιν.

4. Ἡ διαφώτισις τῶν γονέων καὶ κηδεμόνων διὰ μέσον τῶν περιοδικῶν, ἐφημερίδων καὶ βιβλίων σχετικῶν θὰ γίνηται ὅπως ἐθίξαμε τὸ ζήτημα καὶ παραπάνω μὲ τὴν ἐκδοσιν τοιοῦτων ἐντύπων καὶ συγγραμμάτων ἀπὸ εἰδικῶν ἐπιτελεῖν δεδοκιμασμένων λογοτεχνικῶν καὶ παιδαγωγικῶν καλῶν ἐπιθ. τῶν, διδ. λων, καὶ παιδαγωγῶν, πράγμα εὐτυχὲς, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν χώραν μας δὲν σπανίζει, ἀλλ' ἀντιθέτως φύεται εἰς μεγάλῃν ποικιλίαν καὶ μεγίστην ἐκτασιν ὡς ἐφείσι καὶ ἀκατάσχετος τάσις εἰς τοὺς ἐγκεφάλους τῶν ἀρμοδίων.

(Συνεχίζεται)

NEO ΣΧΟΛΕΙΟ

γῇ, τραβώντας τὸ χοῖμα πολλῶν λαῶν. Γεωργοὶ μὲ τρακτέρ ἢ καὶ μὲ ἄλογα καλλιερгоῦν στεγνάρα χωράφια ἢ μὲ εἰδικὸ μηχανήμα ξύνουν τὰ λειβάδια, νὰ τὰ σκαλίσουν γιὰ νὰ μαζέψουν χορτάρι γιὰ τὴς γελάδες τους ποὺ τρέφουν γιὰ γάλα ἐνὸς μεγάλου λαοῦ. Πρόβατα καὶ γίδια εἶναι σπάνια στὴ χώρα. Θαυμάσιο τὸ Μόναχο γιὰ τὴς ἄπειρες γραμμές τραίνου καὶ τὸ μεγάλο του σταθμὸ, ὅπου μπορεῖς ν' ἀκούσῃς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα. Νὰ προσανατολισθῇς στὴ Δυτικὴ Γερμανία, εἶναι δύσκολο πολὺ χωρὶς τοπογραφικὸ χάρτη συγκοινωνιῶν καὶ πύξιν, γιὰτὶ σημεῖα προσανατολισμοῦ κάποιο ὄψωμα, ἢ κάποιο μεγάλο μοναχικὸ δένδρο εἶναι σπάνια. Στὸς σταθμοὺς Δραμστὰτης, Μανχάιμ, Μάινς, Φραγκφούρτης τοῦ Μάινς, δὲν βλέπεις κόσμον πολὺ οὔτε στοὺς δρόμους, ὅπως στὴν Ἀθήνα, ὅπου κατὰ κύματα τὰ πλήθη συγκροοῦνται. Ἐγκαθίσταται ὅς' ἕνα χωριό, ἢ μᾶλλον πόλη, γιὰτὶ χωριὰ σὰν τὰ δικὰ μας δὲν ὑπάρχουν ἐκεῖ, προάστιο τῆς Φραγκφούρτης. Στὸ χωριὸ αὐτὸ ἔμεινα 17 μέρες. Ἡ ἐκκλησίᾳ μέρα, ὁ χωρετισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ χωριοῦ καὶ δῶ δὲν παύει. Οἱ κάτοικοι του εἶναι ὡς 3.000 μὲ δυὸ ἐκκλησίες μιὰ εὐαγγελικὴ καὶ μιὰ καθολικὴ. Ἀρκετοὶ κάτοικοι του εἶναι ξένοι. Τὰ σπῆτια δὲν διαφέρουν ἀπὸ τῆς πόλης, μὲ τρία, τέσσαρα ἢ πέντε κατὰματα. Ἐπάρχει σιδηροδρομικὸς σταθμὸς γιὰ Φραγκφούρτη καὶ ἄλλα χωριὰ ἢ πόλεις καὶ λεωφορεῖα. Οἱ κάτοικοι εὐθυμοὶ, εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴ ζωὴ τους, ἀπὸ πολὺ πρῶτ' οἱ περισσότεροὶ μὲ ἰδιόκτητο αὐτοκίνητο φεύγουν γιὰ τὰ ἐργαστήσια τῆς Φραγκφούρτης ἢ τὰ καταστήματα, ὅπου ἐργάζονται. Καμμιὰ διάκρισις δὲν ὑπάρχει ἀνδρὰ ἀπὸ γυναῖκα. Γυναῖκες διευθύνουν καὶ τρακτέρ, καλλιερгоῦντας τὰ χωράφια γύρω, τὰ λειβάδια ἢ τὰ μικρὰ κηπάκια μὲ ἰδανικὴ τάξη, προσοχὴ, ἐδουλοποιήσιν σχολαστικὴ καὶ ὠραία περίφραξη. Ἡ λίπανσις γίνεται μὲ εἰδικὸ μηχανήμα γιὰ τὴν ὁμοιόμορφη κατανομή. Ἡ γεωργία ὅμως καὶ δεινροκαλλιέργεια εἶναι πολὺ δευτερεύον, γιὰτὶ τὸ κύριο ἔργο εἶναι ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριο. Ἡ ζωὴ εἶναι μηχανικὴ καὶ οικονομικὴ. Παρεῖς γυναικῶν στὸ χωριὸ δὲν βλέπεις νὰ μιλάνε καὶ νὰ σκοτώνουν τὸν καιρὸ. Πουθενὰ δὲν ἀντίκρουσα καφενεῖα, τὴν πληγὴ τῆς Ἑλλάδος μέχρι τὸ τελευταῖο χωριό, δειγμὰ μιᾶς μοιρολατρικῆς παλῆς ραχαλιτικῆς τοῦρκικῆς ζωῆς.

Ἐπισκέφθηκα ἄλλεπάλληλα τὴ Φραγκφούρτη, πόλη τώρα 800.000 κατοίκων βιομηχανικὴ, χρηματικὴ καὶ ἐμπορικὴ κέντρο ὅλης τῆς Δυτικῆς Γερμανίας. Αὐτοκίνητα κατὰ χιλιάδες στοὺς δρόμους μὲ παραδειγματικὴν τάξιν τρέχουν πρὸς τὰ μέσα καὶ ἔξω πρὸς τὸ μεγάλο τῆς ἀεροδρόμιον ποὺ ἔχει ἐκπονησιν καὶ μὲ τὴν Ἀθήνα μας καὶ ἄλλα σημεῖα. Οἱ κάτοικοι ντυμένοι μὲ ἁλῆτας φορέματα ἐργάζονται στὰ ὠραία καὶ πολυτελῆ τους καταστήματα καὶ δέχονται εὐγενέστατα τὸ κοινὸν. Οἱ τιμὲς εἶναι ὁρισμένες. Παζάρια δὲν γίνονται. Ἡ ὑπομονὴ τῶν ὁπαλλήλων στίς ἀπαιτήσεις τῶν πελατῶν εἶναι ἀπερίγραπτη. Τὰ μακαρίτικα τους μοιάζουν φαμακεῖα. Ψωνίζεις ὅτι εἶδη θέλεις. Μὲ τὴ μηχανὴ

σοῦ κάνει τιμολόγιο μόνον ἀριθμητικὸ καὶ ἀθροιστικὸ καὶ σοῦ τὸ δίνει μὲ τὰ ρέστα, πρὸς ἀποφυγὴν κάθε λάθους. Ἀστεῖα καὶ παληόλογα, βρισιές καὶ τσακώματα πονθενὰ δὲν ἀκούγονται. Οὔτε συζητήσεις ἄκαροι.

Μὲ τὴν τηλεόρασιν τους ὅμως καὶ τὴς μεγάλαις τοπικῆς ἐφημερίδαις ὅλοι ἔξερουν καὶ μαθαίνουν τὰ νέα τοῦ κόσμου. Ἐκεῖ εἶδα στὴν τηλεόρασιν τὴν ἀφιξὴν καὶ ὑποδοχὴν στὸ ἑλληνικὸν τοῦ Μακαρίου. Ἐξερουν ὅτι στὸ Κυπριακὸν ἔμειναι οἱ Ἕλληνες ἔχομε τὸ μεγάλο δικαίον.

Ἐπισκέφθηκα στὴ Φραγκφούρτη τὰ πύθ ἀξιοθέατα, τὸ Ζωολογικὸν κήπον μὲ ὅλα περὶ τοῦ τῆς γῆς, τὸ Παλαιοντολογικὸν καὶ Ζωολογικὸν Μουσεῖον, μεγαλοπρεπέστατα κτίρια καὶ συλλογὲς ἀριστῆς σὲ βυτρίνες καὶ φυτικὰ εἰδικὰ τοπία κάθε ταριχευμένου ζώου, τὸ σπῆτι τοῦ Γκαίτε, τὸ πάρκο τῶν παιδιῶν μὲ πολλὰ ὄργανα γυμναστικῆς καὶ παιδικῆς ψυχαγωγίας κ.λ.π. Σ' ὅλα αὐτὰ μαθηταὶ γυμνασίων καὶ δημοτικῶν σχολείων τῆς πόλης καὶ ἄλλων πόλεων τῆς Γερμανίας, παρακολουθοῦσαν τ' ἀξιοθέατα καὶ διδάσκονταν.

Στίς 22 Ἀπριλίον ἐ.ξ. ἔκαμα διαδρομὴν μὲ αὐτοκίνητον ἀπὸ τὸ χωριὸ ποὺ ἔμεινα, τὸ GOTZENHAIN, πρὸς τὴν πόλιν Χαϊντελμπεργκ μὲ τὸ ἀρχαιότερον πανεπιστήμιον τῆς Γερμανίας, διὰ καλλιερгоμένων πλαγιῶν λόφων, ποὺ χαλοῦσαν τὸ μονότονον χοῖμα τῆς πεδιάδος. Δενδρόκηποι, ἀμπέλια ὠραία, ἀνθισμένα δένδρα καὶ χόρτα, χωριὰ — πόλεις ὠραῖες μὲ τὴν τόση ποικιλία τους παρουσίαζαν μαζί μὲ βιομηχανικὰ κέντρα εἰκόνα μαγευτικὴ, ποὺ μόνον στὴν Ἑλβετίαν εἶδα κατὰ τὴν ἐπιστορφήν μου. Ὁραῖοι διατηρημένοι δρόμοι. Οὔτε ἕνα χαρτάκι πεταμένο σ' αὐτοὺς μέσα σὲ κατοικημένα καὶ ἀκατοίκητα μέρη. Στὴ Χαϊντελμπεργκ ἐπισκέφθηκα τὸ ἀρχαῖον τῆς γεφύρας (σὰν τῆς δικῆς μας Ἀρτας) μὲ πολλὰς ἐπιγραφὰς γύρω καὶ ἐπιθῆτικὰ ἱστορικὰ ἀγάλματα καὶ τὸ περιώνυμον παλάτι τῆς, ἀρχαῖο μνημεῖον ἱδρυθέν τὸ 1100 καὶ συμπληρωθέν διὰ μεγίστων κυρίων μέχρι σχεδὸν τὸ 1900. Ἀπ' αὐτὸ προήρχετο καὶ ὁ πρῶτος Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος Ὁδων. Τὰ πανύψηλα τείχη του, οἱ πύργοι του, οἱ αἰθούσες του, τὸ μεγαλύτερον θαρὲν τοῦ κόσμου μέσα σ' αὐτό, τὰ πολλὰ ἀγάλματα καὶ γλυπτά, ὁ θρόνος τῶν βασιλέων καὶ ἡ αἰθούσα τῶν ξένων ἐπιστῆμων καὶ συγκεντρώσεων, τὸ χαντάκι γύρω ποὺ γέμιζε νερὸ γιὰ ἀσφάλεια στοὺς ἀνώμαλους καὶ παραχόδους χρόνους, οἱ πύλεις καὶ πλείστα μέταλλα σκευὴ τῆς εἰρηνικῆς ζωῆς, τὰ διάφορα βίβλια, ποὺ περισώθησαν, τὸ κἀνον μνημεῖον ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα τοῦ κόσμου στὴν πλαγίᾳ λόφου, ὅπου τελεφερίκ ἀνεβάσει καὶ κατεβάσει κόσμον. Κάτω ἡ πόλη μὲ τὰ μεγαλοπρεπῆ ἀρχαῖα οἰκήματα καὶ τὰ νέα σὲ ἀμφιθεατρικὴ θέσιν περὶ πὺ τὸ ποτάμι, δίνον στὰ μάτια τοῦ ἐπισκέπτη ὠραῖο θέαμα, ὅπως τὸ παλάτι προξενεῖ ἐκλήξιν μὲ τὰ χρυσεῖα του ποὺ ἄφθονα χέρια καὶ δάκρυα τὰ ἐφύλασαν.

Ἀπὸ τὴν πόλιν αὐτὴν δι' ἄλλης διαδρομῆς μὲ πλατὺν δρόμον διὰ τοῦ Μανχάου καὶ ἄλλων βιομηχανικῶν κέντρων ἐπέστρεψα. Ἄλλῃ μέρα ἐπε-

σκέφθηκα τὸ Ρωμαϊκὸ δὲ ὄψωμα ἢ καστέλλο τοῦ Saalburg (Σάαλμπουργκ), ὅρατο μουσεῖο μέ πλείστα εἶδη καὶ σκευὴ ρωμαϊκὰ ποὺ εὐρέθησαν μέ ἀνασκαφές. Ὡς τὸ σημεῖο αὐτὸ εἶχαν φτάσει οἱ Ρωμαϊκοὶ λεγεῶνες καὶ σταμάτησαν στὴν δομὴ τῶν τότε βαθάρων σιφῶν, ποὺ ἀργότερα ἔσθυσαν τὴ μεγαλύτερη ἐκείνη αὐτοκρατορία τῶν αἰώνων.

Μέ ἄλλες διαδρομές πῆγα σέ κέντρα λουτρῶν, καζίνα καὶ ψυχαγωγίας θερινὰς ἀριστα διακοσμημένα, ὅπως τὸ Βισμπάδεν καὶ Μπάδεν - Μπάδεν, πραγματικοὶ παράδεισοι, ὅπου τὰ ἐπισκέπτονται οἱ κροῖσοι τῆς Δυτικῆς Γερμανίας καὶ ἄλλων χωρῶν.

Ἡ ἐπιθυμία μου ὅμως νὰ ἐπισκεφθῶ ἓνα σχολεῖο τῆς Δυτικῆς Γερμανίας ἔπρεπε νὰ ἐκπληρωθῇ. Ἐπεσκέφθηκα λοιπὸν στὸ σχολεῖο τοῦ GÖTZENHAIN τὸ διευθυντὴ τοῦ κ. MIEDTANK καὶ τὸν παρεκάλεσα ἀν εἶναι δυνατό νὰ ἐπισκεφθῶ τάξεις τοῦ σχολείου του, ποὺ εἶχε 10 αἰθούσες, 5 πάνω καὶ 5 κάτω, ἢ πρέπει νὰ ζητήσω τὴν ἄδεια ἀπὸ τὸν ἐπιθεωρητὴ τῆς περιφέρειας. Ὁ διευθυντὴς εὐπροσέγγως καὶ ἐδωκεν ὅτι θὰ μέ εἰδοποιήσῃ σχετικῶς. Πράγματι μέ εἰδοποίησε καὶ πῆγα στὴ 23 Ἀπριλίου ἐ.ε. Ἐθεώρησα καλὰ νὸ προσφωνήσω τοὺς μαθητὲς ΣΤ' Ζ' καὶ Θ' τάξεων καὶ νὰ τόνισω ὅτι οἱ διδάσκαλοι τοῦ κόσμου ὅλου εἴμαστε συνεργάτες σ' ἓνα μεγάλον σκὸπὸ νὰ ἐξευγενίσωμε τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῶν σχολείων καὶ ὅτι ὅλοι οἱ μαθητὲς τοῦ κόσμου εἰστε ἀδελφία, ποὺ εὖριο πρέπει ν' ἀνταμώσῃτε ὅχι στὰ πεδία τῶν μαχῶν, ἀλλὰ στὰ πεδία τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης. Ὅτι ἐρχομαι ἀπὸ μιὰ μικρὴ χώρα ποὺ ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια ἔδωσε στὸν κόσμο ὅλο, τὴν ἐπιστήμη, τὴν σοφία καὶ τὴν τέχνη. Δείγματα τοῦ πολιτισμοῦ του ἐκείνων εἶναι ὅ,τι ἔμειναν στὰ μουσεῖα τῆς καὶ στὰ μουσεῖα ὅλου τοῦ κόσμου. Παιδιά μου, ἦρθα ἐδῶ νὰ γνωρίσω ὅσας διδασκάλους καὶ μαθητὰς ποὺ εἰστε σήμερον σ' ἀνώτερο σημεῖο πολιτισμοῦ καὶ τεχνικῆς καὶ ὅ,τι καλὸ βρῶ νὰ τὸ μεταδώσω στοὺς διδασκάλους καὶ μαθητὲς τοῦ τόπου μου, ποὺ καταβάλλει τώρα, μεγάλες προσπάθειες νὰ ἐξυψωθῇ καὶ ν' ἀναπτυχθῇ. Ὁ διευθυντὴς συνέστησε στοὺς μαθητὲς τῆς ΣΤ' τάξεως νὰ ἐργαστοῦν στὴ διδασκαλία ὅπως πάντοτε. Ἐγὼ ἀπεσώθηκα πίσω κοντὰ σὲ μιὰ συνεργαζομένη ομάδα, ποὺ ἐργάζονταν σιωπηρῶς μέ χάρες, ἐγχειρίδια γεωγραφίας κ.λ.π. νὰ ἐτοιμαστοῦν καὶ προπαρασκευαστοῦν στὸ νέο μάθημα τῆς Γεωγραφίας ποὺ ἔτυχε νὰ εἶναι ἡ Τσεχοσλοβακία. Ἡ αἰθούσα διδασκαλίας ἦταν ἐνδύχωρη μέ εἰκόνες, τοπία τοῦ Ρήνου, τῆς βαρεῖας γερμανικῆς βιομηχανίας, 2 μαυροπίνακες κανονικοῦς μπροστὰ καὶ ἀριστερὰ ἀντίκρου ἀπὸ τὰ τρία μεγάλα παράθυρα, μεγάλος μακρόστενος μαυροπίνακας μέ τὴν Τσεχοσλοβακία σχεδιασμένη. Οἱ μαθητὲς ὅλοι ψιθυρίζοντας ἐργάζονται ἀνὰ τέσσαρες καθισμένοι ὁ καθένας σὲ μονοθέσιο κάθισμα καὶ ἔχοντας ἐνωμένα τὰ δύο τους τραπέζια. Ὁ διδάσκαλος εἶχε γραμμένες δύο λέξεις στὸν πί-

νακα σὰν κύριες πηγές πλούτου τῆς Τσεχοσλοβακίας «γεωργία - βιομηχανία» καὶ σὰν ἐπιγραφές, ποὺ κάτω τους γράφτηκαν ἀργότερα ὅταν ἡ συνεργασία κατὰ ομάδες ἔγινε συνεργασία καὶ ἐλευθέρω συζήτηση δλόκληρης τῆς τάξης, ὅλα τὰ προϊόντα καθημέρας. Κατ' αὐτὴ ἔνας μαθητὴς ἀνέπτυξε πάνω στὸ νέο μάθημα τὴν τελευταία ἱστορικὴ ἐξέλιξη τῆς Τσεχοσλοβακίας μετὰ τὸν πόλεμο. Ὁ διευθυντὴς συνεπλήρωσε τὰ στοιχεῖα τῆς συζήτησης μέ πλατύτερη καὶ συστηματικὴ ἀνάπτυξή τους, πάνω στὰ προϊόντα τῆς, τὴν ἱστορία τῆς, τὸν χαρακτήρα τοῦ λαοῦ καὶ τὸν πολιτισμὸ του. Ἡ διδασκαλία γίνεται ἥσυχά, ἥρεμά μέ σειρά, μέ τάξη. Κανένας δὲν κόβει τὸν ἄλλο. Παρακολουθοῦν καὶ τὸν Ἀτλαντα, ποὺ τὸ ἴδιο κράτος τὸ ἔχει σὲ πολλοὺς καὶ διάφορους χάρες, γεωφυσικὸ, πολιτικὸ, παραγωγικὸ κ.λ.π. μέ ἀφθονα στατιστικὰ στοιχεῖα ποὺ ἔχει τὸ ἐγχειρίδιό τους, μέ ἀφθονες φωτογραφίες τῆς ζωῆς τῶν Τσεχοσλοβακίων, χοροὺς, τοπικὲς ἐνδυμασίες κ.λ.π. ὅπως ὁ ἴδιος ἐξήτασα τὸ ἐγχειρίδιό καὶ τὸ εὗρον πολὺ καλλίτερο ἀπὸ τὰ δικὰ μας. Τέλος ἔγινε σύγκριση τῆς Τσεχοσλοβακίας μ' ἄλλα προεξεσθέντα κράτη ποὺ ἦταν καταγραμμένα σ' ἓνα ἀπὸ τοὺς δύο πίνακες Ἀδσρία, Γιουγκοσλαβία, Οὐγγαρία, Ρουμανία, Βουλγαρία, Ἑλλάς, Τουρκία. Κατεγράφησαν στὸ τετράδιο τῆς Γεωγραφίας συμπεράσματα περιληπτικὰ τοῦ νέου μαθήματος καὶ ὁ διδάσκαλος ἔδωσε τὸ σύνθημα νὰ βγοῦν οἱ μαθητὲς διάλειμμα.

Ἐρώτησα τὸ διευθυντὴ καὶ ἔμαθα ὅτι τὰ ἐγχειρίδια καὶ τοὺς Ἀτλαντες τοὺς δίνει δωρεάν τὸ Κράτος. Παραδίδονται στὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ χρόνου στὴ βιβλιοθήκη τῆς τάξης καὶ στὸ νέο σχολικὸ ἔτος τὰ παίρνουν οἱ ἄλλοι, πλὴν ἐκείνων, ποὺ θὰ φθαροῦν καὶ θ' ἀντικατασταθοῦν πάλι ἀπὸ τὸ Κράτος. Τὸν ἐρώτησα γιὰ τίς ὁρές κάθε τάξης ἐβδόμηδιαίως. Μοῦ εἶπε: Α' 18, Β' 22, Γ' 26, Δ' 28, Ε - Η' 32, Θ' 30. Ἀναμόρφωση τοῦ Ἀναλυτικοῦ προγράμματος στὴν περιοχὴ τῆς Ἑσπίας ποὺ ὑπάγεται τὸ σχολεῖο ἔγινε πολλές φορές ὡς σήμερον καὶ τόσο γρήγορα, ποὺ πολλές φορές ἡ προσαρμογὴ μας στὴς νέες μεταρρυθμίσεις εἶναι δύσκολη. (Τὶ νὰ ποῦμε ἡμεῖς μέ τὰ 50 χρόνια τοῦ ἀναλυτικοῦ μας προγράμματος. Πῶς στέκεται ἀκόμα μπροστὰ στὸ Σεβαστὸ Ἱνστιτούτο καὶ τὴν Ὀμοσπονδία μας;) Τὴν ἄλλην ὥρα παρηκολούθησα ἐνιαία διδασκαλία στὴ Β' τάξη. Τὰ παιδιά εἶναι καθισμένα σὲ κύκλο σὲ μονοθέσια χαμηλὰ καθίσματα. Στὸς πίνακες εἶναι ἀπὸ προτύποτα ζωγραφισμένα μέ χρωματιστὲς κινωλίες στίγματα στὴ σειρά μέ τζάνια, ποὺ καπνίζουν, δέντρα, αὐτοκίνητα ποὺ τρέχουν στὸ δρόμο κ.λ.π. Δυὸ χάρτινοι πίνακες μέ τὰ δύο ἀλφάβητα κεφαλαίων καὶ μικρῶν γραμμάτων τῆς καλλιγραφίας καὶ ἀριθμῶν. Στὴ γωνία ντουλάπα καὶ πάνω της μέ χαρτόνι ἓνας πύργος παληός. Στὰ τραπέζια πάνω πολλὰ κουτάκια. Μαθητὲς 32, μετὰ ξὺν τῶν ὁποίων 1 Ἰσπανός, 4 Ὀλλονδέζοι καὶ 2 Ἀγγλοὶ. Στὸ τραπέζι τῆς διδασκαλίας ὑπάρχουν κουτάκια μέ ξύλινα τετραγωνάκια, κύκλους, ψαλλίδι, σχοινιά, ἱχνογραφήματα, ζω-

γραφίσματα σὲ χαρτόνια. Ὅλο τὸ διδακτὴριο ἔχει καλοριφέρ. Στὸν πίνακα ἡ δασκάλα εἶχε γραμμένο ἀπὸ προηγήτερα: «Σήμερα λάμπει ὁ ἥλιος. Νά, ἡ μητέρα πάει στὸν κήπο. Πάω κι ἐγὼ μαζί της». Στὴ μέση τοῦ κύκλου τῶν μαθητῶν εἶναι ἡνωμένα πολλὰ τραπέζια διθέσια καὶ κάνουν ἓνα μεγάλο τραπέζι.

Ἡ διδασκαλία ἀρχίζει τὸ μάθημα. Μιλᾷ γιὰ τὸν ἥλιο, γιὰ τὴ νυχτερινὴ βορρῇ, γιὰ τὰ λουλούδια ποὺ προαγγέλλουν τὴν ἀνοιξή καὶ μάλιστα γιὰ τὸ σπουδαιότερο τὴν τολύπη, ποὺ εἶναι μπροστὰ στὸ παράθυρο σὲ μιὰ γλάστρα. Ὁ τόνος τῆς ὁμιλίας τῆς εἶναι οἰκογενειακός. Τὰ παιδάκια προσέχουν πολὺ. Γίνεται συζήτηση γιὰ τὴν τολύπη: Πῶς ζῇ. Πῶς τὴν καλλιεργοῦμε καὶ τὴν περιποιώμαστε. Ποῖο χρώμα καὶ ποιὲς ὁμορφίες ἔχει, ποὺ μᾶς κάνουν νὰ τὴν ἀγαποῦμε τόσο πολὺ. Μετὰ τὴν πραγματικὴ αὐτὴ εὐχάριστη συζήτηση ἡ δασκάλα διαλύει τὸ μεγάλο κύκλο καὶ τὰ παιδιά μοιράζονται σὲ συνεργαζόμενες ομάδες ἀπὸ τέσσαρα παιδάκια γύρω σὲ 2 κουμπισμένα τραπέζια τους, ἀνοίγουν τὰ ἀτομικὰ κουτάκια τῆς χειροτεχνίας, παίρνουν πλαστίνη καὶ ἀρχίζουν νὰ πλάθουν τὴν τολύπη. Στὰ κεντρικὰ τραπέζια τοῦ κύκλου κάθονται ἔξω μαθητὲς. Τὰ παιδιά χτυποῦν τὴν πλαστίνη στὰ χαρτονάκια τους. «Μὴ χτυπάτε παιδιά ἔτσι τὴν πλαστίνη!» Τὰ ψηλότερα παιδάκια εἶναι πὺρ πίσω καὶ τὰ κοντότερα πὺρ μπρός. Τὰ ἔξυπνα καὶ δημιουργικὰ μαζί μέ βραδυκίνητα. Τὰ παιδιά κατὰ τὸ πλεῖστο κάνουν τὴν τολύπη, ὅπως τὸ βλέπουν στὰ χέρια τῆς δασκάλας. Μερικὰ εἶναι διστακτικά, κινῶν τὴν πλαστίνη καὶ δὲν κάνουν τίποτε τὸ συγκεκριμένο. Τότε ἡ δασκάλα παίρνει πλαστίνη καὶ ὑποδείχνοντας κάνει τὴν τολύπη. Ἐπειτα δείχνει πλαστινένια τολύπη σ' ἄλλην τὴν τάξη, ποὺ τὴν ἔκαμε καλὰ μιὰ μαθήτρια. Τὰ παιδάκια χουχουλίζουν τὴν πλαστίνη μέ τὸ χροῦτό τους νὰ μαλακώσῃ καταφέρνουν ὅλα κατὰ νὰ κάνουν. Πάλι ἡ δασκάλα συμπληρωματικῶς δείχνει πῶς γίνονται τὰ φύλλα, τὸ στέλεχος, τὸ ἄνθος καὶ τὰ παιδιά κάνουν νέες προστάσεις νὰ βελτιώσουν τὸ ἔργο τους καὶ νὰ τὸ φτιάσουν μέ πὺρ εὐκολία καὶ ἐλευθερία, πὺρ ὥραιο καὶ νόστιμο. Γιὰ τὰ φύλλα βάνουν πράσινη πλαστίνη, γιὰ τὸ ἄνθος κόκκινη. Ἡ δασκάλα εἶναι ἥσυχη. Ποτὲ λέν θυμῶναι. Διδάσκει μ' ἐνδιαφέρον καὶ μητρικὴ τρυφερότητα. Μόλις τελείωσαν τὰ παιδάκια τὸ ἔργο τους, παρελαύνουν κατὰ μαθητὴ στὴ γραμμὴ βγαίνοντας ἀπὸ τὴ θέση τους, τὸ δίνει τὸ καθένα στὴ δασκάλα καὶ τὸ δείχνει σ' ὅλη

τὴν τάξη. Μερικὰ ἔκαναν τὴν τολύπη σὲ πλαστικὴ γλάστρα. Τέλος ἡ δασκάλα ὑπαγόρευσε στὴν τάξη ἀργὰ καὶ φωναχτὰ τὴ φράση: «Φτιάσαμε μιὰ τολύπη». Ὅλα τὰ παιδάκια τὴν ἐπανάλαβαν γιὰ γλωσσικὴ ἀσκήση τὴ φράση αὐτὴ καὶ ἡ διδασκαλία τελίωσε. Συνεχάρην τὴ δασκάλα κ. BRANDT γιὰ τὴν ὥραία τῆς διδασκαλία, καθὼς καὶ τὸ διευθυντὴ καὶ ἀπεχώρησα ἀπὸ τὸ σχολεῖο πολὺ εὐχαριστημένος.

Ἐπέστρεψα διὰ τοῦ «Μαύρου Δάσους» (Μέλας Δρυμὸς) Ἑλβετίας καὶ Ἰταλίας στὴν Ἑλλάδα, μέ τις καλλίτερες ἐντυπώσεις ἀπὸ τὸ τόσο διδακτικὸ αὐτὸ ταξεῖδι μου.

Οἱ σημερινοὶ Γερμανοί, ἐργατικοὶ καὶ φιλοπρόοδοι ὅπως πάντα καὶ πρῶτοι στὴν ἐκπαίδευση καὶ τὰ στρατιωτικὰ πρὸ τοῦ πολέμου, τώρα μετὰ τὴν τρομερὴ ἥττα ἐκάμφθησαν σ' αὐτὰ καὶ τὰ πρῶτα τὰ πῆραν ἄλλες χώρες. Ὅ,τι ὅμως ἐπιδίωκαν νὰ κερδίσουν μέ τὸ ξίφος τότε, τώρα προσπαθοῦν μέ τὴν ἐντονη βιομηχανία νὰ πάρουν. Ἐπιδιώκουν νὰ ἐρθουν πάλι στὴν πρώτη σειρά στὴν παιδεία, γιὰτὶ ἔγιναν πλούσιοι καὶ οἰκονομικὰ ἦρθαν πρὸς ψηλὰ. Ἀπὸ τὴ χώρα μας ἄνω τῶν 100.000 ἐργάτες προσέτρεξαν νὰ βγάλουν τὸ ψωμί τους. Μόνο στὴ Φραγκφούρτη εἶναι 10.000, ὅπως μοῦ εἶπε ὁ Ἑλληνας ἱερέας. Πρόκειται νὰ ἱδρυθῇ καὶ ἑλληνικὸ σχολεῖο. Ἀλλὰ οἱ ἀδελφοὶ ἐργάτες ἀπ' ἐκεῖ, ποὺ συνήγησαν, ἦταν ὠχροὶ καὶ ξαρωμένοι, γιὰτὶ ἀπὸ τὸ ὥραιο κλίμα μας καὶ τὸν ἐλεύθερο ἀέρα κλείσθηκαν στὰ μεγάλα ἐκεῖ ἐργοστάσια μέ δάματα ἀλλοιότητη καὶ νερὸ ἀκατάλληλο. Πότε στὴν πατρίδα μας μεταλλεολόγοι, εἰδικοί ἐρευνητὲς θὰ ἐρευνήσουν τὸν ὑπόγειον πλοῦτο τῆς Ἑλλάδος; Πότε τὰ σχολεῖα μας θὰ φθάσουν σὲ γνώσεις καὶ δεξιότητες συγχρονισμένες κείνα τῆς Δυτικῆς Γερμανίας; Πότε οἱ Ἕλληνες ἐκπαιδευτικοὶ θὰ γνωρίσουν στοὺς μαθητὲς τους τὸν ἀρχαῖο καὶ σύγχρονον πλοῦτο τοῦ πολιτισμοῦ μας μέ ἐπισκέψεις μουσείων, ἀρχαιοτήτων, ἐργοστασίων κ.λ.π. ὅπως γίνεται στὴ Δ. Γερμανία; Πότε ὁ Ἕλληνας δάσκαλος θὰ ἐξυψωθῇ μέ πανεπιστημιακὴ καὶ πολυτεχνικὴ προπαίδευση σὰν ἐκεῖ νὰ σηκώσῃ ψηλότερα καὶ τὸν ἑλληγὴ μέ πόνον, ἐγκραταλείποντας ἀγαπᾶ τὰ πρόσωπο καὶ τὴν ἐργασία καὶ τεχνικὴ νὰ μὴ φεύει καὶ τὴν ὥραία γῆ του;

Στὴ Δ. Γερμανία οἱ ἐφευρέσεις διαδέχονται ἡ μιὰ τὴν ἄλλη, ἡ ζωὴ τοῦ λαοῦ ἀλλάζει ἀκολουθώντας τες καὶ ἡ παιδεία βρίσκεται σὲ ἀσυνήκη καὶ ἀλλαγὴ.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Χ. ΓΚΡΟΖΑΣ

ΑΝΗΛΙΚΟΙ ΚΑΙ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Της κ. Β. ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ-ΠΑΠΑΔΑΤΟΥ

Το Έλληνόπουλο επιτρέπεται να πηγαίνει στον κινηματογράφο και να βλέπει οποιαδήποτε ταινία θέλει μόλις γίνει 14 ετών. Αντιθέτως οι πόρτες των κινηματογράφων είναι κλειστές στους Γερμανούς, Ρώσους, Ιταλούς, Έλβετους κ.λ.π. μέχρις ηλικίας 18 ετών.

Θεωρούμε άραγε τα δικά μας παιδιά τόσο πιο ώριμα πνευματικά και συναισθηματικά, ώστε να μη φοβόμαστε την κακή επίδραση του κινηματογράφου στη διαμόρφωση του χαρακτήρα των; Βεβαίως όχι. Και μόνον το γεγονός ότι τα 6500 των Ελλήνων και 4000 των παιδιών δεν τελειώνουν ούτε καν το δημοτικό σχολείο και ακόμα ότι ζουν σε οικογενειακό περιβάλλον που πολύ συχνά δεν έχει θετική επίδραση στην περαιτέρω εν γένει διαπαιδαγώγησή του, θα εξηγήσει να μάς πείσει ότι μια τέτοια αντίληψη είναι λανθασμένη.

Μήπως τότε ο νομοθέτης μας άγνοούσε ή δεν έλαβε σοβαρά υπ' όψη του τα σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα που αφορούν τα παιδιά και την διάπλαση των νέων; Δεν μάς επιτρέπεται να κάνουμε τέτοια υπόθεση: η αλήθεια δυστυχώς είναι, ότι η πολιτική μας ήγασα έδειξε μέχρι τώρα ασυγχώρητη αδιαφορία στο θέμα αυτό. Και είναι τόσο πιο αξιοκατάκριτη, όσο το θέμα αυτό αφορά την ηθική και πνευματική διάπλαση της νέας γενεάς της χώρας μας.

Ποιν λίγο καιρό ο εισαγγελέας του Αρείου Πάγου, εξήτησε από το υπουργείο Έσωτερικών να αυξηθεί το όριο ηλικίας ανηλίκων για τους οποίους απαγορεύεται η παρακολούθηση ταινιών που εκδόθηκαν ακατάλληλες για ανήλικους από το 14ον εις το 17ον έτος.

Δέν είναι η πρώτη φορά που επισημαίνεται ο κίνδυνος που διατρέχει η νεότης από τους κινηματογράφους και ζητείται η τροποποίηση της νομοθεσίας για το σκοπό αυτό. Πολλές φορές δικάστηκαν ανηλίκων διετύπωσαν υπηρεσιακώς το ίδιο αίτημα. Συνήγορος και ένθερμος διδάσκαλος αυτής της ιδέας είναι από καιρό τώρα και ο καθηγητής της εγκληματολογίας κ. Γαρόντας, Διευθυντής Έγκληματολογικών Τηλεοπτικών του υπουργείου Έσωτερικών.

«Οι έφηβοι ηλικίας 16 - 18 ετών, λέγει, ο καθηγητής κ. Γαρόντας, έχουν ανάγκη μείζονος προστασίας, διότι ού μόνον ως οι παίδες εδχερώς υπόκεινται εις την υποβολήν και παρασρόνται εκ του κακού παραδείγματος, αλλά διότι κατά την ηλικίαν ταύτην έχουν μειζονα πρωτοβουλίαν και ικανότητα προς αιδόβουλον και ένεργον δράσιν, εν τε τη οικογενεία και τη κοινωνία».

Το πρόβλημα λοιπόν, όπως άλλωστε και τα

περισσότερα κοινωνικά προβλήματα είναι γνωστό, τουλάχιστον σε ένα περιορισμένο κύκλο υπευθύνων ανθρώπων. Αποτελεί μάλιστα ένα απ' τα πρωταρχικά αίτήματα των διοικητικών υπαλλήλων που ασχολούνται με θέματα διαπαιδαγωγήσεως της νεότητος και που διετύπωσαν σχετικώς ήδη από 5 ετών, σχετικό νομοσχέδιο. Το τί έγινε όμως το νομοσχέδιο αυτό κανείς δεν ξέρει. Ίσως να βρίσκεται ακόμα ξεχασμένο μαζί με τόσα άλλα σε κανένα συρτάρι του αρμοδίου υπουργείου.

Επικρατεί δυστυχώς μία εσφαλμένη αντίληψη στον τόπο μας. Πιστεύεται ότι ο κύριος λόγος που ζητείται η αύξηση του ορίου ηλικίας των ανηλίκων στους οποίους επιτρέπεται η παρακολούθηση κινηματογραφικών ταινιών, συνίσταται στην δυσμενή επίδραση του κινηματογράφου επί της εγκληματικότητας και της ηθικής καταπτώσεως των νέων. Επειδή όμως λέγουν δεν παρατηρείται σοβαρή αύξηση της εγκληματικότητας, το ζήτημα δεν θεωρείται επιείγον.

Είμαστε από τις λίγες χώρες του κόσμου, και η μόνη ευρωπαϊκή, όπου δεν έχει δοθεί η πρόνοια προσαχί στο θέμα της επιρροής του κινηματογράφου επί της νέας γενεάς.

Το 1961, η ΟΥΝΕΣΚΟ, εξέδωσε την 31η μελέτη της επί του θέματος ενδεώς διαδόσεως πληροφοριών στις μάζες. Η μελέτη με τίτλο: «Η επιρροή του κινηματογράφου στα παιδιά και έφηβους» περιέχει σημειώσεις επάνω σε 450 βιβλία και μελέτες που έχουν γραφεί για το θέμα αυτό. Και αυτά τα 450 αποτελούν συλλογή των καλύτερων μεταξύ των 2.500 και πλέον βιβλίων που απαρτίζουν την διεθνή βιβλιογραφία για την νεότητα και τον κινηματογράφο. Δέν αναφέρεται ούτε μία ελληνική μελέτη — και όμως μνημονεύεται μία πρωτότυπη έρευνα που έγινε στην Γαλλία!

Απ' ότι μπόρεσα να διαπιστώσω πλὴν του ειδικού κεφαλαίου της Έγκληματολογίας του καθηγητού Κ. Γαρόντας, που αντιμετωπίζει το θέμα με αξιοθαύμαστη πληρότητα και επιστημονική έμβριθετα, και δύο άρθρων του Κ. Α. Κουτσουμάρη (1930) και Κομ. Πουλαντζά δεν έχει δημοσιευθεί τίποτ' άλλο στην Ελλάδα. Και βεβαίως δέν υπάρχει μελέτη βασισμένη σε στοιχεία ελληνικά.

Αυτή η έλλειψη μάς αναγκάζει να στραφούμε σε ξένες πηγές. Πρόκειται όμως να έχουμε υπ' όψη μας, ότι η έρευνα των ξένων δέν αρκεί να διαφωτίσει πλήρως τ' αντίστοιχα προβλήματα, όπως παρουσιάζονται εδώ. Είναι γνωστό, ότι η επιρροή του κινηματογράφου επάνω στους θεατές, και ιδίως στους νέους, εξαρτάται κατά

μέγα μέρος από το πολιτιστικό επίπεδο, την πνευματική και συναισθηματική ώριμότητα, τον χαρακτήρα κ.λ.π. ενός λαού.

Κατά βάση, το πρόβλημα δέν περιορίζεται μόνο στην επέκταση του ορίου ηλικίας. Είναι πολύ ευρύτερο και άγκαλιάζει γενικά το ζήτημα της χρησιμοποίησεως του κινηματογράφου ως μέσου διαπαιδαγωγήσεως και ψυχαγωγίας των νέων.

Γενικά το 11ο έτος θεωρείται ως διαχωριστική γραμμή: Τα σοβαρά προβλήματα του κινηματογράφου αρχίζουν στα 12. Είναι γενικά παραδεδομένο ότι οι αντιδράσεις των εφήβων διαφέρουν ριζικά από των παιδιών. Οι έφηβοι όχι μόνον κατανοούν καλύτερα τις ταινίες, αλλά έχουν έντονότερες εντυπώσεις και αντιδράσεις. Σε αυτή την εποχή αρχίζει και η θεοποίηση των ήρώων.

Από τα πορίσματα των μελετών που μνημονεύει η ΟΥΝΕΣΚΟ συνάγεται ότι πρέπει να διακρίνουμε τους νέους θαμώνες των κινηματογράφων σε 3 κατηγορίες. Η πρώτη αποτελείται από παιδιά προσχολικής ηλικίας. Είναι η περίοδος όπου το παιδί ζή κυρίως σ' ένα φανταστικό κόσμο: τον κόσμο του παραμυθιού. Η πλειοψηφία των μελετητών τείνει να πιστεύει ότι τα νήπια αυτά δέν έχουν τίποτε να κερδίσουν με το να πηγαίνουν στον κινηματογράφο. Αντιθέτως και μια σκηνη που φαίνεται έντελως άδωα σ' έναν ενήλικο, όπως ήταν παρουσιάζονται στη σκηνη μάγισσες ή ζώα, μπορεί να επηρεάσει δυσμενώς την ψυχροσύνθεση του νηπίου. Επί πλέον η ατμόσφαιρα του θεάτρου, η κόπωση που προκαλεί στα μάτια και στο νευρικό σύστημα, είναι σαφώς επιζήμιο στα παιδιά αυτά.

Απαγόρευση λοιπόν γενική για την είσοδο όλων των νηπίων στους κινηματογράφους συμβουλεύουν ειδικοί παιδίατροι και ψυχολόγοι. Με πόση άνακούφιση πολλοί από μās θα μαθαίναμε την επιβολή μιας τέτοιας απαγορεύσεως στην Ελλάδα, για να μη βρισκόμεθα από το θεάματος μωρών που κλαίνε από τον τρέμο τους στην άγκαλιά μιας άνευθύνου μητέρας μέσα στις αίθουσες των κινηματογράφων. Τέτα μωρά, ενός μηνός μέχρι δύο ετών διαμαρτυρούμενα έντονότατα, μέτρησα στην βραδυή παράσταση (10.30'—12.30') της Αναστάσεως του Τολστόι.

Σε ώριμότερες χώρες όπου υπάρχουν τέτοιες απαγορεύσεις και δέν θέλουν οι ιδιοκτήτες των θεάτρων να χάσουν την πελατεία, έχουν ειδικά δωμάτια νηπίων, όπου οι γονείς έναποθέτουν τα παιδιά τους. Έτσι και αυτοί παρακολουθούν την ταινία με ήσυχία και τα νήπια δέν τραυματίζονται.

Η δεύτερη ομάδα αποτελείται από παιδιά 7—12 ετών. Είναι η περίοδος όπου ένθουσιάζονται τα παιδιά με την περιπέτεια. Μπορούν να έχουν και μία αντικειμενική κατανόηση και να συλλάβουν τον κύριο ελμδ της ιστορίας. Σε αυτή πιά την ηλικία ταινίες γυρισμένες για παιδιά, μπορούν να συνεισφέρουν θετικά στην παιδεία των νέων.

Η τρίτη ομάδα είναι η των εφήβων 12 - 18 ετών. Το χαρακτηριστικό των νέων στην ηλικία αυτή είναι η έπιθυμία τους να εισχωρήσουν στο μυστήριο του κόσμου των μεγάλων στο κατώφλι του οποίου βρίσκονται. Στις περισσότερες χώρες η απαγόρευση ισχύει μέχρι 17 ετών το πολύ 18. Συμπίπτει συχνά με την ηλικία που θεωρούνται και νομικώς ενήλικοι.

Όπως είναι γνωστό, εμείς απαγορεύουμε την είσοδο νέων μέχρι ηλικίας 14 ετών στα θεάματα που εκδόθηκαν από μία επιτροπή γενικής λογοκρισίας, ως ακατάλληλα. Το όριο αυτό είναι προδήλως άστοχο.

Στην Αγγλία, Γερμανία και Ρωσία, όπου έχουν γίνει οι περισσότερες μελέτες επί της επιρροής του κινηματογράφου επάνω στα παιδιά, η απαγόρευση εισόδου των νέων ισχύει μέχρι την ηλικία των 16 ετών στην Αγγλία και 18 ετών στη Γερμανία και Ρωσία. Στη Ρωσία υπάρχουν ακόμα και ειδικές αίθουσες προβολής ταινιών για νέους. Σε αυτές και άλλες χώρες οι ταινίες που προβάλλονται στους νέους δέν είναι απλώς ταινίες που έγγυρόστηκαν για μεγάλους κ' είναι συγχρόνως και κατάλληλες για νέους. Είναι ταινίες ειδικά γυρισμένες για παιδιά και νέους.

Και ερωτάται: Ποιοι είναι οι λόγοι που ώδήγησαν τον σύγχρονο νομοθέτη των πολιτισμένων χωρών να θέσει ως απαγορευμένο όριο αυτή την ηλικία;

Στην εισαγωγή της προαναφερθείσας μελέτης της ΟΥΝΕΣΚΟ αναφέρεται χαρακτηριστικά «ότι ένα πράγμα είναι απολύτως βέβαιον στον τομέα του κινηματογράφου και της νεότητος, το ότι οι νέοι άρέσκονται υπερμέτρωσ στον κινηματογράφο». Πέραν αυτού, οι γνώμες των συγγραφέων είναι πολλές φορές αντίθετες και κυρίως αναφορικά με την επίδραση του κινηματογράφου επί της παιδικής εγκληματικότητας. «Θα μπορούσαμε να διατυπώσουμε 2 - 3 υποθέσεις. Πρώτον ότι με τα υπάρχοντα δεδομένα, είναι σχεδόν άδύνατο να επιβεβαιωθεί η θεωρία, ότι ο κινηματογράφος έχει άμεση επίδραση επί της παιδικής εγκληματικότητας. Από τη μία μεριά υπάρχουν οι υποστηρίκτες ότι ο κινηματογράφος προτρέπει τους νέους στην εγκληματικότητα, από την άλλη ότι αντιθέτως είναι μία ασφαλιστική δικλείς έναντι του εγκλήματος: Η μία άποψη υποστηρίζει δηλαδή ότι ο κινηματογράφος διδάσκει τους νέους πώς να εγκληματούν, η δεύτερη ότι με το να τους μαζεύει από τους δρόμους και να τους δίνει έξοδο στην φαντασία του, αποτρέπει την παιδική εγκληματικότητα».

Το 1950 συνεστήθη στην Αγγλία ειδική επιτροπή για να εξετάσει το θέμα. Μετά από 3 χρόνια έδημοσίευσε μία όγκώδη έπιστημονική μελέτη. Καταλήγει στο συμπέρασμα, ότι σε λίγες μόνον περιπτώσεις διειστέθηκε άμεση σχέση εγκληματικότητας και ταινιών. Από 38.000 περιπτώσεις νέων που είχαν άχθη στα δικαστήρια ανηλίκων, μέσα σε 6 μήνες, μόνον σε 141 περιπτώσεις εγκληματικότητας και 120 ήθικου παραστράτηματος παρατηρήθηκε άμεση σχέση με-

Η παγκόσμια ημέρα του παιδιού

Της κ. ΚΑΛΛΙΟΠΗΣ ΜΟΥΣΤΑΚΑ

Στις 5 Οκτωβρίου, γιορτάστηκε η Παγκόσμια Ημέρα του Παιδιού. Το σύνθημά της φέτος, όπως καθορίστηκε από την Διεθνή Ένωση Παιδικής Προστασίας και από το UNICEF, είναι η «Προετοιμασία του Παιδιού και της Οικογένειας για την Άλλαγή της Κοινωνικής Δομής» και αναφέρεται κυρίως στις υπό-ανάπτυξη χώρες, όπου ο αριθμός των παιδιών και των νέων φθάνει τα 800.000.000. Άν σκεφθούμε ότι σε λίγες δεκάδες χρόνια, τα σημερινά παιδιά και τα παιδιά τους θα αποτελούσε τον πληθυσμό της γης, καταλαβαίνουμε τη σημασία που έχει η πρόνοια για την ευημερία τους.

Όταν λέμε πρόνοια, δεν εννοούμε απλώς ικανοποίηση των βιολογικών αναγκών των παιδιών και των νέων. Στην προσπάθεια αυτή ίση, ως όχι μεγαλύτερη, θέση πρέπει να πάρη η φροντίδα για την πνευματική ανάπτυξη και την ψυχική ισορροπία τους. Γύρω από αυτά τα χαρακτηριστικά στρέφεται σήμερα το ενδιαφέρον του κόσμου, για την ευημερία του παιδιού. Το είδαμε και στην έκθεση του Ζαππείου, που οργανώθηκε με την ευκαιρία του 12ου Διεθνούς Συνεδρίου Κοινωνικής Προνοίας.

Στη χώρα μας φέτος η πρόνοια για το σχολικό παιδί έχει πάρει πιο έντονο ρυθμό και έχει απλωθεί σε μεγαλύτερη έκταση, με τα μέτρα που θεσπίστηκαν από το Κράτος για την παιδεία.

ταξίδι κινηματογράφου και αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Τα αίτια δηλαδή παραστατήματος υπήρξαν άλλα από 99,20% των περιπτώσεων. Όπως και η ΟΤΝΕΣΚΟ έτσι και η ειδική αυτή αγγλική επιτροπή καταλήγει στο συμπέρασμα πως η παλαιά εντύπωση ότι ο κινηματογράφος ενθαρρύνει την εγκληματικότητα μεταξύ των νέων, έχει από πολλού εγκαταλειφθεί από δικαστικούς και κοινωνιολόγους.

Η διαπίστωση αυτή γεννά το ερώτημα: Γιατί λοιπόν η απαγόρευση του κινηματογράφου στους ανήλικους; Η απάντηση είναι απλή. Η κακή επιρροή του κινηματογράφου κι' αν ακόμη δεν φθάνει στο έγκλημα, το ίδιο λέν σημαίνει ότι και δεν μπορεί να διαστρεβλώνη τα ήθη και κριτήρια των νέων με το να τους εμπνέη λανθασμένες αξίες, όπως για πλούτη, δύναμη, χλιδή κ.λ.π. Στα περισσότερα φιλμ δυστυχώς ο άνθρωπος εμφανίζεται ότι μπορεί ν' αποκτή δύναμη και πλούτη χωρίς προσπάθεια ή εργασία, αρκεί να είναι τυχερός ή να υποστηρίζεται από κάποιον με δύναμη ή να έχει προσωπική γοητεία, που συνήθως χρησιμοποιείται χωρίς πολλούς ήθικους φραγμούς. «Είμαστε πεπεισμένοι,

Στη σχετική έκθεση και στους στατιστικούς πίνακες του Υπουργείου Παιδείας αναφέρονται οι ακόλουθοι αριθμοί, που αφορούν την πρόνοια για τον μαθητή. Όχι μόνο αυξήθηκαν τα έτη της υποχρεωτικής εκπαίδευσης από έξι σε έννέα, αλλά έγινε η εκπαίδευση τελείως δωρεάν, μέτρο που είχε σαν αποτέλεσμα να οικονομήσουν στα 1963 — 1964 οι γονείς των μαθητών Μέσης 69.500.000 δραχ. από δίδακτρα και εγγραφές και 9.090.740 δραχ. από διδακτικά βιβλία, και να καταβάλη το Κράτος 94.642.150 δραχ. επιχορήγηση στην Ανωτάτη Παιδεία. Παράλληλα ο θεσμός των υποτροφιών απλώθηκε σε μεγαλύτερη έκταση. Τα σχολικά γεύματα θα περιλάβουν φέτος 400.000 μαθητές με επιβάρυνση του Κράτους 104.000.000 δραχ. και από τις κατασκηνώσεις πέρασαν 45.000 παιδιά, με έξοδα 25 εκατομμύρια δραχμές.

Όλα όμως τα Έλληνόπουλα δεν πάνε στο σχολείο και όμως αυτά έχουν μεγαλύτερη, ίσως, ανάγκη προστασίας. Είναι τα προσχολικά και τα εργαζόμενα παιδιά.

Και οι δύο αυτές κατηγορίες έχουν ιδιόμορφες ανάγκες, που ούτε η οικογένεια, ούτε η κοινωνία στα χωριά και στις πόλεις μπορούν να ικανοποιήσουν. Στο χωριό η μητέρα λείπει από το σπίτι όλην σχεδόν την ημέρα, και αφήνει τα νήπια παιδιά της στη φροντίδα ενός λίγο μεγαλύτερου παιδιού, που το κρατάει

κατέληγε η αγγλική επιτροπή, ότι αυτές οι λανθασμένες αξίες είναι πιο επιβλαβείς και επικίνδυνες απ' την προβολή εγκληματικής ή ανηθικότητας».

Γενικώς τα φιλμ που κατασκευάζονται για μεγάλη κυκλοφορία κι' έχουν ως κριτήριο την εμπορική επιτυχία, κολακεύουν κατά κανόνα τα χαμηλά ένστικτα ή εν πάση περιπτώσει την μακρόπνοη νοστορπία των μαζών. Παρά ταύτα ο κινηματογράφος φαίνεται ότι αποτελεί σήμερα αναπόσπαστο στοιχείο της ζωής μας. Και η διαπίστωση αυτή μας επιβάλλει το χρέος όχι μόνο να τον καταστήσουμε αβλαβή, αλλά να χρησιμοποιήσουμε όλες τις δυνάμεις που μας παρέχει — κι' είναι αυτές πολλές — για την αισθητική και ήθικη διαπαιδαγώγηση των ανθρώπων.

Έτσι λοιπόν θα πρέπει να αντιμετωπισθώ το πρόβλημα του κινηματογράφου, πρόβλημα ήπ' τα μεγαλύτερα της εποχής μας και που μας αφορά όλους, κι' εμφανίζεται στην οξύτερη μορφή του στους νέους.

Β. ΤΣΟΥΛΕΡΟΥ — ΠΑΠΑΔΑΤΟΥ

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

από το σχολείο. Η εργαζόμενη πάλι μητέρα της πόλεως είναι υποχρεωμένη ή να κλείνη το παιδί της μονάχο στο σπίτι, ή να πληρώνη μια ξένη γυναίκα, για να το φροντίξη όσο εκείνη βρίσκεται στη δουλειά.

Και στη μία και στην άλλη περίπτωση οι συνθήκες ζωής του παιδιού τις ώρες αυτές, που αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου του, δεν είναι καθόλου ευνοϊκές για την πνευματική και συναισθηματική του ανάπτυξη. Γι' αυτό χρειάζεται να οργανωθώ σε παιδαγωγική βάση ή μέρα του παιδιού από την βρεφική ηλικία. Στις μεγάλες πόλεις υπάρχουν παιδικοί σταθμοί, αλλά δεν είναι αρκετοί και στους περισσότερους ή πρόνοια στρέφεται μόνο γύρω από τις σωματικές ανάγκες του παιδιού. Πρέπει να ιδρυθούν δημόσια νηπιαγωγεία σε ολόκληρη τη χώρα, όπως και κατάλληλοι παιδικοί σταθμοί, αν είναι δυνατόν, σε κάθε χωριό και σε κάθε συνοικία. Βέβαια, για ένα τέτοιο έργο απαιτούνται τεράστια έξοδα, που σήμερα δεν μπορεί, ίσως, να αντιμετωπίσει το Κράτος. Ευχόμαστε όμως κάποτε να γίνουν πραγματικότητα.

Τα προβλήματα που παρουσιάζει το εργαζόμενο παιδί είναι τα δυσκολότερα.

Μερικά παιδιά εργάζονται την ημέρα και φοιτούν σε νυκτερινό σχολείο. Δύσκολη για τα παιδιά αυτή η ζωή, αλλά όταν οι άλλες συνθήκες της είναι καλές και όταν έχουν περάσει την προεφηβεία, το συνταίριασμα δουλειάς και σχολείου δίνει καταξίωση στο άτομο. Υπάρχουν όμως παιδιά, που σταματούν το σχολείο από τα δέκα ή τα έννέα τους χρόνια και ρίχνονται στη βιοπάλη. Είναι τα δυστυχισμένα πλάσματα, που τα βρίσκουμε να ζητιανεύουν ή να πουλούν λουλούδια και μικραπράγματα στα κέντρα και στα λεωφορεία — είδος ζητιανιάς κι' αυτό που φθείρει την ψυχή τους. Υπάρχουν ακόμη παιδιά που δουλεύουν στα χωράφια ή δόσκουν πρόβατα στο βουνό και μένουν αγράμματα. Για τους γονείς που δεν στέλνουν τα παιδιά τους στο σχολείο ο νόμος προβλέπει σοβαρές κυρώσεις.

Με την μετακίνηση όμως του πληθυσμού από τα χωριά στις πόλεις και από χωριό σε χωριό, χάνονται τα ίχνη της οικογένειας και γίνεται δύσκολος ο έλεγχος. Για να σταματήσει το κακό πρέπει να γίνει οργανωμένη σταυροφορία από τις αρχές και από τους πολίτες κάθε τόπου. Έτσι θα σωθούν τα παιδιά από

την τωρινή και μελλοντική εξαθλίωση και θα εξαλειφθώ από τη χώρα μας το μiasma του αναλφαριθμισμού.

Μά το νόημα που έχει το σύνθημα της αμριανής ημέρας αφορά τα παιδιά, όχι μόνο εκείνα που ζουν κάτω από αντίξοες συνθήκες.

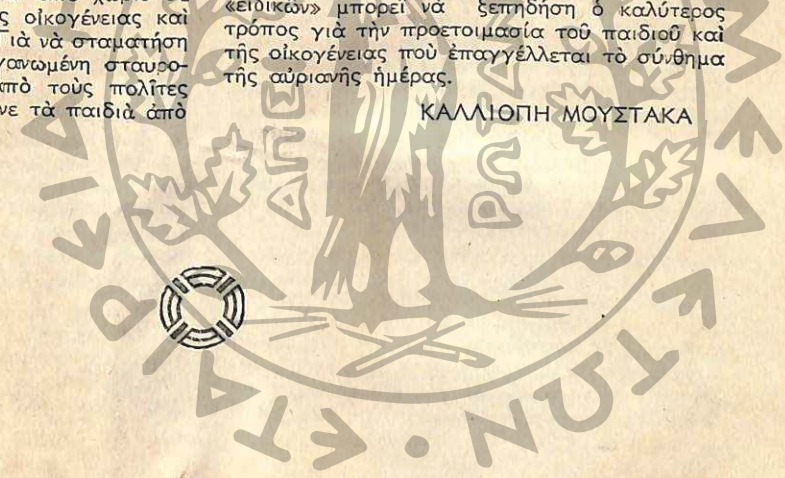
Γιατί όλα τα παιδιά πιάνονται κάτω από τον τροχό της κοινωνικής αλλαγής που συντελείται στα χρόνια μας. Βέβαια τα παιδιά τη νιώθουν λιγότερο, γιατί δεν έχουν ακόμη παγιώσει ούτε τρόπο ζωής, ούτε αξίας, αλλά καθυστερούν — με την πρώτη σημασία της λέξης — είναι για τα παιδιά το παρόν. Μόνο που το παρόν είναι στην εποχή μας αστάθμητο και δεν ξέρομε εμείς οι μεγάλοι πως να το φορμάρουμε και ποια μορφή να του δώσωμε, για να κάμωμε τη ζωή των παιδιών μας σήμερα και αύριο γερή και ευτυχισμένη. Θα πήτε κάθε παρόν είναι αστάθμητο. Και όταν είμαστε εμείς παιδιά, το ίδιο πρόβλημα υπήρχε για τους γονείς και τους δασκάλους μας, αδιάφορο αν δε το καταλάβαιναν με τον δικό μας, σημερινό τρόπο.

Έτσι είναι, με τη διαφορά ότι τότε οι μεγάλοι που είχαν στα χέρια τους την αγωγή μας, πατούσαν σε στερεό υπόβαθρο, θεμελιωμένο πάνω στην παράδοση σταθερών κοινωνικών συστημάτων και στην πίστη σε ακλόνητες αξίες. Σήμερα σε πολλές χώρες το σταθερό αυτό υπόβαθρο έχει λίγο - πολύ χαθεί. Στην Ελλάδα παλεύουμε ανάμεσα στην τήρηση των θεσμών και των αξιών και στην αναζήτηση καινούργιας κοσμοθεωρίας που αναπόφευκτα φέρνει ή αλλαγή στις τεχνικές συνθήκες ζωής και οι απηχήσεις από τα ιδεολογικά ρεύματα του κόσμου.

Πώς θα βρούμε το σταθερό σημείο, πάνω στο οποίο θα στήσωμε τους σύγχρονους βωμούς, χωρίς να απαρνηθούμε τις παλαιές αξίες; Πώς θα κάμωμε σταθερό το υπόβαθρο, πάνω στο οποίο θα σταθούμε εμείς, για να δώσωμε ξεκίνημα ζωής στα παιδιά μας;

Αυτό είναι το πρόβλημα που πρέπει να βασανίσω αύριο κάθε σκεπτόμενο άνθρωπο, γιατί από τη σκέψη του καθενός και όχι μόνο των «ειδικών» μπορεί να ξεπηδήσει ο καλύτερος τρόπος για την προετοιμασία του παιδιού και της οικογένειας που επαγγέλλεται το σύνθημα της αμριανής ημέρας.

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΜΟΥΣΤΑΚΑ

Ἡ βαθμογονία τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου

Ὑπὸ κ. Γ. ΚΟΥΓΙΟΥΦΑ

Δ)ντοῦ 5)θεσίου Σχολείου Λουκᾶ—Μαντινείας

Κινούμενοι ἀπὸ ἓνα ἐκ τῶν δυσκολωτέρων ἴσως προβλημάτων, ἅτινα πρόκειται νὰ μᾶς ἀπασχολήσουν κατὰ τὴν ζωὴν μας ὡς Διδασκάλων, ἀποφασίσσαμε νὰ πραγματευθῶμεν τὸ θέμα τῆς βαθμολογίας ἐν τῷ Δημοτικῷ Σχολείῳ καὶ προσπαθήσαμε μὲ κάθε τρόπον νὰ προσφέρωμεν ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερα ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα.

Τὸ πρόβλημα τὸ ὁποῖον μᾶς ἀπασχόλησε καὶ τὸ ὁποῖον μᾶς ὤθησεν εἰς τὸ τοιοῦτον μας βῆμα εἶναι τὸ ἐρώτημα: «Πῶς ἐνεργεῖ ὁ βαθμὸς ψυχολογικά καὶ παιδαγωγικά στὸ παιδί καὶ ποῖα εἶναι τ' ἀποτελέσματα τὰ ὁποῖα ἐπιφέρει ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὴν ὅλην προσωπικότητα τοῦ παιδιοῦ ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

Ὅλοι μας, λίγο πολὺ θὰ γνωρίζουμε τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἐγένετο στὸ παλαιὸ σχολεῖο καὶ συνεχίζει νὰ γίνεται καὶ σήμερον καὶ μάλιστα ἀπὸ ὠρισμένους ὁπαδοὺς τῆς νεωτέρας Παιδαγωγικῆς, ἡ χρῆσις τῆς βαθμολογίας. Ὁ Διδάσκαλος ἐμφανίζεται εἰς τὴν τάξιν ὡς «μπαμπούλας» μὲ τὸν κατάλογον στὸ χέρι, ὁ ὁποῖος κατάλογος θεωρεῖται ὡς ὁ κρατὴν τὰς χλεῖδας, αἵτινες ἀνοίγουν τὰς θύρας τῆς ἀνωτέρας τάξεως, ἔτοιμος εἶτε νὰ βάλῃ «ἀσσο» κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον εἰς τὴν ἀριστερὰν παράταξιν τῶν ἀδυνάτων ἢ πολλὰκις δεξιῶν μαθητῶν, εἶτε νὰ δώσῃ ἀκόμη μίαν δόσιν ἀλαζονείας καὶ ὕπεροχῆς εἰς τοὺς θεωρουμένους καλοὺς μαθητάς, βάζοντάς τοὺς καὶ μάλιστα ἐπιδεικτικά, ἓνα ἄριστα.

Τοιαύτη λοιπὸν εἶναι ἡ κατάστασις, ἡ ὁποία ἐμφανίζεται μέσα εἰς τὰς τάξεις, εἰς τὰς ὁποίας ὁ Δ)λος κοιμάται τὸν ὕπνον ἐκείνου ὅστις νομίζει, ὅτι τὸ μόνον μέσον πρὸς δημιουργίαν ἐπιμελῶν καὶ εὐγενῶς ἀλληλοαμιλλωμένων μαθητῶν εἶναι ἡ βαθμολογία.

Κρίναντες δὲ τὸ σύστημα τοῦτο ἡμαρτημένον μὲ πᾶσαν ἐπιφύλαξιν, προσεπαθήσαμε νὰ δώσωμεν μίαν ἰκανοποιητικωτέραν λύσιν εἰς τὸ πρόβλημα τῆς ἀξιολογήσεως τῶν δεξιότητων καὶ τῆς ἐν γένει προόδου τῶν μαθητῶν τοῦ Δημοτ. Σχολείου.

ΜΕΡΟΣ 1ον

ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΚΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ

Κατὰ τὴν κρατοῦσαν σήμερον Ἑλληνικὴν Νομοθεσίαν ἐπιβάλλεται ἡ ὑπὸ τῶν Ἑκπαιδευτικῶν προφορικὴ καὶ γραπτὴ ἐξέτασις καὶ βαθμολογία τῶν μαθητῶν, εἰς ὅλας τὰς βαθμί-

δας τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ἐν προκειμένῳ μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ ἐν τῇ Δημοτικῇ ἐκπαιδεύσει χρήσις αὐτῆς.

Σκοπὸς τῆς βαθμολογίας εἶναι ἡ μέτρησις τῆς ἰκανότητος καὶ τῆς σχολικῆς ἐπιδόσεως ἐκάστου μαθητοῦ καὶ εἰς ἕκαστον μάθημα τὸ ὁποῖον διδάσκεται εἰς τὸ σχολεῖον του, ὡς καὶ σύγκρισις τῆς ἀποδόσεως τῶν μαθητῶν τὸσον μεταξὺ τῶν, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὸν τύπον τοῦ ἰδῶδους μαθητοῦ.

Ἡ Νομοθεσία, ἥτις διέπει τὰ περὶ ἐξετάσεων, βαθμολογίας, παραγωγῆς κ.λ.π. τῶν μαθητῶν ἔχει ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ὡς ἐξῆς: Ἐν πρώτοις ἄλλως δοκιμάζονται οἱ μαθηταὶ τῶν 4 κατωτέρων τάξεων, Α', Β', Γ' καὶ Δ' καὶ ἄλλως οἱ τῆς Ε' καὶ ΣΤ' τάξεως.

Γενικὰ δι' οἰανδήποτε τάξιν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ὁ Δ)λος δέον νὰ τηρῇ τὰ ἐξῆς ἀπαραίτητα ὑπηρεσιακὰ βιβλία.

1) Γενικὸν ἔλεγχον: Δι' ὅλους τοὺς μαθητὰς τοῦ Σχολείου ἢ ἑναν διὰ τὰς 4 κατωτέρας τάξεις καὶ ἑναν διὰ τὴν Ε' καὶ ΣΤ'.

2) Ἡμερήσιον ἔλεγχον: Διὰ τοὺς μαθητὰς κάθε τάξεως ἢ διὰ τοὺς τῶν συνδιδασκομένων τάξεων ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ δ)λου, καὶ

3) Εἰδικὸν ἔλεγχον ἢ ἀτομικὸ δελτίο ἢ ἀτομικὸ βιβλιάριον ἢ κοινὸς ἔλεγχον ἰδιαιτέρων διὰ κάθε μαθητὴν.

Ἡ δοκιμασία καὶ ἡ βαθμολογία τῆς προόδου τῶν μαθητῶν τῶν 4 πρώτων τάξεων εἰς τὰς προφορικὰς καὶ γραπτὰς ἀσκήσεις, συνίσταται εἰς τὰ ἐξῆς:

1) Εἰς τὴν καλὴν γραφὴν, 2) εἰς τὴν ὀρθογραφίαν, 3) εἰς τὴν διατύπωσιν μερικῶν σκέψεων, 4) εἰς τὴν περίληψιν ἀναγνώσματος, 5) εἰς τὴν ἐκλογὴν ὠραίων φράσεων, 6) εἰς τὴν λύσιν ἀριθμητικοῦ τινος προβλήματος καὶ 7) εἰς τὴν ἰχνογράφειν.

Αἱ λεπτομέρειαι δὲ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀνωθεμάτων καθορίζονται ὑπὸ τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος.

Ὁ Δ)λος ὑποχρεοῦται καθ' ἕκαστον δῆμιον νὰ βαθμολογῇ τὴν ἐπίδοσιν τῶν μαθητῶν του, ἀναγράφων τὸν βαθμὸν εἰς τὸν γενικὸν ἔλεγχον τοῦ σχολείου, καθὼς καὶ εἰς τὸν ἡμερήσιον καὶ τὸν εἰδικὸν τοιοῦτον. Τὰ δῆμινα ἐκάστου ἔτους εἶναι τὰ ἐξῆς 4:

α) Ὀκτώβριος - Νοέμβριος, β) Δεκέμβριος - Ἰανουάριος, γ) Φεβρουάριος - Μάρτιος καὶ δ) Ἀπρίλιος - Μάιος.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ Σχολικοῦ ἔτους ὁ Δ)λος προσθέτει τοὺς 4 βαθμοὺς τῶν 4 διμήνων ἐκάστου μαθήματος καὶ τὸ ἄθροισμα τοῦτο διαι-

ρεῖ διὰ 4 4 (ὅσα τὰ δῆμινα) οὕτω εὐρίσκει τὸν ἐτήσιον βαθμὸν τοῦ κάθε μαθητοῦ εἰς ἓνα μάθημα. Καθ' ὅμοιον δὲ τρόπον εὐρίσκει τὸν ἐτήσιον βαθμὸν καὶ τῶν ἄλλων μαθημάτων.

Ἐν συνεχείᾳ προσθέτει τοὺς ἐτήσιους βαθμοὺς τῶν ἐπὶ μέρους μαθημάτων καὶ τὸ ἄθροισμα τῶν διαιρεῖ μὲ τὸν βαθμὸν τὸν δεικνύοντα τὸ πλῆθος τῶν διδασθέντων μαθημάτων τῆς τάξεως, εἰς ἣν ὁ μαθητὴς ἀνήκει.

Τὸ πηλίκιον δὲ τῆς τοιαύτης διαιρέσεως εἶναι ὁ γενικὸς βαθμὸς τῆς ἐτήσιας προόδου τοῦ μαθητοῦ.

Ἡ δοκιμασία καὶ ἡ βαθμολογία τῆς προόδου τῶν μαθητῶν Ε' καὶ ΣΤ' τάξεως, γίνεται ὡς ἀκόλουθως:

1) Βαθμολογοῦνται οἱ μαθηταὶ μεθ' ἑκάστην προφορικὴν δοκιμασίαν καὶ γραπτὴν ἄσκησιν, 2) δις τοῦ ἔτους δοκιμάζονται γραπτῶς, ἤτοι τὸ πρῶτον 10) ἡμερον τοῦ Φεβρουαρίου καὶ τὸ πρῶτον 10) ἡμερον τοῦ Ἰουνίου, 3) ἡ δοκιμασία τοῦ πρώτου ἐξαμήνου γίνεται ἐπὶ τῆς κατ' αὐτὸ διδασθείσης ὕλης, ἐνῶ τοῦ δευτέρου ἐξαμήνου ἐπὶ τῆς κατ' ὅλον τὸ σχολικὸν ἔτος διδασθείσης, 4) οἱ μαθηταὶ δοκιμάζονται γραπτῶς εἰς τὰ ἐξῆς μαθήματα: α) εἰς τὰ Ἑλληνικά, β) εἰς τὰ μαθηματικά (Πρακτικὴ ἀριθμητικὴ καὶ πρακτικὴ γεωμετρία) ὅπου λύουν ἓνα πρόβλημα ἐκ δύο τιθεμένων ἐξ ἐκάστου εἰδους τῆς διδασθείσης ὕλης, γ) εἰς τὰ 5 θεωρητικά (ἥτοι θρησκευτικά, Ἱστορία φυσικὴ ἱστορία, φυσικὴ πειραματικὴ καὶ χημεῖα καὶ γεωγραφία), εἰς λύσιν ἐνὸς ἐκ τῶν δύο ζητημάτων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐν τῇ τάξει διδασθείσαν ὕλην, δ) ἀπὸ τὰ τεχνικὰ διαγωνίσματα μόνον εἰς τὴν ἰχνογραφίαν καὶ τὴν καλλιγραφίαν. Καὶ διὰ μὲν τὴν ἰχνογραφίαν δίδεται πρὸς ἰχνογράφειν θέμα ἢ ἀντικείμενον ὅμοιον πρὸς τὸ ἐν τῇ τάξει διδασκόμενον, διὰ δὲ τὴν καλλιγραφίαν δίδεται θέμα σύμφωνον πρὸς τὴν κατὰ τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα διδασκόμενην ὕλην.

Τὰ ζητήματα τῆς ἀνωτέρω γραπτῆς ἐξετάσεως ὀρίζονται διὰ κλήρου ἐκ 10 ζητημάτων δι' ἕκαστον μάθημα, ἐκλεγομένων, τούτων ἢ καταρτιζομένων ὑπὸ τοῦ Δ)ντοῦ τοῦ Σχολείου ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ διδάξαντος διδασκάλου.

Ὁ μέσος ὅρος τοῦ πρώτου ἐξαμήνου ὅλων τῶν μαθημάτων πλὴν τῶν τεχνικῶν προκύπτει ἀπὸ τὸν βαθμὸν τῆς κατὰ τὸ ἐξάμηνον τοῦτο ἐπιδόσεως εἰς τὰς προφορικὰς δοκιμασίας καὶ γραπτὰς ἀσκήσεις ἀφ' ἐνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐκ οὗ βαθμοῦ τῆς κατὰ τ' ἀνωτέρω ἐνεργηθείσης γραπτῆς δοκιμασίας.

Τῶν τεχνικῶν μαθημάτων, ὧν δὲν γίνεται γραπτὴ δοκιμασία, βαθμὸς ἐξαμηνιαίας προόδου εἶναι ὁ κατ' ἐλευθέραν κρίσιν τοῦ Διδ)λου διδόμενος καὶ δηλῶν τὴν εἰς ἕκαστον τῶν μαθημάτων τούτων ἐπίδοσιν τῶν μαθητῶν κατὰ τὸ ἐξάμηνον.

Ὁμοίως εὐρίσκεται καὶ ὁ βαθμὸς τοῦ δευτέρου ἐξαμήνου εἰς ἕκαστον μάθημα.

Προκειμένου ὅμως περὶ τοῦ μέσου ὅρου τῆς ἐτήσιας προόδου τοῦ μαθητοῦ εἰς ἕκαστον μά-

θημα, εὐρίσκεται ὡς ἐξῆς:

α) Λαμβάνεται ὁ μέσος ὅρος τοῦ πρώτου ἐξαμήνου ὡς ἔχει εἰς ἐν τι μάθημα.

β) Λαμβάνεται ὁ προφορικὸς βαθμὸς τοῦ δευτέρου ἐξαμήνου εἰς τὸ διπλάσιον, καὶ

γ) Ὁ γραπτὸς βαθμὸς τοῦ δευτέρου ἐξαμήνου ὡς ἔχει. Τὸ ἄθροισμα δὲ τῶν τριῶν αὐτῶν βαθμῶν διαιρεῖται διὰ 4 καὶ τὸ πηλίκιον μᾶς δίνει τὸν βαθμὸν τῆς ἐτήσιας προόδου τοῦ μαθητοῦ εἰς τὸ μάθημα τοῦτο. Τέλος ὁ γενικὸς βαθμὸς τῆς ἐτήσιας προόδου τοῦ μαθητοῦ εἶναι ὁ μέσος ὅρος τῶν βαθμῶν τῆς ἐτήσιας προόδου πάντων τῶν ἐν τῇ τάξει διδασκέντων μαθημάτων. Αὐτὸς δὲ ὁ βαθμὸς εἶναι καὶ ὁ ἀναγραφόμενος ἐπὶ τοῦ ἐνδεικτικοῦ τῆς Ε' τάξεως ἢ τοῦ ἀπολυτηρίου τῆς ΣΤ'.

Ὡς γνωστὸν, ἡ ἰσχύουσα βαθμολογικὴ κλίμαξ τῆς προόδου τῶν μαθητῶν εἶναι ἡ ἀπὸ: 0 - 10 μὲ τὴν ἐξῆς ἀξιολόγησιν: α) κακῶς 0, β) μετριώτατα (1 καὶ 2), γ) μετριῶς = (3 καὶ 4), δ) σχεδὸν καλῶς = 5, ε) καλῶς 6 καὶ 7, στ) λίαν καλῶς = 8 καὶ 9 καὶ ζ) Ἀρίστα = 10.

Κατὰ τὸν νόμον, οὐδεὶς μαθητὴς προάγεται ἢ ἀπολύεται, ἂν ὁ γενικὸς βαθμὸς τῆς ἐτήσιας προόδου δὲν εἶναι ἄνω τοῦ σχεδὸν καλῶς.

Τὰ κλάσματα τῶν βαθμῶν ἄνω τοῦ 5, ἂν ὑπερβαίνουν τὸ 1)2 τῆς μονάδος ὑπολογίζονται ὡς ὁλόκληρος μονάς, ἂν δὲ μικρότερα τοῦ 1)2 παραλείπονται.

Ὅταν ὅμως προκύπτει ἀκριβῶς 1)2 τῆς μονάδος, τοῦτο ἀναγράφεται ἐπὶ τοῦ τίτλου καὶ δίδεται ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ ἀμέσως ἐπομένου βαθμοῦ λ.χ. λίαν καλῶς 7 1)2 (ἀντὶ καλῶς τοῦ 7).

ΜΕΡΟΣ 2ον.

Πῶς ζοῦν τὸ θέμα οἱ μικροὶ μαθηταί.

Ἀλλὰ πρὶν χωρίσωμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἀξίας τῶν βαθμῶν, τῆς παιδαγωγικῆς καὶ ψυχολογικῆς σημασίας αὐτῶν, ἃς γυρίσωμεν λίγα χρόνια πρὶν στὰ παιδικὰ μας, σχολικὰ χρόνια. Ἄν ξαναφέρωμεν στὴ μνήμη μας τί συναισθήματα νοιώθαμε νὰ πλημμυρίζουν τὰ παιδικὰ μας στήθη, ὅταν παίρναμε τοὺς βαθμοὺς μας, πῶς ἀντιδρούσαμε καὶ γενικὰ μὲ ποῖο πρίσμα βλέπομε τοὺς βαθμοὺς ἐμεῖς καὶ ὅλοι οἱ μικροὶ μαθηταί. Καὶ μόνον ἀκούοντες εἰς τὴν λέξιν «βαθμοί», ἀνοίγονται ἐμπρὸς μας ὁλόκληρες εἰκόνες καὶ σκηνές ἀπὸ τὴν σχολικὴν μας ζωὴν, αἱ ὁποῖαι θὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ κατανοήσωμεν καὶ νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὴν διαγωγὴν τῶν μαθητῶν ἐναντὶ τῶν βαθμῶν. Ὅταν πέρνουν μεγάλους βαθμοὺς χαίρονται, σπεύδουν νὰ τὸ ἀναγγείλουν εἰς τοὺς φίλους των, διὰ νὰ ἐξωτερικεύσουν οὕτω τὴν χαρὰ τους. Σχηματίζουν τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι κατ' ἀξίαν καὶ αὐτοβελτιώνεται ἡ αὐτοπεποίθησις, ἀνοίγονται μπρὸς τὴν νέαν ὀρίζοντες ἐπιτυχίας, βλέπουν τὴν ζωὴν μὲ αἰσιοδοξίαν.

Καὶ ἄλλοτε μὲν προσπαθοῦν νὰ παίρνουν πάντα μεγάλους βαθμοὺς καὶ ἐπιδιώκοντες αὐτοὺς ὡς σκοπὸν, διαβάξουν καὶ μαθαίνουν

τὸ μάθημα μὲ κίνητρον νὰ ἐπικροτήσουν στὴν τάξιν. Καὶ οὕτω γίνονται ἐγωῖσται, ματαιόδο-
ξοι, νομίζοντες ὅτι αὐτοὶ εἶναι ἀνώτεροι καὶ σ'
αὐτοὺς ἀνήκουν ὅλα. Καλλιιεργεῖται ἡ νοσηρὰ
ἀμύλλα, μεταξύ τῶν συμμαθητῶν των, καὶ ὑ-
ποσκάπτονται τὰ θεμέλια τῆς συνεργασίας,
ἐνῶ ἀντιθέτως ἀναπτύσσεται ἡ ἀτομικότης, ὁ
καθ' ἑνας ἀποβλέπει συμφεροντολογικὰ πῶς
θὰ πάρῃ μεγάλους βαθμούς εἴτε τοῦ ἀξίζουσιν,
εἴτε δὲν τοῦ ἀξίζουσιν. Καὶ σ' αὐτὸ βέβαια δὲν
εὐθύνονται οἱ μαθηταί, ἀλλὰ οἱ διδάσκαλοι εἰς
τὸ ὅτι δηλ. οἱ βαθμοὶ ἀντιπροσωπεύουν πρα-
γματικὴν ἀξίαν ἢ ὄχι.

Ἄλλοι ὅμως μαθηταὶ θαμπωμένοι ἀπὸ τοὺς
μεγάλους βαθμούς, παραμελοῦν κατόπιν τὰ
μαθήματά των, δὲν διαβάξουν, ἀδιαφοροῦν
διὰ τὸ ἂν κατέχουν γνώσεις ἢ εἶναι καλοὶ ἐν
γένει μὲ τὸ νὰ πάρουν μεγάλους βαθμούς.

Ἐξ ἄλλου παρατηροῦντες μαθητὰς νὰ παίρ-
νουν μικροὺς βαθμούς θὰ ἴδωμεν πόσο κατα-
θλιπτικὰ ἐνεργοῦν ἐπ' αὐτῶν. Αἰσθάνονται
μειονεκτικὴ ἐναντι τῶν ἄλλων χάνουν τὴν
δρεξίν τους γιὰ διάβασμα νομίζουν ὅτι οὐδὲν
ἀξίζουσιν, δὲν ἔχουν τὸ θάρρος νὰ λάβουν μέρος
σὲ καμμιά σχολικὴ ἐργασία καὶ γενικὰ βλέ-
πουν τὴν ζωὴν μὲ μία ἀπαισιοδοξία. Καὶ ἄλ-
λοῖμονον ἂν μέσα σ' αὐτοὺς ποὺ παίρνουν μι-
κροὺς βαθμούς ὑπάρχουν καὶ ἱκανοὶ μαθηταὶ
ἀπὸ κακῆ διαγωγῆς καὶ ἐπιπολαιότητος τοῦ
δ)λου. Αὐτοὶ ἐξ ἀφορμῆς τῶν βαθμῶν φθάνουν
εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν ὑπάρχει δικαιο-
σύνη, ἡ προσπάθεια δὲν ἀναγνωρίζεται, κό-
πτονται τὰ νήματα τῆς ἀγάπης ποὺ συνδέουν
μαθητὴν καὶ διδάσκαλον ὅστις δὲν ξέρει τί
βαθμολογεῖ. Ὅποτε, ἀναβιβάζει μαθητὰς μὴ
ἀξίζοντας καὶ παραγνῶριζει τοὺς πραγματι-
κούς. Κι' ἄλλοῖμονον στὸν διδάσκαλον, ὅστις
ὄχι μόνον, δὲν ἀναγνωρίζει, ἀλλὰ καὶ δὲν βρα-
βεύει τοὺς καλοὺς. Ὁ τοιοῦτος δὲν εἶναι ἀξίος
τῆς ὑψηλῆς του ἀποστολῆς.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὅποιο δὲν μπορεῖ νὰ συγ-
χωρήσῃ ποτὲ ὁ μαθητὴς στὸν διδάσκαλον εἶναι
ὅταν βλέπῃ κατωτέρους ἀπὸ αὐτὸν συμμαθη-
τὰς του νὰ παίρνουν μεγαλύτερους βαθμούς.
Τὸ ζήτημα ἔχει δύο ὄψεις. Ἀφ' ἐνὸς μὲν ὁ μα-
θητὴς δὲν μπορεῖ νὰ ξέρῃ ποτὲ πόσον ἀξίζει
ὁ συμμαθητὴς του, τί ἱκανότητες ἔχει, ἀλλὰ
καὶ πῶς ἔχει γράψῃ στίς ἐξετάσεις του, ὅποτε
κρίνει τοὺς συμμαθητὰς του χωρὶς νὰ ξέρῃ
καὶ σχηματίζει ψευδῆ κριτήρια γιὰ τοὺς ἄλ-
λους. Ἀφ' ἐτέρου δὲ ἂν ὄντως ἔχη ἀδικηθῇ ὁ
μαθητὴς, εἶναι δυνατόν νὰ συμβαίνει τοῦτο ἀπὸ
μεροληψία τοῦ δ)λου, δηλ. ὁ διδάσκαλος ἐπη-
ραζόμενος ἀπὸ δωροδοκίας γονέων ἢ ἀπὸ
γνωριμίαν μὲ αὐτοὺς καὶ ἰδίως μὲ γονεῖς κα-
τέχοντας θέσεις στὴν κοινωνία, βάζει μεγάλους
βαθμούς στὰ παιδιὰ των. Εἶναι δὲ πολὺ ἐξευ-
τελιστικὸ ὁ δ)λος νὰ δελεάζεται ἀπὸ τὸ ἀπα-
τηλὸν δέλεαρ καὶ νὰ γίνεται ἀσυνείδητος καὶ
ἀδίκος. Λαμβάνει τώρα δηλαδὴ προσφερόμενα
ὄχι ἀπὸ ἀγάπη, ἀλλὰ ἀπὸ ἰδιοτέλεια καὶ γί-
νεται ὄργανον τῶν προσφερόντων καταπατῶν
οὕτω τὴν ἠθικὴν καὶ στραγγαλίζων τὸ δίκαιον.
Εἶναι δυνατόν ποτὲ μία τέτοια συμπεριφορὰ

νὰ συγχωρεθῇ ἀπὸ τοὺς μαθητὰς, βλέποντας
τὸν διδάσκαλον νὰ παραβλέπῃ σφάλματα ἀξιό-
ποινα καὶ νὰ δίδῃ βαθμούς παρ' ἀξίαν.

Ἡ δωροδοκία κουρελιάζει τὴν ὑπόληψιν
του, γεννᾷ τὸ μίσος πρὸς αὐτὸν καὶ θεωρεῖται
ξένος πρὸς τοὺς μαθητὰς. Ἔτσι τὰ παιδιὰ
πληγωμένα ἀπὸ τοὺς μικροὺς βαθμούς, εἴτε
αὐτοὶ ἀνταποκρίνονται στὴν πραγματικότητα
εἴτε ὄχι, στρέφονται εἰς ἄλλους τομεῖς δρά-
σεων, ἀναζητῶνται μέσα ἐπιβολῆς τῆς ἰδίας
των προσωπικότητος. Γίνονται οἱ μικροὶ μα-
θηταί, ἀλήται τῆς τάξεως, οἱ ἀναρχικοί, οἱ
γελωτοποιοὶ καὶ πολλὰκις ἀνυπάκουοι.

Μισοῦν τὰ μαθήματα καὶ τὸ Σχολεῖον καὶ
γενικῶς προσπαθοῦν ν' ἀναπληρώσουν τὴν
μειονεκτικότητά τους στὸ Σχολεῖον, μὲ τὸ νὰ
ἐπιβληθῶν ἄλλοις πῶς.

Ἐλάχιστες εἶναι οἱ περιπτώσεις ἐκεῖνες ποὺ
ἂν καὶ παίρνουν μικροὺς βαθμούς προσπα-
θοῦν νὰ βελτιωθῶν, καταβάλλοντας μεγαλυτέ-
ραν προσπάθειαν ὥς λ.χ. ὁ Δημοσθένης τραυ-
λὸς ποὺ ἀπεφάσισε νὰ γίνῃ ρήτορας, ἐνῶ μπο-
ροῦσε νὰ διαλέξῃ ἄλλα ἐπαγγέλματα.

Ἡ ἀσχημη γυναῖκα διὰ ν' ἀναπληρώσῃ τὴν
μειονεκτικότητά της ἡ προσπάθειά νὰ καλλω-
πίζεται ὑπερβολικὰ ἢ ζητεῖ νὰ διακριθῇ ὡς νοι-
κοκυρὰ καὶ μορφωμένη.

Τοιοτοτρόπως τὸ παιδί δελεαζόμενο ἀπὸ
τοὺς βαθμούς, ἰδίᾳ τοὺς μεγάλους, ἐπιθυμεῖ
καὶ ἀγαπᾷ διδάσκαλον τοιοῦτον ὅστις νὰ βάζ-
ῃ μεγάλους βαθμούς. Αὐτὸν νομίζει ὡς καλὸν
ἀδιαφορῶντα ἢ καλύτερον μὴ ἔχοντα συναί-
σθησιν ὁ μικρὸς μαθητὴς ἂν μὲ αὐτὸν τὸν δ)
λον θὰ μάθῃ περισσότερα πράγματα καὶ θὰ
μορφωθῇ καλύτερα. Τὸν καλὸν διδ)λον καὶ ἰ-
δίως αὐστηρὸν στοὺς βαθμούς οὐδόλως ἐκτι-
μοῦν κι' αὐτὸ γίνεται πρὸς καταφανὲς ὅταν συμ-
βαίνει ν' ἀλλάξῃ ὁ δ)λὸς των καὶ ὁ νέος χρη-
σιμοποιεῖ διαφορετικὰ κριτήρια διὰ τὴν βαθμο-
λογίαν των.

Καὶ ἂν αὐτὰ εἶναι αὐστηρά, ὁ μαθητὴς δια-
τηρεῖ γλυκεῖαν ἀνάμνησιν τοῦ παλαιοῦ του δ)
λου κατ' ἀρχὰς ἀργότερον δὲ ἀνακαλύπτων
τὰς ἐλλείψεις του μίαν - μίαν, βλέπει πόσον
μέγα κακὸν τοῦ ἔκανε. Διότι βάζοντας τὸν με-
γάλους βαθμούς, ἱκανοποιούσε τὸν ἐγωῖσμόν
του καὶ καλλιεργούσε τὴν ἀμάθεια καὶ τὴν
στειρότητα τῶν γνώσεών του.

Ἡ τάσις τοῦ μαθητοῦ νὰ παίρνῃ βαθμούς,
ἀδιαφορῶν ἂν οὕτω ἀντικατοπτρίζουν πρα-
γματικότητα, διαφαίνεται καὶ ἐξ ἐνὸς ἄλλου
σημείου. Τί δείχνουν οἱ ἀντιγραφές κατὰ τὶς
ἐξετάσεις; μαθηταὶ οἱ ὅποιοι θεωροῦν τὸν βα-
θμὸν ὡς σκοπὸν ἀντιγράφουν γιὰ νὰ πάρουν
αὐτὸν νὰ γελάσουν τὸν δ)λον καὶ νὰ θεωρη-
θοῦν ὅτι πράγματι ἀξίζουσιν. Καὶ βλέπομεν, ὅτι
τὴν ἀντιγραφὴν μπορεῖ νὰ τὴν χρησιμοποιοῦ-
σουν καλοὶ μαθηταὶ συνηθισμένοι νὰ παίρνουν
μεγάλους βαθμούς καὶ ἀπὸ μεγαλομανίαν
προσπαθοῦν μὲ παντοῖα μέσα ν' ἐξακολουθή-
σουν τὴν θήρον αὐτῶν.

Ἄλλ' αὐτὸ παρατηρεῖται εἰς εὐρυτέρᾳ κλί-
μακα στοὺς ἀδύνατους μαθητὰς οἱ ὅποιοι προσ-
παθοῦν νὰ δώσουν ψευδῆ εἰκόνα τοῦ ἑαυτοῦ

των, ὅτι κατέχουν τάχα τὰς ἀπαραίτητους γνώ-
σεις γιὰ νὰ πάρουν τὸν πρέποντα βαθμὸν καὶ
τότε οἱ βαθμοὶ ποὺ παίρνουν μοιάζουν σὰν τὰ
κίβδηλα νομίσματα, ἅτινα δὲν ἀντιπροσω-
πεύουν οὐδεμίαν πραγματικὴν ἀξίαν. Σ' αὐτὸ βέ-
βαια δὲν φταίει καὶ τόσο ὁ μαθητὴς καὶ ἰδίως
ὁ μικρὸς, ὅστις ἀπὸ τότε ποὺ πάτησε τὸ πόδι
του στὸ Σχολεῖο εἶδε τὸν διδάσκαλον νὰ δίδῃ
βαθμούς.

Ἐξ ἄλλου καὶ ἡ οἰκογένεια ἐμβάλλει στὸ
παιδί τὴν ἐπιθυμίαν νὰ πάρῃ μεγάλους βα-
θμούς, μὲ σκοπὸν βέβαια ὄχι γιὰ νὰ διαφεί-
ρῃ τὴν συνείδησιν αὐτοῦ, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸ συ-
νηθίσῃ νὰ διαβάξῃ γιὰ νὰ πάρῃ καλὸ βαθμό.
Οὕτω τὸ παιδί ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπιδίδωκε
νὰ θέτῃ ὡς σκοπὸν τοὺς βαθμούς. Δὲν εἶναι
δὲ λίγες αἱ περιπτώσεις ποὺ οἱ γονεῖς ζητοῦν
ἀπὸ τὸν διδάσκαλον νὰ βάζῃ βαθμὸν στὸ παι-
δί τους, χωρὶς νὰ ξέρουν πόσον μεγάλου κα-
κοῦ πρόξενον γίνονται.

Ἀλλὰ καὶ οἱ συμμαθηταί, οἱ φίλοι καὶ οἱ
συμπαίκτορες γίνονται πολλὰκις αἰτία τῆς θή-
ρας τῶν βαθμῶν. Πολλὰς φορὲς θὰ ἴδωμεν παι-
διὰ νὰ λέγουν ψέμματα, ὅτι ἔχουν πάρῃ με-
γαλύτερον βαθμὸν ἀπὸ ὅτι στὴν πραγματικό-
τητα ἔχουν, διὰ νὰ ἱκανοποιήσουν ἀφ' ἐνὸς
μὲν τὴν τάσιν των νὰ παίρνουν μεγάλους βα-
θμούς καὶ σιγὰ - σιγὰ τὸ πιστεύουν, ἀφ' ἐτέ-
ρου δὲ γιὰ νὰ τὸν παρουσιάσουν στὸ σπῆτι
καὶ ν' ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τὸ θυμὸ τοῦ πατέρα
ἢ τῆς μητέρας ἐν ἡ περιπτώσει δὲν ἔχουν κα-
λὸ βαθμό.

ΜΕΡΟΣ 3ον ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙ- ΔΡΑΣΙΣ

Καὶ ἤδη θὰ ἐξετάσωμεν τὴν παιδαγωγικὴν
καὶ ψυχολογικὴν ἐπίδρασιν τὴν ὅποιαν ἀσκοῦν
οἱ βαθμοὶ εἰς τὸν τρόφιμον. Αἱ γνώσεις τῶν
τροφίμων ἔχουν καταντήσῃ μία διαρκὴς πάλῃ
διὰ τὴν κατακτῆσιν τῶν βαθμῶν. Πολλὰκις φε-
ύγει τὸ παιδί μὲ τὴν ἀπόκτησιν τῶν μεγάλων
βαθμῶν ἀπὸ τὸ σχολεῖο, ἀλλὰ καὶ πολλὰκις
μικρῶν. Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν ποῖα συναι-
σθήματα πληροῦν τὴν ψυχὴν τοῦ μικροῦ μαθη-
τοῦ, τὴν ὥραν ποὺ βλέπει ὅλην τὴν προσπά-
θειαν γιὰ μιὰ ἐργασία ν' ἀντικατοπτρίζεται μὲ
ἐνα ἄπλο νούμερο, τὸ ὅποιον ἔθεσεν ὁ δ)λος,
κάτω ἀπὸ αὐτὴν καὶ ἂν εἶναι αὐτὸ ἱκανὸ νὰ
βραβεύσῃ τὸ παιδί ἢ νὰ τὸ ψέξῃ διὰ τὴν κα-
λὴν ἢ κακὴν του ἐργασίαν. Ἄς κοιτάξωμεν
πρῶτον τὸν ψυχικὸν κόσμον τοῦ παιδιοῦ, ἀπὸ
τὴν στιγμὴν ποὺ ἀρχίζει νὰ ἐργάζεται, εἰς μι-
αν ἐργασίαν ποὺ τοῦ ἔχει ἀνατεθῇ γιὰ νὰ
βαθμολογηθῇ ἢ γενικὰ στὴν ὅλη ἐργασία τοῦ
σχολείου.

Ἐν πρώτοις κάπως δογματικῶς κατὰ τὴν
γνώμην μας ὡς πρὸς τὴν σχολικὴν ἐργασίαν
θὰ χωρήσωμεν τὰ παιδιὰ εἰς ὁμάδας: 1) Ἐ-
κείνους οἵτινες ἐργάζονται διότι ἀγαποῦν τὴν
ἐργασίαν, 2) εἰς ἐκείνους ποὺ ἐργάζονται
διότι διατελοῦν ἀπὸ αὐστηρὰν ἐπίδρασιν τοῦ
Διδασκάλου, 3) εἰς ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἐργά-

ζονται μὲ κάποιο πνεῦμα ἐμπορικοῦτος, διὰ
νὰ ἀμοιφθοῦν καὶ μόνον δι' αὐτὸ, 4) εἰς ἐκεί-
νους οἱ ὅποιοι ἐργάζονται ἀμιλλώμενοι τοὺς
ἄλλους, ἀπὸ κάποια ζηλοτυπία, τῆς ὁποίας
τὴν ρίζαν πολλὰκις πρέπει ν' ἀναζητήσωμεν
εἰς ἀπὸς ὑφιστάμενας κοινωνικὰς διαφορὰς με-
ταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Βεβαίως ὑπάρχει καὶ ἄλ-
λη 5η ὁμάς ἣτις οὐδόλως ἐργάζεται καὶ τῆς
ὁποίας τὴν προέλευσιν θὰ ἐξηγήσωμεν κατω-
τέρω. Οὕτως ἄλλοι μὲν μαθηταὶ ὠθοῦνται ἀπὸ
τὰ ἐλατήρια ἅτινα τοὺς χαρακτηρίζουν ὡς ἀ-
ναφέραμε ἄλλοι δὲ πιεζόμενοι ἀπὸ διαφόρους
παραγόντες ἐπιδίδονται στὰς σχολικὰς των
ἐργασίας, τῶν ὁποίων ἡ ἀπόδοσις θὰ χαρα-
κτηρισθῇ ἀπὸ τὸ νούμερο ποὺ θὰ γράψῃ ἡ
πέννα τοῦ δασκάλου. Ὅλοι ὄνειρεύονται ἐπι-
τυχίες καὶ σκοπὸς τους μοναδικὸς εἶναι πρῶ-
τα νὰ σκεφθοῦν τὴν ἀπόκτησιν τοῦ βαθμοῦ
καὶ κατόπιν τὴν ἐργασίαν. Ἀρκετὰ ἐξετάσαμε
τὸν συναισθηματικὸν καὶ ψυχικὸν κόσμον τοῦ
μαθητοῦ, πρὸ τῆς ἀπνομοῦς τῶν βαθμῶν. Δι'
αὐτὸ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξετάσωμεν τὸν συναισθη-
ματικὸν καὶ τὸν ψυχικὸν του κόσμον καὶ μετὰ
τὴν ἀπνομήν αὐτῶν.

Ἀντιπρόσωποι τῆς πρώτης ὁμάδος δὲν εἶ-
ναι εὐκόλως νὰ ὑπάρχουν εἰς ἓνα σχολεῖον, διό-
τι αὐτοὶ εἶναι προϊόντα τῆς ἀγωγῆς, πράγμα
τὸ ὁποῖον θὰ λείπῃ ἀπὸ τὸν λάτρην δασκάλον
τῶν νομῆρων.

Οἱ τῆς δευτέρας ὁμάδος, μὲ κάποια δυσθυ-
μία καὶ ὑπουλία νὰ δεχθοῦν τὸν βαθμὸν, διότι
ἠδικήθησαν ἀπὸ τὸ Δ)λο ἀλλὰ καὶ δὲν πολυ-
ενδιαφέρονται δι' αὐτό, διότι καλύτερον γι'
αὐτοὺς θὰ ἦτο νὰ ἀφίεντο ἡσυχον ἀπὸ κάθε
σχολικὸν δεσμό.

Οἱ τῆς τρίτης ὁμάδος οἱ ὅποιοι συνήθως ἐ-
πιτυχάνουν μεγάλα νούμερα, πράγμα τὸ ὁ-
ποῖον συχνὰ συμβαίνει εἰς τὸ δημοτικὸν scho-
λεῖο θὰ ἴδωμεν μέσα στὸ βαθμὸ ὅλην τὴν
ἀξίαν καὶ δραστηριότητα. Θὰ καμαρώσουν ὅσο
μποροῦν καὶ θὰ τοὺς βάλουν καὶ αὐτοὺς στὸ
ἐνεργητικὸ τους, διὰ ν' ἀποτελέσουν ἐπιδεί-
ξεις θριάμβων καὶ λαμπρῶν στεφάνων εἰς συγ-
γενεῖς καὶ γνωστούς. Δὲν πρέπει δὲ νὰ παρα-
ληφθῇ καὶ τὸ ὑλικὸν κέρδος, τὸ ὅποιον θὰ προ-
κύψῃ ἀπὸ μερικοὺς κουβαρδάδες καὶ ὀλίγον
ἐλαφρόμυαλους μπαμπάδες. Οἱ τῆς τετάρτης
ὁμάδος δὲν τοὺς πειράζει καὶ τόσο σχετικὴ
ἐπιτυχία τους ἢ ἀποτυχία τους, ἀρκεῖ τὸ νου-
μερὸ τους νὰ εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ νούμερο
τοῦ ἀντιζήλου των. Καὶ ὑπάρχουν πλείστα ὅσα
παραδείγματα τοιοῦτων παιδιῶν (μαμὰ πῆρα
8, ὁ Γιώργος 6). Εἶναι ἀπαραίτητος ὁ βαθμὸς
τοῦ γείτονα γιὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀνωτερότητά
του καὶ ἀρκεῖται στίς δάφνες τοῦ ὅσο πενιχρὲς
καὶ ἂν εἶναι. Τέλος οἱ τῆς πέμπτης ὁμάδος θὰ
συγκεντρώνουν συνεχῶς ἀποτυχίας καὶ θὰ πα-
ραμένουν οἱ πτωχοπρόδρομοι τῆς τάξεως, διό-
τι τὸ συναισθηματικὸν τῆς μειονεξίας τους ἔχει κα-
ταβάλλῃ ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς σχολικῆς
των σταδιοδρομίας. Εἶναι οἱ καταδικασμένοι
τῆς μοῖρας. Τὸ νούμερο ἔδειξε «σχεδὸν καλὸς»
καὶ προσεκκολλήθησαν σ' αὐτό.

Οὕτω δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν οὐδό-

Διδασκαλία τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας στὴν Ε'-ΣΤ' τάξη τοῦ Δημοτικοῦ

ΥΠΟ ΕΜΜ. ΧΑΙΟΥΝΑΚΗ

Δ) τοῦ Σχολείου Δαμάστας Ἡρακλείου Κρήτης

Σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τῆς φυσικῆς Ἱστορίας.

Σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τῆς φυσικῆς Ἱστορίας εἶναι:

- 1) Νὰ γνωρίσῃ ὁ μαθητὴς τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ τῆς πατρίδος του ὡς καὶ τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ τῶν ξένων χωρῶν.
- 2) Νὰ γνωρίσῃ ἰδιαιτέρως τὸν ἀνθρώπινον ὁργανισμόν ὡς καὶ τὶς φροντίδες ποὺ πρέπει νὰ καταβάλλῃ γιὰ τὴν ὑγεία του.
- Σχέδιον πορείας διδασκαλίας τῆς φυσικῆς Ἱστορίας.

Α'. Πρόσκτηση:

- 1) Ἀφόρμηση.
- 2) Παρόρμηση.
- 3) Προβολὴ καὶ λύση ἀποριῶν κατὰ λογικὴ καὶ βιολογικὴ σειρά.
- Β'. Β α θ υ τ έ ρ α ε π ε ξ ε ρ γ α σ ί α.
- 4) Ἐξαγωγή βιολογικῶν ἀληθειῶν.
- Γ'. Ἐ μ π έ δ ω σ η:
- 5) Ἀνάγνωση σχετικῶν ἱστοριῶν, ποιημάτων, παροιμιῶν γιὰ ἐπέκταση τῆς διδασκαλίας.
- 6) Ἐλεύθερες ἀνακρινώσεις τῶν παιδιῶν ἀπὸ περιοδικὰ καὶ ἄλλα βιβλία.
- 7) Ἰκνογράφηση τοῦ ζώου ἢ τοῦ φυτοῦ ἢ μέρους αὐτοῦ.
- 8) Κατασκευὴ μὲ πηλό, πλαστικὴν ἢ μὲ ἄλ-

λως ψυχολογικὴ καὶ παιδαγωγικὴ ἐπίδρασιν τῶν βαθμῶν ἐπὶ τοὺς τροφίμους θετικῇ. Τὰ ἐκ φύσεως προτερήματα τῶν παιδιῶν παραμένουν προτερήματα, ἐφ' ὅσον ἐφαρμόζεται αὐτὴ ἡ μέθοδος βαθμολογίας εἰς τὸ σχολεῖον. Ἐπίσης καὶ τὰ μειονεκτήματα παραμένουν μειονεκτήματα.

Ὁ δάσκαλος πρέπει νὰ διαγνώσῃ ἐκ τῶν προτέρων τὴν ψυχροσύνησιν τῶν τροφίμων του, πρὶν πάρῃ τὸ κόκκινον μολύδι, ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἀκόμη τῆς σχολικῆς ζωῆς τοῦ παιδιοῦ, καὶ ἀρχίσῃ νὰ βάλῃ νοῦμερα.

Ενίστε, μὴ ἔχων συνειδητοποιήσει οὐδεμίαν μέθοδον βαθμολογίας, ὁ δῆλος πρέπει νὰ φροντίσῃ νὰ ἐπενεργῇ ψυχολογικῶς καὶ παιδαγωγικῶς ἐπὶ τῶν μαθητῶν, ὅχι διὰ τῆς βαθμολογίας, ἀλλὰ ἀντιστρατευόμενος ἐναντίον ὅλων τῶν ἐλαττωμάτων αὐτῶν πρώτα μὲ τὴν ἀγάπην του καὶ κατόπιν μὲ ὅλα τὰ ἄλλα παιδαγωγικὰ μέτρα.

(Συνεχίζεται)

λη ὕλη ὁλοκλήρου τοῦ ζώου ἢ τοῦ φυτοῦ ἢ μέρους αὐτοῦ.

ΘΕΜΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
Ἡ Κ α μ ή λ α.

Α'. Πρόσκτηση.

- 1) Ἀφόρμηση.
- Δ. Παιδιά τί θέλετε νὰ συζητήσωμε σήμερον στὴ φυσικὴ Ἱστορία;
- Μ. Νὰ συζητήσωμε σήμερον γιὰ τὴν Καμήλα ὅπως ὑποσχεθῆκαμε προχθὲς στὴ Γεωγραφία ποὺ συζητούσαμε γιὰ τὴν ἔρημο Σαχάρα καὶ ὀνομάσαμε τὴν Καμήλα πλοῖο τῆς ἐρήμου.
- Δ. Μάλιστα παιδιά. Νὰ συζητήσωμε σήμερον γιὰ τὴν Καμήλα ('Αναρωτῶ στὸν πίνακα εἰκόνα τῆς Καμήλας). Προσέξτε λοιπὸν καλὰ τὴν εἰκόνα τῆς Καμήλας καὶ ὕστερα νὰ συζητήσωμε.
- 2) Παρατήρηση:
- (Οἱ μαθηταὶ παρατηροῦν τὴν εἰκόνα).
- 3) Προβολὴ καὶ λύση ἀποριῶν:
- Τί θέλετε τώρα παιδιά νὰ πῆτε γιὰ τὴν Καμήλα;
- Μ. Ἐμένα μοῦ κινεῖ τὴν περιέργειαν, ποῦ ζῇ αὐτὸ τὸ ζῷο.
- Δ. Ὅριστε λοιπὸν νὰ μᾶς πῇ ἓνας ἂν ξέρεῃ ποῦ ζῇ ἡ Καμήλα.
- Μ. Ἡ Καμήλα ποὺ βλέπομε καὶ στὴν εἰκόνα, ἐξημερώθη ἀπὸ τὸν ἀνθρώπο καὶ ζῇ κοντὰ του ὡς κατοικίδιο ζῷο σὲ πολλὰς χώρες ὅλων τῶν ἡπείρων πρὸ παντὸς ὅμως στίς θερμὰς χώρες τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας.
- Δ. Σωστά, Μήπως ἄλλος θέλει νὰ συμπληρώσῃ τίποτε ἄλλο σχετικὰ μὲ τὴν πατρίδα τῆς Καμήλας;
- (Οἱ μαθηταὶ δὲν ἀπαντοῦν). Τότε νὰ συμπληρώσω ἐγώ.
- Κάποτε ἡ Καμήλα ἐξοῦσε σὲ ἄγρια κατάστημα καὶ σήμερον ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ ἄγρια στίς στέπες τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς.
- Παλαιότερα ζοῦσε καὶ στὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ σήμερον διατηροῦνται ἐλάχιστες μόνο στὴ δυτικὴ Θοάκη.
- Τί ἄλλο θέλετε τώρα νὰ ὁμιλήσωμε;
- Μ. Ἐμένα μοῦ κάνει ἐντύπωση καὶ μοῦ φαίνεται περίεργο πρᾶγμα τὰ δύο μεγάλα ἐξογκώματα ποὺ ἔχει ἡ Καμήλα στὴ ράχη. Τί τῆς χρειάζονται αὐτὰ τὰ ἐξογκώματα;
- Δ. Ἐνας νὰ μᾶς λύσῃ τὴν ἀπορίαν αὐτή.
- Μ. Ἡ Καμήλα ποὺ παριστάνει ἡ εἰκόνα μας ἔχει δύο ἐξογκώματα ποὺ λέγονται ὕβοι. Ἐπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλες καμήλες μὲ ἓνα μόνο ἐξογκώμα (ὕβο). Δύο ὕβους ἔχει ἡ Καμήλα ποὺ ζῇ

στὴν Ἀσία καὶ λέγεται βακτριανή. Αὐτὴ ποὺ ζῇ στὴν Ἀφρικὴ ἔχει ἓνα ὕβο καὶ λέγεται δρομάς.

Ἡ καμήλα εἶναι ἀποκλειστικὰ φυτοφάγο ζῷο καὶ τόσο λιτοδίαιτο ὅσο κανένα ἄλλο ζῷο. Μὲ ξηρὰ χόρτα μπορεῖ νὰ τραφῇ πολλὰς ἡμέρες μὰ καὶ νηστικὴ ἀκόμη μπορεῖ νὰ μείνῃ ἡμέρες ὁλόκληρες. Σ' αὐτὸ τὴν βοηθᾷ τὰ ἐξογκώματα ποὺ εἶπαμε πῶς ἔχει στὴ ράχη ποὺ λέγονται ὕβοι. Οἱ ὕβοι εἶναι γεμάτοι λίπος. Τὸ λίπος αὐτὸ ἐξοδεύει γιὰ νὰ ζήσει τίς ἡμέρες ποὺ μένει νηστικὴ. Ἀντέχει ἀκόμη καὶ στὴ δίψα, μπορεᖔ νὰ ταξειδεύῃ ὁλόκληρη ἐβδομάδα χωρὶς νὰ πῇ καθόλου νερό.

Δ. Πολὺ σωστά. Πάνω σαυτὰ τί ἔχει ἄλλος νὰ προσθέσῃ;

Μ. Μὲ τὰ χαρίσματα αὐτὰ ποὺ ἔχει ἡ Καμήλα ν' ἀντέχῃ στὴν πείνα χάρις στὰ ἐξογκώματα ποὺ ἔχει στὴ ράχη καὶ νὰ ἀντέχῃ καὶ στὴ δίψα εἶναι σὲ μόνον ζῷο ποὺ μπορεῖ νὰ διασχίσῃ τὴν ἔρημο γιὰτὶ ἡ ἔρημος ὅπως μάθαμε εἶναι τόπος ξηρὸς καὶ ἀνυδροῦς χωρὶς δρόμους καὶ μονοπάτια.

Πολλὰς ἡμέρες πρέπει κανεὶς νὰ ταξειδεύῃ τίς ἀμυώδεις ἐκτάσεις γιὰ νὰ φθάσῃ σὲ κάποια ἄσκη νὰ ξεκουρασθῇ στὸν ἴσκιον τῶν φοινίκων καὶ νὰ δροσιθῇ ἀπὸ τὸ νερὸ τῶν μικρῶν πηγῶν. Κανένα ἄλλο ζῷο δὲν μπορεῖ νὰ κάμῃ τὸ κοπιαστικὸ αὐτὸ ταξίδι παρὰ μονάχα ἡ καμήλα. Ἡ καμήλα εἶναι τὸ μοναδικὸ ζῷο ποὺ διασχίζει τὴν ἔρημο ἀπὸ τὴν μιὰ ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη. Γ' αὐτὸ δίκαια τὴν ὀνομάζουν πλοῖο τῆς ἐρήμου. Στίς ἡμέρες λοιπὸν αὐτὲς ποὺ ταξειδεύει ἡ καμήλα στὴν ἔρημο καὶ δὲν εὑρίσκει τροφὴν τρέφεται ἀπὸ τὸ λίπος τοῦ ὕβου. Ὁ ὕβος λοιπὸν δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ σὰν νὰ ποῦμε ἀποθήκη τροφῆς. Ὅταν ἔχη καὶ τρώγῃ ἡ καμήλα ἡ περισσὴ τροφὴ γίνεται λίπος καὶ ἀποθηκεύεται στοὺς ὕβους.

Δ. Ὡραία τί ἄλλο ἔχετε νὰ πῆτε;

Μ. Γιατὶ τὰ ποδάρια τῆς καμήλας εἶναι τόσο ὑψηλά;

Δ. Ἐνας μαθητὴς νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ.

Μ. Εἶπαμε ὅτι ἡ καμήλα γιὰ νὰ διασχίσῃ τὴν ἔρημο καὶ νὰ πηγαίῃ ἀπὸ τὴν μιὰ ἄσκη στὴν ἄλλη εἶναι ἀναγκασμένη νὰ κάμῃ μακρινὰ ταξίδια, γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἔχη πόδια ὑψηλὰ πολὺ γιὰ νὰ κάμῃ μακρινὰ βήματα. Ἐστὶ μπορεῖ νὰ βαδίξῃ 80 καὶ πολλὰς φορὲς 100 χιλιόμετρα τὴν ἡμέρα καὶ παραπάνω καὶ μάλιστα φορτωμένη μὲ βάρος 200 - 300 κιλά.

Δ. Πολὺ ὥραϊα. Ἄλλος τί ἔχει νὰ μᾶς πῇ;

Μ. Τὰ πόδια τῆς τελειώνουν σὲ δύο δάκτυλα. Τὰ δάκτυλα ἀπὸ τὸ κάτω μέρος εἶναι ἡωμένα μὲ ἓνα εἶδος ρόζου καὶ σκληρὸ δέμα. Ἐστὶ δὲν βυθίζεται στὸν ἄμμο τῆς ἐρήμου. Ὅταν βαδίσῃ μετακινεῖ συγχρόνως τὰ πόδια τῆς ἰδίας πλευρᾶς, δηλαδὴ μαζὶ τὰ δύο δεξιὰ καὶ κατόπιν πάλι τὰ δύο δεξιὰ καὶ κατόπιν πάλι τὰ δύο ἀριστερά, ἐνῶ τὸ ἄλογο, τὸ βόδι, ὁ ὄνος κ.λ.π. ὅταν βαδίζουν μετακινοῦν τὰ πόδια τους σταυρωτά.

Δ. Σωστά. Ἄλλος τί θέλει νὰ προσθέσῃ;

Μ. Μοῦ φαίνεται περίεργο πῶς μποροῦν καὶ φορτώνουν τόσο ψηλὸ ζῷο.

Δ. Ἐνας νὰ μᾶς λύσῃ τὴν ἀπορία αὐτή.

Μ. Ἐπειδὴ ἡ καμήλα εἶναι πολὺ ὑψηλὴ ὁ ἀνθρώπος δὲν φτάνει νὰ τὴν φορτώσῃ. Γ' αὐτὸ ὅταν πρόκειται νὰ τὴν φορτώσουν τὴν ἔχουν συνηθίσῃ καὶ γονατίζει. Γιὰ νὰ μὴν πληγῶνται ὅταν γονατίζῃ ἔχει στὰ γόνατα καὶ στὸ στήθος σκληρὸ δέμα.

Δ. Πολὺ σωστά. Ἄλλος ἔχει τίποτε ἄλλο;

Μ. Γιατὶ ὁ λαμὸς τῆς καμήλας εἶναι πολὺ μακρὸς; καὶ τὸ κεφάλι τῆς ἀνάλογον μὲ τὸ σῶμα τῆς μικρό;

Δ. Ἐνας νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ.

Μ. Ἡ καμήλα τρέφεται μὲ χλόη καὶ μὲ κλαδιά δένδρων. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ ποδάρια εἶναι ψηλὰ πρέπει καὶ ὁ λαμὸς τῆς νὰ εἶναι μακρὸς γιὰ νὰ μπορῇ νὰ σκύβῃ νὰ τρώῃ τὸ χορτάρι ἀπὸ τὴ γῆ καὶ νὰ πίνῃ νερό. Ἐπίσης εἶναι ψηλὸς ὁ λαμὸς τῆς γιὰ νὰ φθάσῃ καὶ τὰ κλαδιά τῶν δένδρων νὰ θρέφεται. Τὸ κεφάλι τῆς εἶναι μικρὸ γιὰτὶ ὁ λαμὸς τῆς εἶναι λιανὸς καὶ ψηλὸς καὶ δὲν μπορεῖ νὰ σηκώσῃ μεγάλο κεφάλι.

Δ. Πολὺ σωστά. Ἄλλος τί ἔχει νὰ μᾶς πῇ;

Μ. Ἡ καμήλα ἔχει δευτάρτη δόφρηση, γι' αὐτὸ καθὼς βαδίζει στὴν ἀνυδροῦς ἔρημο, ἀνταμβάνεται ἀπὸ πολὺ μακρὸν ἂν ὑπάρχῃ τυχὸν νερὸ πρὸς τὰ ἔκει καὶ ἀμέσως ἀλλάζει κατεύθυνση. Αὐτὸ τὸ γνωρίζουν οἱ ὁδηγοὶ καὶ δὲν τὴν ἐμποδίζουν. Ἀντίθετα μάλιστα χαίρονται, γιὰτὶ θὰ προμηθευθοῦν νερὸ γιὰ πολλὰς ἀκόμη ἡμέρες ἢ καὶ ἐβδομάδες.

Δ. Πολὺ ὥραϊα. Ἄλλος.

Μ. Τὰ χεῖλη τῆς καμήλας ὁ οὐρανίσκος καὶ ἡ γλῶσσα τῆς σκεπάζονται μὲ σκληρὸ δέμα καὶ ἔτσι μπορεῖ πολὺ εὐκόλως νὰ τρέφεται καὶ μὲ ἀκάνθες χωρὶς νὰ πληγῶνται. Τέτοιαι ἀγκάνθες εὑρίσκει ποῦ καὶ ποῦ στὴν ἔρημο. Τὸ ἄνω χεῖλος τῆς εἶναι σχισμένο καὶ τὴν βοηθεῖ μαζὶ μὲ τὴν γλῶσσα τῆς νὰ πλύνῃ τὰ χόρτα. Τὸ σῶμα τῆς σκεπάζεται ἀπὸ τρίχες ποὺ ἔχουν χροῖμα κιτρινωπὸ. Ἡ οὐρά τῆς εἶναι κοντὴ καὶ καταλήγει σὲ θύσανο.

Δ. Ἄλλος τί ἔχει νὰ πῇ;

Μ. Ἡ καμήλα γεννᾷ ἓνα μικρὸ κάθε χρόνον τὸ ὅποιον ὅταν γίνῃ 3 - 4 ἐτῶν εἶναι κατάλληλο γιὰ ἐργασία.

Δ. Σωστά. Ἄλλο τίποτε;

Μ. Ἡ καμήλα εἶναι πολὺ ὠφέλιμη στὸν ἀνθρώπο. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐργασίαν ποὺ παρέχει ὡς φορτηγὸ ζῷο παρέχει στὸν ἀνθρώπο τὸ γάλα τῆς, τὸ κρέας τῆς, τὸ δέμα τῆς καὶ τὴν κορμὰ τῆς. Ἀκόμη χρησιμεύει ὡς φορτηγὸ ζῷο στὸ στρατό. Ὅπως εἶπα καὶ τὸ ἱππικὸν τῆς Ἀφρικῆς ἔχει τίς καμήλες γιὰ τὸ πέρασμα τῶν ἐρήμων.

Δ. Πολὺ καλὰ. Ἄλλος.

Β'. Β α θ υ τ έ ρ α ε π ε ξ ε ρ γ α σ ί α.

4. Ἐξαγωγή βιολογικῶν ἀληθειῶν.

Α. Καλὰ. Τί λέτε, μπορεῖ ἄλλο φορτηγὸ ζῷο ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καμήλα νὰ ταξειδεύῃ στὴν ἔρημο;

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ!

Της κ. ΓΟΥΛΑΣ ΣΟΦΗ - ΜΕΛΛΙΟΥ

Ο νέος βάδιζε πάνω στον χωματόδρομο σέρνοντας με κόπο τα βήματά του. Τα μάτια του άνοιξαν διάπλατα και κύτταξαν δεξιά κι' αριστερά. Η γριζία σκόνη είχε καθίσει λεπτή πάνω στο σγουρό μαύρο κεφάλι του. Ήταν κάπου τριάντα χρόνων, ψηλός γεροδεμένος, μανριδερός. Δύο κόκκα πέρασαν κι' άφισαν ένα σύννεφο σκόνης, τον τύλιξε στο πέπλο της τον τριγύρισε κι' έπειτα σκόρπισε. Τού νέου τού φά-

νηζε γνώριμη ή σκόνη όπως και τα χωράφια με τα καπνά. Στάθηκε για λίγες στιγμές, έβαλε γύσο την παλάμη του κι' αγνάντευε. Κανένα δένδρο ούτε σια, ένας κάμπος άπλωμένος κατακαμένος απ' το καλοκαιριάτικο λιούρι. Ο νέος όμως εξακολουθούσε ν' αγναντεύει. Τα καπνά φύτρωναν ανάμεσα από σβόλους ξερούς, άσπριδερούς. Οι μικρές σκιές τους έπεισαν κάθετα στη ρίζα τους κι' όσο ο ήλιος ύψωνονταν

Μ. "Οχι, γιατί κανένα ζωο δεν άντέχει την πείνα και τη δίψα ως άντέχει ή καμήλα.

Α. "Ραία. Τί συμπέρασμα λοιπόν μπορούμε να βγάλουμε;

Μ. Μόνον ή Καμήλα που άντέχει στην πείνα και στην δίψα μπορεί να ταξειδεύη στην έρημο.

Γ'. Έμπεδωση:

Μ. "Όπως είπαμε παραπάνω τα ταξίδια μέσα στην έρημο γίνονται με την καμήλα γι' αυτό ονομάζεται πλοίο της έρήμου. Οι άνθρωποι της έρήμου ταξειδεύουν με πολλές καμήλες που βαδίζουν στη γραμμή ή μία πίσω από την άλλη, και ακολουθούν την πρώτη που φέρει ένα κουδούνάκι στο λαιμό για να άκούγεται. Οι καμήλες αυτές αποτελούν τα λεγόμενα καραβάνια. Έχω βρή μια εικόνα που παριστάνει καραβάνια στην Άραβική έρημο την οποία κράτω.

Α. Φέρε την να την δούμε και έμεις.

Α. Φέρε την να την δούμε και έμεις.

(Ο μαθητής μου δίδει την εικόνα).

(Όλοι οι μαθητές φωνάζουν να δούμε και έμεις την εικόνα).

Α. (Περιερχομαι σε κάθε θρανίο και βλέπουν τα παιδιά την εικόνα).

Κάτω της εικόνας είναι γραμμένα τα λόγια. «Άραβες έμποροι διέρχονται την έρημο της Άραβίας με φορτωμένες τις καμήλες τους. Οι ομάδες που διέρχονται τις έρήμους λέγονται καραβάνια», τα οποία και διαβάξουν τα παιδιά.

Μ. Και εγώ εδούκα άλλη εικόνα την οποία και κράτω.

Α. Φέρε την να την δούμε. (Παίρνω την εικόνα και περνώ από κάθε θρανίο για να την δουν όλα τα παιδιά). Η εικόνα παριστάνει δύο καμήλες που σέρνουν άροτρον. Κάτω της εικόνας είναι γραμμένα «πώς καλλιεργείται ή γη εις την Τύνιδα. Το άροτρον σύρουν οι καμήλες».

Μήπως έχει κανείς άλλη εικόνα;

Μ. "Οχι.

Α. Να σ' δείξω και εγώ μια εικόνα (Δείκνύω την εικόνα). Ποιός μπορεί να μ'ς εξη-

γήση τί παριστάνει ή εικόνα;

Μ. Η εικόνα παριστάνει καμήλα στην έρημο Σαχάρα. Φαίνεται ότι έχει ξεπαθεί ο τρομερός άνεμος της Σαχάρας Σιμούν που μιλήσαμε στη Γεωγραφία, ο οποίος σηκώνει σύννεφα θερμής άμμου γι' αυτό ή καμήλα είναι καθισμένη. Για να μην την πάρη ο άνεμος έχει κλείσει τα μάτια της και έχει χώσει τη μύτη της στην άμμο, δίπλα της είναι πλαγιασμένος προμηνηδόν ο οδηγός της και περιμένει να περάση ή καταιγίδα.

Α. Τί άλλο να πούμε για την καμήλα;

Μ. Διάβασα από κάποιο βιβλίο τα εξής για την καμήλα. Μια φορά ένας άνθρωπος είχε μια καμήλα, αλλά δεν έμενε καθόλου εύχαριστημένος απ' αυτή. Γι' αυτό ο άνθρωπος αυτός τακτικά την έδερε. Τέλος την βαρέθηκε και άφου την έδερε σκληρά και αλύπητα την έπούλησε σ' ένα χωρικό ο οποίος έμενε πολύ μακριά απ' αυτόν. Το πρώτο άφεντικό της καμήλας ύστερα από 20 χρόνια έτυχε τυχαία να περνά από το χωριό που έμενε το δεύτερο άφεντικό και χωρίς να ξέρη ότι έδω είχε πουλήσει την καμήλα. Ξαφνικά εκεί που πήγαινε είδε ένα καταβάνι να πηγαίνει αντίθετα απ' αυτόν. Αιτός χωρίς να βάλλη κακό στο νου του πέρασε μπροστά από το καραβάνι και συνέχισε τον δρόμο του. Μια στιγμή όμως από το καραβάνι βγαίνει μια καμήλα ή οποία χωρίς να της δώση κανείς ούτε την παραμικρή άφορη έπετέθη εναντίον του χωρικού και τον έδάγκασε στο χέρι. Η καμήλα αυτή ήταν εκείνη που είχε πουλήσει προ 20 χρόνια και την οποία είχε δώσει πολλές φορές και μάλιστα την τελευταία φορά αλύπητα.

Α. Τί μ'ς διδάσκει αυτό το περιστατικό;

Μ. Μ'ς αποδεικνύει ότι ή καμήλα έχει μνήμη και είναι ζωο πολύ εκδικητικό. "Αν την πειράξης θά σε πειράξη. Ο παραπάνω άνθρωπος φάνηκε άστοργος και σκληρός σε αυτή και γι' αυτό το έδάγκασε.

Α. Καλά, άλλο έχετε;

Μ. Να ζωγραφίσουμε ένα καραβάνι. (Μάλιστα, μάλιστα άπαντούν όλα τα παιδιά).

Α. Μάλιστα στο σπίτι σας να ζωγραφίσετε ένα καραβάνι. (Συνεχίζεται)

τόσο μίκραιναν. Έμεινε να αντικρύση τον κατάξερο κάμπο, καταμεισήμερα στην άκρη τού χωματοδρόμου πνιγμένος στον ιδρώτα, όμως τού νέου ή καρδιά φτεροκοπούσε. Ξαναπήρε το δρόμο του, έλο και σταματούσε, έλο κι' αγνάντευε. Πόσα χρόνια άλήθεια; μια δάκρυξη ζωή; Τού φάνηκε πώς τίποτε δεν είχε αλλάξει, ο κάμπος ο χωματόδρομος ακόμη κι' αυτά τα καπνά.

Όπως τότε, δεν έσπειραν στο μέρος εκείνο τίποτε άλλο. Μια άγρια, πρωτόγονη χαρά τον κυρίεψε. Τίποτε δεν άλλαξε, το χωριό του ήταν το ίδιο. Περάτησε κάμποση ώρα και στο μυαλό του στριφογύριζε το ίδιο πάντα. Το χωριό δεν άλλαξε. Άξαφνα άκούστηκε ένα μακρινό άγκομαχητό, τέntonσε το αυτί του, το άγκομαχητό έμοιαζε με μηχανή που δουλεύει. Μήπως είναι αυτοκίνητο, άναρωτήθηκε, μιά τί ζητάει απ' έδω. Τού πέρασε μια ιδέα, θάναι άεροπλάνο. Σήκωσε τα μάτια του κι' έπιασαν απ' άκρη σ' άκρη το μέρος τού ούρανού, μέχρι που τα βουνά έχοναν την μύτη τους στα σύννεφα. Δεν βλέπω άεροπλάνο μουρμούρισε. "Όσο προχωρούσε τόσο ο βόμβος της μηχανής άκούγεται περισσότερο. Τώρα κεί που τελείωναν τα καπνά διάκρινε μια χρυσοκίτρινη σκόνη. Μέσα του έσπασε κάτι, στο χωριό του θερίζουν, άλωνίζουν με μηχανές. "Όστε δεν έμεινε το ίδιο. Η άπελπισία γέμισε την ψυχή του. Έκανε να γυρίση πίσω, μια έλπίδα τον φώτισε και συνέχισε τον δρόμο του. Πέρασε κοντά απ' τις άλωνιστικές μηχανές, χαιρέτισε την εργατιά κουνώντας το χέρι του. Κάποιος απ' τους άνδρες τού φώναξε. Για πού π'ες ξένη;

— "Ως το χωριό.

— Δεν θαύρης κανέναν, έλοι είναι στις δουλειές.

— Θά το'ς περιμένω ως να γυρίσουν.

Καθώς μιλούσε με τον άνδρα, τα μικρά τον παρατηρούσαν, ύστερα και κείνα εξακολούθησαν το παιχνίδι τους, χώθηκαν κάτω απ' την χρυσή σκόνη και χόρευαν σάν δαιμονισμένα όπως τα άχυρα κι έπενταν μαζί τους κάτω βγάλοντας άγριες φωνές που πνίγονταν στον βόμβο της μηχανής. Δύο τρία είχαν σακαφλώσει στους στάχνους πρόγους και πείραζαν τους εργάτες κι' άλλα άνοιγαν σηλιές στα μικρά βουνάκια από άχυρο. Ένοιωθαν τόσο χαρά κι' ήταν τόσο ξένοιαστα, που, άδιαφορούσαν για τα συμπίσματα τού άχυρου στο γυμνό κορμί τους.

Ο νέος βάδιζε τώρα σκυφτός, αποκαμωμένος. "Οχι δεν είναι το ίδιο μονολόγησε, τώρα άλωνίζουν με μηχανές. Δεξιά και αριστερά έλοι δεν έβλεπε παρά θημωνιές που καρτερούσαν την ώρα τους. Θυμήθηκε στα παιδικά του χρόνια, τ' άλώνισμα. Πριν από μέρες έστρωναν τ' άλώνια με άσπρο χώμα και καρτερούσαν να στεγνώσουν. Δίπλα σε κάθε άλώνι ύψωνόνταν με-

γαλοπρεπής ή θυμωιά με τα μεστά στάχνα. "Όσπου να ξεχωρήσουν τάχυρο απ' το ψωμί, περνούσαν μέρες. Για τα μικρά τότε ήταν σωστό πανηγύρι, ποιός πρώτος να γυρίση τ' άλογα γύρω απ' το έύλο πουταν δεμένα. "Όμως τώρα... Έτσι τάχε συνηθίσει ο ξένος κι' έτσι τάφερνε στη μνήμη του χρόνια δάκρυρα στην ξενιτιά. Τούτη ή μηχανή ήταν ξένη προς την εικόνα τού χωριού του, την εικόνα που'χε πάρει μαζί του τότε π' άφινε το σπίτι του. Ήταν δέκα πέντε χρόνων όταν... το θυμάμαι καλά, ήταν μια τέτοια μέρα, ο κόσμος άλώνιζε, ο μικρός Κώστας δεν είχε σπείρει ούτε είχε να θερίση. Ήταν όρσανό παιδί και ζούσε με μια καλή θεία του, το ίδιο και κείνη φτωχή. Ξενοδούλευαν για να τα βγάλουν πέρα. Μια μέρα όμως ή θεία του πέθανε κι' ο Κώστας έμεινε πεντάξενος, ένα μικρό σπιτάκι, που είχε ήταν χρωμένο. Τίποτε δεν τού έμεινε να κάνει παρά να φύγη απ' τον άγαπημένο του τόπο. Πέρασε καθώς έφευγε απ' τα άλώνια και χαιρέτισε όλους τους χωριανούς του και κείνοι του ευχήθηκαν καλή προκοπή. Φαίνεται πως ο Θεός άκουσε τις εσχές, γιατί στα ξένα ο Κώστας πρόκοψε και τώρα γύρισε στο χωριό του να μείνη πάντα. Περιμένα να τάβρη όπως τάχε άφίσει. Δεν σκέφτηκε πώς τα εργατικά χέρια τα αντικατέστησε ή μηχανή. Έτσι είναι καλύτερα, σκέφτηκε, μ'α για μένα είναι ξένα. Με τους συλλογισμούς αυτούς έφτασε έξω-απ' το χωριό κοντά στη βυσσούλα που έπινε παιδί σάν ήταν. Πλησίασε κοντά της κι είδε πώς ήταν φτιαγμένη καινούργια, δίπλα της ξεχασμένη ήταν ή παλαιά βούση. Ο νέος έσκυψε, καθάρισε την πέτρινη λεκάνη της παλαιάς και περίμενε να γεμίση σταγόνα - σταγόνα για να πιη. Σάν ξεκοιράσθηκε, πήρε πάλι το δρόμο για το χωριό. Μα και κεί τον βρήκαν νέες εξέλιξεις. Το μικρό χωριό έγινε μια μικρή πολιτεία, με σπίτια ψηλά, καλούς δρόμους και ώρατες πλατείες. Εκεί, πιδ πέρα απ' το σχολείο, ήταν το σπίτι του, μα τώρα δεν φαινόταν τίποτε. Στη θέση κείνη είχε γίνει ένας ωραίος κήπος. Τού Κώστα κύλισε ένα δάκρυ, ξεμάκρυνε απ' το μέρος εκείνο. Άνηφόρισε όλους τους δρόμους χαιρέτισε τους γέροντες που καθόνταν στο κατόφλι, στον ίσιο της κληματαριάς. Σιγά - σιγά βγήκε απ' το άλλαγμένο χωριό, ανέβηκε στην κορφοβύλη τού προφήτη 'Ηλία, κι' αγνάντευε. Περίεργο ύπος τότε, να είναι άπαράλακτο. Απ' τον Προφήτη 'Ηλία φαίνεται ίδιο, τίποτε δεν δείχνει την άλλαγή. Τον συνεπής παιδική χαρά, σηκώθηκε και σχεδόν τρεχάτος κατέβηκε το βουνό.

Οι πλατείες τού χωριού, τα καινούργια σπίτια όλα τού φαινόταν γνώσια.

ΤΟΥΛΑ ΣΟΦΗ - ΜΕΛΛΙΟΥ

Ο ΠΥΡΠΟΛΗΤΗΣ ΚΑΝΑΡΗΣ ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ ΣΤΗΝ ΠΑΡΓΑ ΤΟ 1790

Τοῦ κ. ΓΡ. ΚΟΜΠΙΔΑ, Δ/λου Ἀναργύρων Ἰωαννίνων

Πέρσι με τὴν οἰκογένειά μου παραθέρισα στὴν ὁμορφὴ Πάργα, με τὶς φημισμένες καὶ ὠραίες δαντελωτές ἀκρογιαλιές καὶ τοὺς ὑπέροχους κολπίσκους τῆς ὅπου ὑπάρχουν κατακάθαρα νερά καὶ ἄφθονη ἀμμουδιά γιὰ θαλασσολουτροθεραπεία καὶ ἀμμοθεραπεία. Κατόψυτη εἶναι ἡ φύση γύρω ἀπὸ τὴν ιστορική ἡπειρωτικὴ κωμόπολιν πού λόγω τῶν παλαιῶν δεσμῶν τῆς διατηρεῖ ἕνα ἐντονο ἐπτανησιακὸ χρώμα. Τὸ γαλάζιο, τὸ πράσινο, τὸ λευκὸ ἐντάσσονται ἀρμονικά. Εἶναι μιά εὐλογημένη ἐλληνικὴ γωνιά. Φημισμένη εἶναι γιὰ τὶς γραφικότητές τῆς ἡ παραλία τῆς Πάργας. Τὸ νησάκι τῆς Παναγίας εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ὅπου ἀναδύονται γεμάτα χάρη κι' ὁμορφιά.

Στὶς ἀκρογιαλιές τῆς Πάργας στὴν πλαγία τοῦ χαμηλοῦ λόφου ἀπλώνονται ἀμφιθεατρικά, ἡρεμα, καθαρά καὶ φιλόξενα τὰ κάτασπρα σπιτάκια τῆς πολιτείας καὶ παντοῦ ἀνάμεσα στὰ σπιτία καὶ ὁλόγυρα, πυκνὸ, ἄφθονο καὶ ὀργιαστικὸ τὸ πράσινο.

Τὰ χαρούμενα καὶ γλυκὰ χρώματα, οἱ ἀπώλες γραμμὲς συνθέτουν τὴ μοναδική φυσιογνωμία καὶ προσδίδουν καὶ ἰδιαίτερη γοητεία στὴν κωμόπολιν πού τόσο δραματικά ἔχει συνδεθῇ με τὴν τελευταία περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας στὴν Ἑλλάδα καὶ τὶς ὁμιλίες τοῦ Ἀλῆ - Πασά, προπαντὸς ὅταν γιὰ λόγους προσωπικοῦ συμφέροντος τοῦ Ἀγίου κυβερνήτου Μαΐτλαντ, ἡ Πάργα χώρα χριστιανικὴ πουλήθηκε στοὺς ἀπίστους...

Ἐνας λόγος λοιπὸν περισσότερος νὰ ἀποζημιωθῇ ἡ Πάργα γιὰ τὸ βασανισμένον παρελθόν τῆς καὶ νὰ προσεχθῇ περισσότερο ἀπὸ τὴ νέα Κυβέρνηση. Ἡ εὐμερία τῆς δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἔλθῃ παρὰ μόνον με τὴν καθιέρωσή τῆς ὡς Τουριστικὸ Κέντρον.

Οἱ καλόκαρδοι, οἱ ἡσυχιοι, οἱ νοικοκυρεμένοι ἀλλὰ καὶ εὐπροσῆγοροι Παργιανοὶ δύνουν τώρα ἡσυχιοὶ καὶ γαλήνιοι στὴν πατρικὴ τους γῆ, με μοναδικὴ φροντίδα τους τὴν ἐξασφάλιση τοῦ ἐπιουσίου. Τὰ θράδεια ὅλας ὁ κόσμος κάμνει τὸν περίπατό του ἐπάνω στοὺς τοιμεντοστρωμένους καὶ καλοποιοιμένους καθαρὸς δρόμους τοῦ λιμανιοῦ γιὰ νὰ ἀναπνεύσῃ τὸ ζωογόνο καὶ δροσερὸ ἀέρα τῆς θάλασσας. Ἀπέναντι στὴν κορυφὴ τοῦ Δυτικοῦ λόφου βρίσκεται τὸ μεσαιωνικὸ Βενετσιάνικο κάστρο πού εἶχε ἀκόμα καὶ λουτρά, ἐρειπωμένον πιά, σιωπηλὸ, με τὶς ἀνομνήσεις ταραγμένων αἰώνων προπαντὸς ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 1400 ἕως 1807 πού ἔγιναν

οἱ πιὸ τρομερές καταστρεπτικὲς εἰσβολές Νορμανδῶν καὶ Ἑνετῶν, τουρκικὲς ἐπιδρομές, ἐμπρισμοὶ κ.τ.λ.

Ἐνα πρῶνὸ πού κατέβαινα στὴν ἀγορὰ γιὰ ψώνια εἶδα τοιχοκολλημένο στὴ θύρα τοῦ Δημαρχείου ἕνα πρόγραμμα ἑορτασμοῦ ἀποκαλυπτηρίων προτομῆς Κων)νου Κανάρη καὶ 100)ετηρίδος ἀπὸ τῆς ἐπισκέψεώς του εἰς τὴν γενέτειράν του Πάργαν (1863-1963). Νὰ τί ἔγραφε ὁ ἡμερήσιος ἑορτασμός:

«Ἡ ἱστορικὴ, ἡ πουλημένη, ἀλλὰ ἀδούλωτη Πάργα τιμῶσα τὸν ἥρωα, τὸν Πυρπολητὴν, τὸ θρυλικὸν τέκνον τῆς ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΚΑΝΑΡΗΝ, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ἐν αὐτῇ κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον 1790 ἔτους, ὅργανε εἰς τὰς 18 Αὐγούστου 1963 διὰ τῆς Δημοτικῆς τῆς ἀρχῆς, Πανδήμιους ἑορτάς ἐπ' εὐκαιρίᾳ συμπληρώσεως κατὰ τὸ τρέχον ἔτος 100)ετίας ἀπὸ τῆς ἐπισκέψεώς Του εἰς τὴν γενέτειράν καὶ προγονικὴν Του Πατρίδα (1863—1963), διὰ τῆς τελέσεως τῶν ἀποκαλυπτηρίων τῆς προτομῆς του...».

Ρίγη πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἐπέρασαν ἀπὸ τὸ κορμί μου ἀλλὰ καὶ μιά παράξενη συγκίνηση ἐδοκίμασα μέσα μου καὶ ἄρχισα νὰ ὑπερφηανεύομαι γιὰτὶ στὸ Πάθος τῶν ἡρώων Ἡπειρωτῶν προσετέθηκε ἀπὸ τὴν ἱστορίαν καὶ ὁ ἀτρόμητος πυρπολητὴς Κωνσταντίνος Κανάρης τοῦ ὁποῖου ἡ γενέτειρα μέχρι σήμερα ἦταν ἀγνωστὴ σὲ ὅλους μας. Ἡ ἀσύγκριτος φιλοπατρία τοῦ Κανάρη, οἱ ἡρώϊκές μορφές καὶ οἱ φυσιογνωμίες τῶν ἡρώων τοῦ 1821 ἔγιναν οἱ διδάσκαλοι τοῦ Γένους πού ἐδίδαν ὄχι μὲ λόγια ἀλλὰ με ἔργα μέχρι αὐτοθυσίας καὶ ἐνέπνευσαν τὴν τόλμην καὶ τὸ θάρρος στοὺς νεοέλληνες πού ἔγραφαν τὰ σύγχρονα ἐλληνικά ἔπη.

Στὴ ζωὴ, πού ἀνοίγεται μπροστά μας, ἀγνωστὴ, αἰνιγματικὴ γεμάτη δυσκολίες καὶ κινδύνους τὸ παράδειγμα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν καὶ προπαντὸς τοῦ Κανάρη πρέπει νὰ εἶναι ἡ λαμπρότερη ἐθνικὴ κληρονομιά καὶ ὁ πιὸ ἀστείρευτος ἐθνικὸς μας πλοῦτος.

Ὁ πολὺς τῶν προγόνων πρέπει νὰ εἶναι τὸ μέλλον τῶν ἀπογόνων.

Γιὰ νὰ δώσω ἄλλη μιά πνοὴ στὸ Ἐθνικὸ φρόνημα τῶν ἀπανταχοῦ Ἡπειρωτῶν καὶ ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ἐθεώρησα ἐθνικὴ ὑποχρέωση νὰ φέρω σὲ φῶς καὶ στὴ δημοσιότητα, ὅλα τὰ στοιχεῖα πού ὑπάρχουν στὸν τόπο μας γιὰτὶ πείθουν ὅτι ὁ Κων)νος Κανάρης γεννήθηκε στὴν Πάργα τῆς Ἡπείρου.

1) Ἡ ἐφημερίς «ΕΣΤΙΑ» τῆς 14ης Ἰου-

λίου 1937 στὰ ἱστορικὰ σημειώματα ἔγραφε:

«Τὸ ἀνοιγμα τῶν μνημονείων καὶ ἡμερολογίων τῆς οἰκογενείας Κων)νου Κανάρη καὶ ἡ ἀποκάλυψις ἀγνώστων ἕως τώρα στοιχείων περὶ τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς οἰκογενείας προελεύσεως τοῦ ἐνδόξου θαλασσομάχου καὶ πρωθυπουργοῦ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος Κων)νου Κανάρη ἀποτελεῖ πράγματι ἱστοριοδιφικὸν εὐτύχημα. Τὴν σχετικὴν ἔρευναν ὀφείλομεν εἰς τὸν δισέγγονον τοῦ πυρπολητοῦ Συναγματοῦ κ. Κων. Θ. Κανάρην, πού ἐθεσεν εὐγενῶς εἰς τὴν διάθεσίν μας τὰ κυριώτερα αὐθεντικὰ στοιχεῖα τῶν οἰκογενειακῶν του ἀρχείων μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ προσωπικὸν ἡμερολόγιον τοῦ πυρπολητοῦ. Ἐκ πάντων δὲ τούτων ἀποκαλύπτεται διὰ πρῶτην φορὰν ἡ προεπαναστατικὴ ἱστορία τῆς οἰκογενείας Κων)νου Κανάρη, ἡ δράσις αὐτῆς καὶ ἡ συμμετοχὴ τῆς εἰς τὴν κίνησιν τοῦ γένους κατὰ τοὺς προπαρασκευαστικούς χρόνους τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας καθὼς καὶ τὸ ἀρχαιότερον ἐπώνυμον τῆς ἀπὸ τοῦ 13ου αἰῶνος Μ. Χρ. τουλάχιστον. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ περιεχόμενον τοῦ ἡμερολογίου, με τὰς οἰκογενειακὰς σημειώσεις τοῦ πυρπολητοῦ ἔμενεν ἕως τώρα μυστικόν: Διότι ὁ δοξασμένος θαλασσομάχος εἶχε λόγους νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν κοινολόγησιν του, ἰδίως πρὸς ἀποφυγὴν σχολίων καὶ παρεξηγήσεων μεταξὺ τῶν νεωτέρων συμπατριωτῶν τοῦ Ψαριανῶν. Λέγομεν δὲ «νεωτέρων συμπατριωτῶν του» ἐπειδὴ ἐξ αὐτοῦ τοῦ προσωπικοῦ ἡμερολογίου του προκύπτει ὅτι ὁ Κων)νος Κανάρης δὲν εἶχε γεννηθῇ εἰς τὰ Ψαρά, ἀλλ' εἰς τὴν Πάργαν τῆς Ἡπείρου κατὰ μῆνα Σεπτεμβρίου τοῦ 1790 καὶ ἐγκατεστάθῃ μόνον κατὰ τοὺς προπαρασκευαστικούς χρόνους εἰς τὸ νησί τῶν Ψαρῶν.

Με τὴν βοήθειαν λοιπὸν τῶν ἡμερολογίων τῆς οἰκογενείας Κανάρη, διευκρινίζεται ὅτι ἡ νεοελληνικὴ οἰκογένεια Κανάρη ὑπῆρξε συνέχεια τῆς παλαιοελληνικῆς οἰκογενείας Σπηλιωτέας, κλάδου καὶ αὐτῆς τῆς προμεσαιωνικῆς οἰκογενείας CAPO DE SPILIA, τῆς ὁποίας τὰ μέλη τιτλοῦχοι τῶν Βενετῶν καὶ Γενουσιῶν ἀρχόντων, ἀπαντῶνται ἐν δράσει περὶ τὰ 1200 μ. Χρ. Πάντως ὡς προπάππος τοῦ πυρπολητοῦ Κανάρη φέρεται ὁ Νικόλαος Σπηλιωτέας. Ἐκ τοῦ υἱοῦ δὲ τούτου Θεμιστοκλέους ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1750 ὁ Νικ. Σπηλιωτέας πατὴρ τοῦ πυρπολητοῦ Κων)νου Κανάρη καὶ τῶν ἀδελφῶν του Περικλέους, Γενικοῦ Ἐφόρου τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ Δημοσθένους Κανάρη.

Ὁ πυρπολητὴς Κων)νος Κανάρης ἦτο ὁ ὑστερότερος υἱὸς τοῦ Νικόλαου Σπηλιωτέας ἐγκατεστάθῃ δὲ με τὴν οἰκογένειάν του, ἀπὸ μικροῦ παιδι εἰς τὰ Ψαρά ὅπου κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς παλαιᾶς ἐπὶ τῆς ἐπεκράτησε τὸ Ψαριανὸ παρατσούκλι τοῦ Κανάρη. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον μετωνομάσθη καὶ ὁ ἐγκατεθῆς εἰς τὰ Ψαρά ἐκ Πάργας Ἰωάννης Δημουλίτσας εἰς Πατατούκον.

Περὶ τοῦ νεωτέρου ἐπώνυμου τοῦ ἐνδόξου θαλασσομάχου Κ ἄν - Ἀρης ἢ Κανάρ (ἐκ

τοῦ Καναρίνι) ὁ υἱὸς τοῦ Ἀριστείδους Κ. Κανάρη (ὁ φονεὺς κατὰ τὰ ταραχώδη γεγονότα τῆς δευτέρας μεσοδυναστείας, παρὰ τὴν σημερινὴν λεωφόρον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ ἀξιωματικὸς) γράφει εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του: «..... ἀπεκλήθη ὁ πατὴρ μου Κἄν - Ἀρης ἢ Κανάρης, λόγω τοῦ μελιχίου καὶ σφρόνους χαρακτῆρος του διότι ἂν καὶ ριψοκίνδυνος, πολεμικὸς καὶ ἀποφασιστικὸς, ἐνήργει πάντοτε κατόπιν περισκέψεως.....».

Διὰ τῆς προεπαναστατικῆς δράσεώς του ὁ νεαρὸς Σπηλιωτέας, ἐπιβληθεὶς εἰς τὰ Ψαρά καὶ φέρων τὸ νέον του ἐπώνυμον Κανάρη, ἐδόξασε τὴν νέαν του πατρίδα διὰ τῶν πολεμικῶν του κατορθωμάτων. (Προηγουμένως ὅμως συνεδέθη διὰ τοῦ δεσμοῦ τοῦ γάμου με τὴν ὠραίαν ἀρχοντοπούλιν τῶν Ψαρῶν Δέσποιναν Μαριάτη με τὴν ὁποίαν ἐξῆλθε καὶ ἐμοιράσθη τὶς μεγάλες περιπέτειες τῆς ζωῆς του καὶ τὴν ἀθάνατον δόξαν του.

Οἱ περισσότεροι περιηγηταὶ πού ἡσχολήθησαν με τὰ περὶστατικά τῆς ζωῆς τοῦ Κανάρη ἔγραφαν με θαυμασμόν καὶ τὸν οἰκογενειακόν του βίον καὶ τὴν σύζυγόν του ὡς πιστὴν καὶ ἀξιοθαύμαστον σύντροφον φεῦ ἥρως, ἀνταξίαν τῆς εὐμενείας τῆς καρδιάς του. Ὅλοι σχεδὸν τὴν ἀνέφεραν ὡς γυναῖκα με μεγάλα χάρισμα, πού πάντα ἐθῆλαζε καὶ ἕνα παιδί.

Ἐτσι λοιπὸν, ἐδημιουργήθη μέσω περιπετειῶν καὶ κατορθωμάτων, ἡ οἰκογένεια τοῦ ἐνδόξου θαλασσομάχου Κων)νου Κανάρη εἰς τὰ Ψαρά — συνέχεια τῆς παλαιοελληνικῆς ἀρχοντικῆς οἰκογενείας Σπηλιωτέας, ἀπὸ τὴν πολυπαθὴ Πάργαν τῆς Ἡπείρου».

2) Ἐφημερίς «ΕΣΤΙΑ» τῆς 28ης Ἰουλίου 1937.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος καὶ νῦν Δήμαρχος Πάργας κ. Ἀλέξανδρος Μπάγκας εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μοῦ διαβιβάσῃ τηλεγραφικῶς τὰς εὐχαριστίας τοῦ Δήμου διὰ τὴν ἐκ τῶν ἐπισήμων οἰκογενειακῶν ἀρχείων ἀποκάλυψιν τῆς προγονικῆς ἐκ Πάργας καταγωγῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Ἡρώος καὶ παλαιοῦ Πρωθυπουργοῦ τῆς Ἑλλάδος Κων)νου Κανάρη. Διὰ τοῦ ἰδίου δὲ τηλεγραφήματος με ἐπληροφόρησεν ὁ κ. Μπάγκας ὅτι τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον ἀπεφάσισε νὰ τελέσῃ τὴν προσεχῇ Κυριακὴν, πάνδημον μνημόσυνον ὑπὲρ τῆς μνήμης τοῦ ἀθανάτου θαλασσομάχου, τοῦ ὁποῖου ἡ Πάργα ὑπῆρξε ἡ πρώτη πατρίς του. Τὸ ἀνωτέρω τηλεγράφημα δίδει ἀφορμὴ εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ θέματος ἐκ τῆς ἰδίας πάντοτε αὐθεντικῆς πηγῆς: Ἐκ τῶν ἀνεκδότων σημειώσεων, δηλαδὴ τοῦ ἐνδόξου πυρπολητοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀριστείδου, καθὼς καὶ τῶν σχετικῶν παραδόσεων τῆς οἰκογενείας Κανάρη περὶ τῶν ὁποίων εὐγενῶς διὰ μακρὰς ἐπιστολῆς του με κατέστησε ἐνήμερον ὁ δισέγγονος τοῦ Ἐθνικοῦ Ἡρώος Συναγματοῦ κ. Κων. Θεμ. Κανάρη.

Ἡ γενομένη ἀποκάλυψις φυσικὰ δὲν μετακινεὶ καθόλου τὴν δόξαν τοῦ Κανάρη, ἡ ὁποία ἦτο ἀποκλειστικῶς Ψαριανὴ καὶ ὡς τοιαύτην

καθωρίσθη ήδη άμετακλήτως από την ιστορίαν. Η εύκαιρία όμως της έκδηλώσεως της υπερηφανείας των συμπολιτών της προγονικής πατρίδος του Κανάρη επιβάλλει και την αποκάλυψιν της αγνώστου έως τώρα προσωπικής επισκέψεώς του εις Πάργαν κατά την άνοιξιν του 1863.

Η επίσκεψις αυτή περί της οποίας γίνεται λόγος εις τας αὐτοβιογραφικάς σημειώσεις του Ναυάρχου, είναι ιστορικῶς ενδιαφέρουσα διότι τὸν Κανάρην συνδεδεσε τότε, ὡς γράφει ὁ ἴδιος, καὶ ὁ ποιητὴς Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης, Ἡπειρώτης καὶ αὐτὸς τὴν καταγωγὴν, συνδεδεμένοι μαζί του με παλαιούς φιλικούς καὶ οἰκογενειακοὺς δεσμούς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Κανάρης ἦτο ἐντολοδόχος τοῦ Ἐθνους, Μέλος δηλαδὴ τῆς Τριμελοῦς ἐπιτροπῆς (Κανάρης—Ζαΐμης—Γρίδας) εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Β' τῶν Ἑλλήνων συνέλευσις διὰ ψηφίσματός της ἔδωκεν ἐντολήν (Μάρτιος 1863) νὰ μεταβῇ εἰς Κοπεγχάγην καὶ νὰ προσφέρῃ ἐπισήμως τὸ Ἑλληνικὸν Στέμμα εἰς τὸν νεαρὸν τότε πρίγκιπα τῆς Δανιμαρκίας Γουλιέλμον—Γεώργιον Α'. Ἡ ἐπιτροπὴ τῆς συνέλευσεως συνοδευομένη ἀπὸ τοὺς συμβούλους της καὶ ὑπασπιστάς της Σκουζέν, Δόσιον, Πικέρην, Μολάν Βρατσάνον, Γεώργ. Α. Μαυροκορδάτον καὶ Τιμοθέον Φιλήμονα διευθυνομένη εἰς Δανίαν, ἔφθασεν εἰς τὴν νήσον Κέρκυραν κατὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς 2ας Ἀπριλίου 1863. Μόλις ἐγνώσθη ἡ ἀφίξις τῆς ἐπιτροπῆς, ὁλόκληρος ἡ πόλις τῆς Κερκύρας ἀνστατάθη ἀπὸ τὸν κοινὸν ἐνθουσιασμόν. Ἐκ τῶν πρώτων δὲ ἔφθασεν εἰς τὴν παραλίαν ὁ παρεπιδημὸν τότε ἐν Κερκύρᾳ Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης, μετὰ τοῦ Προέδρου τοῦ τοπικοῦ συλλόγου τῆς «Ἀναγεννήσεως», Γουργουράκη, ἐνῶ ταυτοχρόνως, ὁ Παδοβὸς ἔσπευσε νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν λαϊκὴν ὑποδοχὴν εἰς τὴν πόλιν. Εἰς τὴν παραλίαν ὁ Βαλαωρίτης συννητήθη μετὰ τὸν ἀποβιβασθέντα πρώτον πολιτικὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐπιτροπῆς Θρασύβουλον Ζαΐμην, παλαιὸν φίλον καὶ συμμαθητὴν του. Συγκινημένοι ἐξαιρετικὰ καὶ οἱ δύο περιεπύχθησαν ἀλλήλους καὶ ἀντίλλαξαν ἀδελφικὸν ἀσπασμόν. Ἐπειτα ὁ Βαλαωρίτης καὶ ὁ Γουργουράκης ἀνῆλθον ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου πρὸς συνάντησιν καὶ τῶν ἄλλων μελῶν τῆς ἀποστολῆς.

Ὁ Βαλαωρίτης ἕως τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του διηγείτο ὅτι ἡ συνάντησις του ἐκείνη μετὰ τοῦ Κανάρη τοῦ ἐπροξένησε μίαν ἀπὸ τὰς σφοδρότερας συγκινήσεις τοῦ βίου του. Ἡ συγκίνησις καὶ τὰ ὁκρυσά ἐπνίοναν τὴν φωνὴν τοῦ ποιητοῦ, ὅταν ἐγονάτισεν ἐμπρὸς ἀπὸ τὸν δοξαζόμενον θαλασσομάχον καὶ κατεφίλει τὰ χέρια του καὶ ἔδεχετο τὴν εὐλογίαν του. Κατόπιν ἀπεβιβάσθησαν ὅλοι καὶ ἡ ἐπιτροπὴ ἔτυχεν ἀποθεωτικῆς ὑποδοχῆς ἀπὸ μέρους τοῦ Κερκυραϊκοῦ λαοῦ, πού εἶχε καταληφθῇ ἀπὸ πραγματικὴν φρενίτιδα.

Ἐπανερχόμεθα τώρα εἰς τὰς αὐτοβιογραφικὰς σημειώσεις τοῦ Κων. Κανάρη. Ἐξ αὐτῶν προκύπτει ὅτι ἡ τριήμερος ἀναγκαστικὴ

παραμονή — διὰ λόγους ἀναμονῆς τοῦ ἀτμοπλοίου — εἰς τὴν Κέρκυραν, ἔδωσε τὴν εύκαιρίαν εἰς τὸν Κανάρην καὶ Βαλαωρίτην τῆς συντόμου ἐκδρομῆς εἰς τὴν κοινὴν προγονικὴν πατρίδα τῶν τὴν Ἡπειρον. Ἡ ἐπίσκεψις αὕτη τοῦ ἐνδόξου θαλασσομάχου καὶ τοῦ Βαλαωρίτη εἰς τὴν Πάργαν ἐπραγματοποιήθη τὴν 5ην Ἀπριλίου τοῦ 1863. Περὶ αὐτῆς γράφει ὁ ἴδιος ὁ Κανάρης: «..... ἐπωφελήθημεν τῆς εύκαιρίας καὶ μετέβημεν εἰς ἐπίσκεψιν τῶν πατρίδων μας (τοῦ τε Βαλαωρίτου καὶ ἐμοῦ) τῶν προγονικῶν εἰς τὴν κατέναντι τῆς Κερκύρας Ἡπειρον, τῆς λατρευτῆς Πάργας, τῆς ὁποίας ἀνήλθομεν τὸν ἐναντι καλντεριμικὸν δρόμον, ὅστις μού ἐνθύμιζε τοὺς παιδικοὺς χρόνους καὶ τοὺς ἀλλεπαλλήλους ἀγῶνας τῶν προγόνων μου...».

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τῶν σημειώσεων τοῦ Ναυάρχου γίνεται λόγος καὶ περὶ τῆς ζωηρᾶς συγκινήσεως πού ἡσθάνθησαν οἱ δύο Ἐθνικοὶ ἄνδρες ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν τοποθεσίαν τοῦ παλαιῦ φρουρίου ὅπου εὕρισκετο ὁ προγονικὸς πύργος καὶ ἡ περίφημος σπηλιά, ἐκ τῆς ὁποίας προήρχετο καὶ τὸ ἀρχικὸν ἐπώνυμον (Σπηλιωτέα) τῆς παλαιᾶς προγονικῆς οἰκογενείας τοῦ Κανάρη.

Μετὰς τὰς ὀλίγας αὐτὰς ἀλλὰ ἀδράς γραμμάς, περιγράφει εἰς τὰς σημειώσεις του ὁ ἐνδόξος θαλασσομάχος (τοῦ 21 Κων. Κανάρης) τὴν ιστορικὴν μετὰ τὸν Βαλαωρίτην ἐκδρομὴν του εἰς τὴν πρώτην του προγονικὴν πατρίδα τὴν Πάργαν τῆς Εὐάνδρου Ἡπειρου.

Γιὰ τὸν ἡρωϊκὸ αὐτὸ τόπο τῆς πατρίδος μας ὅλοι μας καὶ προπαντὸς οἱ ἀρμόδιοι ἔχουν ἓνα ἄλλο μεγάλο χρέος ἀκόμη. Νὰ τοποθετήσουν ἀναμνηστικὴ πλοῖκα στὴν προγονικὴ κατοικία τοῦ Κανάρη, νὰ φτειάξουν τὸ λιμάνι νὰ ἀράξουν τὰ πλοῖα καὶ νὰ διορθώσουν τοὺς δρόμους καὶ τὰ ὁδικὰ δίκτυα Ἡγουμένης — Πάργας — Παραμυθιάς καὶ Πρεβέζης. Ἡ Πάργα μετὰ τὴν μαγευτικὴ φύση καὶ τὴς πλούσιες ιστορικῆς παραδόσεις της πού εἶναι μιά ἀπὸ τὴς πιὸ ὁμορφες γωνίες τῆς Ἑλλάδος — ἐξοκολοθεῖ νὰ παραμῆνῃ περίπου ἀνύπαρκτη γιὰ τὸν ἐσωτερικὸν τουρισμό.

Ἀπομονωμένη ἀπὸ στεριάς στὴ μικρὴν χερσόνησο ὅπου σκαρφαλώνει ἀμφιθεατρικὰ, ἡ γραφικὴ καὶ πολυτραγουδισμένη κωμόπολις τῆς Ἡπείρου εἶναι ἀπρόσιτη γιὰ τοὺς Ἑλλήνες καὶ ξένους πού θὰ ἠθελαν νὰ φθάσουν ἐκεῖ ὁδικῶς. Τὴν μόνην κίνησιν πού γνωρίζει τῆς τὴν προσφέρουν ἡ γειτονικὴ Κέρκυρα καὶ τὸ Γαλλικὸ «Κλάμπ-Μεντιτεραν» (δηλαδὴ ἡ Γαλλικὴ Μεσογειακὴ Λέσχῃ πού εἶναι μιά ἡμεροεστιακὴ ὁργάνωσις) καὶ κατευθύνουν μέρος τῶν κατοίκων της καὶ τῶν μελῶν του στὸν τόπο αὐτὸν μετὰ τὴν παράξενον καὶ μαγευτικὴν γοητεία. Οἱ κάτοικοι τῆς Πάργας ὅπως εἶδα κατὰ τὴν 20) ἡμερὴν παραμονῆ μου ὁλοένα ὑπολογίζουν καὶ στὴν αὐξήσιν τῆς τουριστικῆς κινήσεως. Βέβαια δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ πῇ ὅτι στὸ κεφάλαιο αὐτὸ σημειώνεται πλήρης ἀπραξία. Χρόνον μετὰ τὸν χρόνον, ὁ ἀριθμὸς τῶν παραθεριστῶν μεγαλώνει, ἀλλὰ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Κίτσιου Γ. Ἀνυφαντῆ: «ΑΝΤΙΛΛΟΙ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ»

Βιβλιοκριτικὸν σημείωμα τοῦ κ. ΧΡ. ΖΗΣΗ

Τόσον ἡ φύσις ὅσον καὶ ἡ οὐσία τοῦ περιεχομένου τῆς γεροδεμένης καὶ καλλιτεχνικᾶς ἐκτυπωμένης στοχαστικῆς καὶ μάλλον ψυχολογικῆς μελέτης τοῦ ἐκλεκτοῦ ἱεουργοῦ τῆς ἀνθρωπίνης θέμιδος καὶ πανελληνίως γνωστοῦ καὶ ἐπιστήμως ἀναγνωρισμένου ποιητοῦ καὶ κριτικοῦ κ. Κίτσιου Γ. Ἀνυφαντῆ, πού κυκλοφόρησε τελευταίως μετὰ τὸν τίτλον «Ἀντίλλοι τῆς ψυχῆς μας», μᾶς φέρνουν στὸν ἀγαπητὸ μας χώρο τῆς Ψυχολογίας, τῆς ὁποίας καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς ἐν λόγω μελέτης εἶναι ἐμβριθὴς μελετητής. Λοιπόν, ἀναμφισβήτητον, πῶς ἡ Ψυχολογία, ἀπὸ τότε, πού ἀποκόπηκε ἀπὸ τὸν κορμὸ τῆς Φιλοσοφίας καὶ ἀπετέλεσε αὐθύπαρκτη Ἐπιστήμη καὶ μέχρι τὴς ἡμέρας μας, ἐσημείωσε μιά θαυμάσια πρόοδο καὶ ἐπιτυχία τέτοια, πού δὲν ἐπερίμενε κανεὶς. Ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε ὑπῆρχε τὸ σκοτάδι καὶ ἡ ἀμφιβολία τώρα ὑπάρχει τὸ φῶς καὶ ἡ σαφὴς γνώσις. Πρὸ παντὸς οἱ ἐπιτεύξεις τῆς Ψυχολογίας τοῦ Βόθους τῶν μεγάλων ψυχολόγων καὶ ψυχιάτρων SIGMUND FREUD, ALFRED ADLER καὶ C. JUNG ἐφώτισαν τὸν «χώρον» τῆς αὐτοῦ καὶ ἀνεκτάκτου ἀνθρωπίνης ψυχῆς, τῆς

ἀκόμη βρίσκεται πολὺ χαμηλὰ ἀν' ὑπολογιστῇ ἡ παραδείσια ὁμορφία τοῦ τόπου. Θὰ μπορούσε νὰ ἦταν πολὺ μεγαλύτερος, ἀν' ὑπῆρχε κατάλληλη ὁδικὴ σύνδεσις μετὰ τὴν Ἰωάννινα. Τότε ὅχι μόνον ξένοι, πού μαγεμένοι ἀπὸ τὸ περιβάλλον ξαναγυρᾶνε ἢ στέλνουν τοὺς φίλους τους, ἀλλὰ καὶ Ἕλληνες ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Πατρίδος μας θὰ ἔφθαναν γιὰ νὰ περάσουν στὴ γαλήνια αὐτὴ γωνιά μερικῆς ἀξέχαστης ἐβδομάδας. Καὶ ἐστὶ θὰ εἴχαμε καλύτερου καὶ τῆς Ἑθνικῆς μας Οἰκονομίας.

Ἄν καὶ δυσπρόσιτη γιὰ τὸν ἐσωτερικὸν τουρισμὸ ἡ Πάργα, προσφέρει σὲ ὅσους τὴν ἀνακαλύπτουν τὴν πιὸ δорсерή, τὴν πιὸ ἡσυχὴν, τὴν πιὸ μοναχικὴν γραφικότητα. Μετὰ τὴν οἰκογένειάν μου πέρυσιν ἐκάναμε τὴ δοκιμὴ. Νοιώσαμε ἀλήθεια ἓνα ξαλάφρωμα, ἓνα μεγάλο ξεκούρασμά! Κάτι ἀπὸ τὴ γοητεία τῆς ὑπαίθρου εἶχε μαγέψει τὴς ψυχῆς μας, εἶχε δροσίσει καὶ ἀναγωγονήσει τὴν ψυχὴν μας καὶ τὴς σκέψεις μας.

Ἡ γαλήνη τῆς θάλασσας γίνεται περισσότερο ξεκουραστικὴ γιὰ τὴς κουρασμένες μεταπολεμικῆς ψυχῆς.

Ἐν Ἀναργύροις — Δωδώνης τοῦ Νομοῦ Ἰωννίνων 25 Μαρτίου 1964

ΓΡΗΓ. ΕΥΘ. ΚΟΜΠΙΛΑΣ
ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ

«Δὲν ὑπάρχει οὔτε σήμερα οὔτε αὔριο στὴς δυνατὲς ἀπηχῆσεις τῆς μνήμης. Ὑπάρχει μόνον τὸ πάντοτε.....».
Ἀλφόνσος Λαμαρτίνος

ψυχῆς μας. Ἐτσι «ὁ ἀδιαχώριστος χωρισμὸς τοῦ χώρου» τῆς ψυχῆς μας εἰς τὴν Συνείδησιν καὶ τὸ Ὑποσυνείδητον καὶ ἡ ἀπόδειξις τῆς τροφικοῦ τῆς Συνείδησεως ἀπὸ τὸ Ὑποσυνείδητον ἔλυσαν ἀρκετὰ ψυχολογικὰ προβλήματα καὶ ἀνοίξαν τὸν δρόμον γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν θεραπείαν τῶν μικρῶν ἢ μεγάλων ἀποκλίσεων ἀπὸ τὴν ὁμαλὴ ψυχικὴ ζωὴ. Δὲν εἶναι, βέβαια, τοῦ παρόντος ἡ ἐνασχόλησις — ἔστω καὶ σὲ γενικὲς γραμμές — μετὰ τὴν Ψυχολογίαν τοῦ Βόθους, πού, ὁμολογουμένως, εἶναι δυσκολωτάτη ἀλλὰ καὶ ὠραιοτάτη. Εἶναι ὅμως ἀπαραίτητος ἡ παρὰ-θεσις ὠρισμένων στοιχείων τόσον ἀπὸ τὴν Ψυχολογίαν τοῦ Βόθους, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν Γενικὴν Ψυχολογίαν πρὸς πληρεστέραν κατανόησιν καὶ ἀντικειμενικὴν κριτικὴν θεώρησιν, τῆς, ὄντως, θαυμασίας μελέτης τοῦ κ. Κίτσιου Γ. Ἀνυφαντῆ.

Δύο ἀπὸ τὴς σπουδαιότερες ιδιότητες τῆς Συνείδησεως, πού ἔχουν στενὴν σχέσιν μετὰ τοὺς Ἀντίλλους τῆς ψυχῆς μας» τοῦ κ. Κίτσιου Γ. Ἀνυφαντῆ εἶναι, — ὡς μᾶς φανερώνει ἡ Γενικὴ Ψυχολογία — ἡ ροὴ καὶ ἡ στενότης τῆς Συνείδησεως. Ἡ ροὴ τῆς Συνείδησεως — πού μετὰ τὴν ἀσφάλειαν τὴν περιέγραψε ὁ ψυχολόγος JAMES συνίσταται στὴν ἀδιάκοπον μεταβολὴν τοῦ περιεχομένου τῆς Συνείδησεως. Καταστάσεις τῆς Συνείδησεως διαδέχονται ἀδιάκοπα ἢ μιά τὴν ἄλλη. Σὲ κάθε στιγμὴ κρίνομε, συλλογίζομε, ἀποφασίζομε, δοκιμάζομε διάφορες ἐπιθυμίες, συγκινήσεις, συναισθήματα, ἀποκτᾶμε ὀπτικές, ἀκουστικὰς κ.λ.π. παραστάσεις ἀπὸ πραγματικὰ ἐρεθίσματα πραγματικῶν ἀντικειμένων τοῦ ἐξωτερικοῦ μας κόσμου. «Ἀναμνήσεις περασμένων συμβάντων πρὸ πολλοῦ λησμονηθέντων κατακλύζουν τὴν Συνείδησιν ἢ μορφῶνομεν φανταστικὴν παράστασιν τῶν μελλόντων νὰ συμβοῦν» σημειώνει ὁ ψυχολόγος μας Δημήτριος Γ. Μωραΐτης στὴ Γενικὴν τοῦ Ψυχολογία. Ὅλες αὐτὲς οἱ καταστάσεις ἀποτελοῦν τὴν ροὴν τῆς Συνείδησεως, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν γίνεται μονάχα ἀλλαγὴ ποιότητων ἀλλὰ καὶ ἀλλαγὴ σαφηνείας τῶν καταστάσεων. Κοντολογίς, λέγοντας «ροὴν Συνείδησεως» ἐννοοῦμε τὸ μεταβαλλόμενο μέρος τοῦ περιεχομένου τῆς Συνείδησεως.

«Γενεσιουργὸς» αἴτιον τῆς ροῆς τῆς Συνείδη-

σεως είναι ή άλλη βασική ιδιότης που την έσημειώσαμε πιο πάνω, δηλ. ή στενότης της Συνειδήσεως. Ο «άνεκτακτος» χώρος της Συνειδήσεως δεν είναι άπεραντος και άπειρος. Δεν είναι ή Συνειδήσις μας «τό άπειρον του όποιου το κέντρον εύρίσκεται παντού ή δε περιφέρεια ούδαμου» κατά την έκφρασιν του FLAMMARION, αλλά έχει περιορισμόν, στενότητα καθώς λέμε στη φρασεολογία της Ψυχολογίας. Το περιεχόμενο της Συνειδήσεως δεν άποτελείται, εις κάθε δεδομένη στιγμή, από όλες τις σκέψεις, συναισθήματα, αντιλήψεις και παραστάσεις πραγμάτων. Ο χώρος της Συνειδήσεως δεν μπορεί να συγκρατήσει όλα τα προσωπικά μας ψυχικά γεγονότα.

«Εις μίαν χρονικήν στιγμήν — σημειώνει ο Δ. Γ. Μωραΐτης στο προμνησθέν έργο του — όλίγας σκέψεις, ιδέας, συναισθήματα, αντιλήψεις πραγμάτων δυνάμεθα να έχωμεν. Έν συγκρίσει με όσα ψυχικά γεγονότα έζησαμεν εις το παρελθόν τα παρόντα συνειδητά είναι ελάχιστα».

***

Φυσική συνέπεια αούτων των δύο βασικών ιδιοτήτων της Συνειδήσεως (δηλ. της ροής και της στενότητος) είναι ή δημιουργία του Ύποσυνειδήτου. Το περιεχόμενον του Ύποσυνειδήτου, συγκριτικά με το περιεχόμενο της Συνειδήσεως, είναι πλουσιώτατον. Περιλαμβάνει δηλαδή το Ύποσυνειδητό πλείστες όσες — άμέτρητες σωστότερα — ψυχικές καταστάσεις (συναισθήματα, σκέψεις, ύπολογισμούς, παραστάσεις κ.λ.π.) που εις δεδομένη στιγμή παύουν να είναι συνειδητές, (γνωστές μας). Όλες όμως αυτές οί άλλοτε συνειδητές ψυχικές καταστάσεις — που ξεθώριασαν συνεπεία του βάρους του χρόνου ή της πίεσεως άλλων νέων ή και σπουδαιότερων ψυχικών καταστάσεων — δεν χάνονται, αλλά παραμένουν στόν «κάτω» της Συνειδήσεως χώρο, στό Ύποσυνειδητό, και κατά διαστήματα τροφοδοτούν την Συνειδησι καθώς επανέρχονται στό συνειδησιακό χώρο και άποτελούν τις άναμνήσεις, για τις όποιες ο κ. Κίτσιος Γ. Άνυφαντής γράφει στούς «Αντίλαλους της Ψυχής μας» πώς: «Αναψυχής δροσιά βγαίνει από την πηγή των άναμνήσεων των άγαπημένων μας. Λούζεται ή ψυχή μας και ανάλαφρη σάν το πουλάκι γίνεται. Τι όνειρεμένη θύμησι! Τι γλυκόπιστο φαρμάκιο που βαλσαμώνουν τον πόνο μας» (Αυτόθι, σελ. 15). Και πιο κάτω διαβάζει ο άναγνώστης των «Αντίλαλων» της ψυχής μας» του κ. Κ. Γ. Άνυφαντή πώς: «Με τις θύμησης των άγαπημένων, ο άνθρωπος ξαναζη τα παλιά του όνειρα π' άνασταίνονται. Και ή ψυχή του γονατιστή, προσκυνήτρα, άτενίζει με δέος και νοσταλγία τις άγαπημένες μορφές που ξεθώριασαν στα τελάρα της μνήμης...» (Αυτόθι, σελ. 16). Και συνέχεια πολύ πετυχημένα σημαδεύει ο κ. Κ. Γ. Άνυφαντής, πώς: «Τ' άρωμα της θύμησης μεθάει την ψυχή π' άγκαλιάζει με τα φτερά της φαντασίας τις παλιές αγάπες της, τα περασμένα. Η καρδιά με συντριβή αλλά και με πρω-

τόγνωρη προσήλωση χτυπάει στό ακουσμα των παλιών κι' άγαπημένων ήχων. Και μια άρμονία ξεχύνεται σε όλο μας το είναι απ' την έπικοινωνία μ' όλα τα πρόσωπα που ζήσαμε και γνωρίσαμε. Και τα τραγούδια π' άκούσαμε τότε, και τα τοπία που είδαμε, λαλούν με της θύμησης τη γλώσσα και μας ξυπνούν την πεθαμένη νιότη». (Αυτόθι, σελ. 16 — 17). Για να έχωμε όμως αυτήν την νοσταλγίαν των περασμένων και των παλιών μας βιοματικών καταστάσεων και έπιζησεων, θα πρέπει οί άναμνήσεις μας (οί θύμησης, όπως πολύ πετυχημένα εκφράζεται ο κ. Κ. Γ. Άνυφαντής) να είναι συνδεδεμένες στενά με συναισθήματα εύάρεστα, γιατί άν συμβαίνει το αντίθετο (και δεν άποκλείεται) τότε οί άναμνήσεις γίνονται αίτια μελαγχολίας και θλίψεως. Με αυτήν την βασικήν προϋπόθεσι άποκτούν ιδιαίτερη βαρύτητα τα παρακάτω λόγια του στοχαστή και καλλιτέχνη του λόγου κ. Κ. Γ. Άνυφαντή, που τα μεταφέρω αούτως: «Οί θύμησης σάν σμάρια πουλιών που κελαιδοούν παθητικά για τα περασμένα, έρχονται και νύνουν με το μαγικό τους πέπλο, τα τωρινά. Κι' ή ψυχή μέσ' στ' άπάνεμο λιμάνι της πόλησης, αφήνει το δάκρυ της να πέση έξαγνιστικό, προσφορά στό ωμό της θεάς θύμησης» (Αυτόθι, σελ. 17).

Και μια σου και τα διώματα, οί έπιζησεις και οί ψυχικές καταστάσεις των παιδικών χρόνων έχουν — κατά τα πορίσματα της Ψυχολογίας του Βάθους — ιδιαίτερη σημασία, δεν παραλείπει ο κ. Κ. Γ. Άνυφαντής να σημειώσει (και πολύ όρθά), πώς: «Η θύμηση τρέχει ξωπίσω απ' τα ινδάλματα των παιδικών χρόνων που μας χαμογελοούν και είναι λουσμένα με το φώς του έξαγνισμένου απ' το πέραςμα του καιρού έρωτισμού μας». (Αυτόθι, σελ. 18). Κι' αναλογίζεται κανείς πόσο δίκαιο έχει ο κ. Κ. Γ. Άνυφαντής όταν σημαδεύει τις παρακάτω σκέψεις του: «Η ζωή μας είναι γιομάτη από μνήμες. (Αντί του όρου «μνήμη» θα ήται, θαρρώ, προτιμότερος ο όρος «άναμνήσεις» ή ο ποιητικώτερος «θύμησης». Από μορφές που δεν είναι ξεχασμένες, που βρίσκονται σε κάδρα μέσα στην ψυχή μας.

Υπάρχουν ώρες περισυλλογής που έρχονται σάν άπρόσκλητοι έπισκέπτες και ταράζουν με το μαγικό ραβδί τους τα θαλά απ' τη συμβατικότητα της ζωής κι' άκίνητα απ' την πεζή πραγματικότητα νερά της ψυχικής μας ύψης». (Αυτόθι, σελ. 20).

***

Και ενώ θαυμάσια ο συγγραφέας μας κινείται στό χώρο της Ψυχολογίας, πέφτει κάπου — κάπου και στό χώρο της Μεταφυσικής και πιο πολύ του Πνευματισμού (LOMBROSO, ALAN KARDEK, Τσινούκας, Άλ. Μπέλλος, Πισσάνος κλπ.). Και αυτό φαίνεται ξεκάθαρα όταν ο κ. Κ. Γ. Άνυφαντής γράφει: «Πόσοι και πόσοι δεν χύνουν δάκρυα πικρά και δεν άνακουφίζονται από τα βάσανα όταν θυμούνται κάποια τους πεθαμένα πρόσωπα, κάποιες ψυχές που φτερουγίζουν μέσα στό άπειρο, τους παρακολουθούν,

χαίρουν για την εύτυχία τους και τους στέλνουν την ούράνια εύχή τους... Μα και οί νεκροί, οί ψυχές τους, πονάνε κι' αυτές για τις ύπάρξεις π' άφησαν παντέρμες και μοναχές σε τούτον τον κόσμο». (Αυτόθι, σελ. 12). Η θέσις αυτή του κ. Άνυφαντή δικαιολογείται όταν αναλογισθί κανένας το μεγάλο κενό, που του προξένησε στην εύαισθητη ψυχή του ο θάνατος της μάνας του, ή όληθινό θερμογόνο έναυσμα στις πνευματικές του άναζητήσεις, άνησυχίες και άνατάσεις. Το ίδιο ύποστηρίζει και πιστεύεται για μας και στέλνουν τ' άθώρητα στούς πολλούς χαιρετισμάτα τους και τ' ανάλαφρα φιλήματά τους. Τι και άν πέθαναν; Πάντα ζούν κοντά μας, πάντα βρίσκονται μαζί μας και μας άκολουθούν δίνοντάς μας θάρρος στα δήματα της ζωής μας...» (Αυτόθι, σελ. 13).

Αναμφίβολα αυτή ή μεταφυσική πίστις του ποιητού μας θα περιορίζη σημαντικά το κενό που δημιουργήθηκε στό έσωτερικό του «είναι» από το θάνατο της μάνας του και έτσι θα προκύπτει ένα αρκετά σημαντικό εύεργετικό αποτέλεσμα. Μήπως τάχα την ίδια άποψι δεν εκφράζει εις πολλούς στίχους και ο άμόλυντος τραγουδοπλέκτης Λαός μας απ' τα πανάρχαια χρόνια μέχρι τα τωρινά; Δεν νομίζω, πώς μπορεί να χαρακτηρισθί ως είδος φυγής από την ζωήν μας αυτή ή άποψις ή καθαρώς μεταφυσική. Είναι μια μεγάλη άπαίτησις της ψυχής μας. Αδιάφορο άν πάνω σ' αυτό το ζήτημα δεν μπόρεσε να μιλήσει καταφατικά ή άποφατικά ή Επιστήμη. Δεν θέτει όμως ή ψυχή μας ως ινδάλματα, ως πρότυπα, ως λαμπερά σημάδια ούτοπιστικές μορφές, φανταστικές «ύπάρξεις» και δημιουργήματα ψευδαισθήσεων και παραισθήσεων. «Οτι τοποθετεί μπροστά της ή ψυχή είναι πραγματικό ή ήταν μέχρι χθές (πριν πεθάνει) πραγματικό και μας γεννούσε πραγματικές, κατ' αίσθησιν, (όπως λέγει ή Ψυχολογία) παραστάσεις απ' τις όποιες, με τη σειρά, γεννιόνταν διάφορα συναισθήματα.

***

Για έπίρρωσι των ψυχολογικώς θεμελιω-

μένων απόψεών του ο κ. Κ. Γ. Άνυφαντής παραθέτει ένα πλήθος γνωμών από διακεκριμένους σκαπανείς του πνεύματος (φιλοσόφους, κοινωνιολόγους, ψυχολόγους, ποιητάς, πεζογράφους) δικούς μας και ξένους. Έτσι οί «Αντίλαλοι της ψυχής μας» γίνονται ένα ύπεροχο θησαύρισμα γνωμών και απόψεων, καθώς στίς σελίδες των παρελαύνουν τα όνόματα των: Όμήρου, Σωκράτη, Άριστοτέλη, Έπικτήτου, Ντοστογιέβσκι, ΑΛ. ABLER, Β. Ούγκώ, Ζαγκό, Δ. Σολωμού, Κ. Παλαμά, Ν. Καζαντζάκη, Γ. Αποστολάκη, Κ. Καβάφη, Άλ. Λαμαρτίνου, Κ. Ούράνη, Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου, Ν. Πολίτη, Κ. Μπωντλαίρ, Φ. Δέλφη, Ναπ. Λαπαθιώτη, Σενιέ, Ρ. Φιλύρα, σπ. Ν. Χαντάρα, Σ. Παναγιωτόπουλου, Κ. Αρ. Προβελέγγιου, Γ. Έλιγιό, Μ. Μαλακά-Χαντζόπουλου, Άλ. Ντέ Μυσσέ και άλλων. Το γεγονός τούτο καταμαρτυρεί την εύρυθμία αού κ. Κ. Γ. Άνυφαντή, εύρυθμία ή όποια — καθώς γνωρίζουν αούτοι που έζησαν από κοντά τον κ. Άνυφαντή — έπεκτείνεται εις πολλά κα ιδύσκολα πνευματικά οικόπεδα (Νομική, Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, Λογοτεχνία, Παιδαγωγική, Φιλοσοφία). Και κυρίαρχος, καθώς είναι, στό θησαύρισμα των γνώσεων (άληθείς θαυμάσια στην περίπτωση του το «SAPINTIS EST ARDINARE» μας παρουσιάζει την μελέτη του με μια άρχιτεκτονική άσφαλτη, με μια σαφήνεια γεμάτη όμορφιά και χάρι, με μια γνήσια και άνόθευτη Δημοτική γλωσσική συνέπεια, με μια γλαφυρότητα λόγου γοητευτική, στοιχεία, που άναδείχνουν την έργασία αού κ. Κ. Γ. Άνυφαντή «Αντίλαλοι της ψυχής μας» ως μελέτη έξαιρετικής δυνάμεως, ως άριστούργημα. Αξίζει δε να σημειώσωμεν και τούτο ακόμη: πώς ή μελέτη αού κ. Κ. Γ. Άνυφαντή είναι μοναδική εις το είδος της. Με ιδιαίτερη χαρά χαιρετίζομε την μελέτη «Αντίλαλοι της ψυχής μας» για την όποιαν ή μέχρι τώρα κριτική μίλησε με αρκετά κολακευτικά λόγια.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΖΗΣΗΣ

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Α' ΑΓΓΛΙΑ

ΤΑ ΤΕΣΤ ΕΦΥΙΑΣ
ΕΙΝΑΙ ΑΞΙΟΠΙΣΤΑ;

Είναι τα λεγόμενα τέστ εφύιας αξιόπιστα; Πολλοί είναι εκείνοι που προβάλλουν άρνηση. Κι' όμως τα τέστ αυτά έχουν μεγάλη διάδοσι στην Βρετανία ως μέσο επιλογής μαθητών από το δημοτικό σχολείο για το γυμνάσιο. 'Αλλά αυτούς που άμφιβάλλουν έρχονται τώρα να ενισχύσουν και οι ψυχολόγοι. 'Η ψυχολογική έρευνα που διεξάγεται τώρα στο Κάιμπριτζ οίχνει φως στο πρόβλημα. Οι ψυχολόγοι απέδειξαν ότι υπάρχουν δύο είδη εφύιας, ή καλύτερα ότι υπάρχουν δύο γενικοί τύποι εφύιας ανθρώπων. 'Ο πρώτος είναι γνωστός ως ο συγκλιτικός τύπος, ο τύπος που συγκλίνει δηλαδή και είναι αυτός που πετυχαίνει από τέστ εφύιας. 'Ο άλλος τύπος είναι ο αποκλιτικός τύπος, αυτός που αποκλίνει δηλαδή. 'Ο τύπος αυτός συνήθως άποτυχαίνει στα τέστ εφύιας. 'Αλλά εάν στους τύπους αυτούς δώσετε διαφορετικό είδος τέστ, τα άποτελέσματα είναι αντίστροφα. Στο συνηθισμένο τέστ χρησιμοποιούνται ερωτήσεις με άριθμούς και σχέδια. 'Η σωστή άπάντησι σε κάποιες ερωτήσεις είναι πάντα μία. 'Εν τούτοις υπάρχουν και ερωτήσεις, στις οποίες οι άπαντήσεις μπορεί να είναι πολλές. Οι ερωτήσεις αυτές είναι με λόγια και όχι με άριθμούς ή σχήματα. 'Ο συγκλιτικός τύπος είναι καλός μόνο στα τέστ που χρησιμοποιούνται άριθμοι και σχήματα. 'Ο αποκλιτικός τύπος είναι καλός στα τέστ που οι ερωτήσεις είναι με λόγια και επιδέχονται πολλές άπαντήσεις. 'Η παρακάτω έρευνα άποδεικνύει ότι ο συγκλιτικός και ο αποκλιτικός τύπος διαθέτουν τελείως διαφορετική προσωπικότητα. Τα άτομα του συγκλιτικού τύπου είναι άτομα κονοφομιστικά, στερημένα φαντασίας. 'Αντίθετα τα άτομα του αποκλιτικού τύπου διακρίνονται συνήθως για την άνεξαρτησία τους. 'Ο συγκλιτικός τύπος είναι τύπος ανθρώπου σκληρού. 'Αντιθέτως ο αποκλιτικός τύπος είναι τύπος ανθρώπου, εύσυνήτου. 'Ο πρώτος πάλι τύπος είναι άταραχός και ο δεύτερος φιλελεύθερος. Οι συγκλιτικοί άνθρωποι έχουν στενά Χόμπι. Οι αποκλιτικοί άνθρωποι έχουν ευρύτερο κύκλο ενδιαφερόντων, μεγαλύτερη αίσθησι χιούμορ και ρέπουν προς την όργη. Το ερώτημα είναι γιατί και πώς οι άνθρωποι γίνονται συγκλιτικοί ή αποκλιτικοί. Τίποτε δέν είναι ακόμη γνωστό με βεβαιότητα. 'Αλλά ή υπόθεση την οποία έκανε ένας ψυχολόγος του Κάιμπριτζ είναι πολύ άληθοφανής. Στους δύο αυτούς ανθρώπινους τύπους βλέπει δύο διαφορετικούς τρόπους αντιμετώπισης της ζωής με τις πιέσεις της και την άνασφάλεια που περιβάλλει

το άτομο. 'Ο συγκλιτικός υπερασπίζει τον εαυτό του περιορίζοντας τον κύκλο των ενδιαφερόντων του και συγκεντρώνοντας την προσοχή του σε άπρόσωπα αντικείμενα, καθώς επίσης και δίνοντας στερεότυπες άπαντήσεις σε όλα τα ερωτήματα. 'Ο αποκλιτικός πάλι υπερασπίζει τον εαυτό του πηγαίνοντας στο άλλο άκρο. 'Αναπτύσσει ένα ευρύτατο κύκλο ενδιαφερόντων έτσι που όταν καλείται να αντιμετώπιση μία κατάσταση με τεταμένες τις συγκινησιακές του χορδές άντλεί πείρα από πολλά πεδία, πράγμα που τον βοηθεί πολύ. Παρ' όλο το γεγονός ότι και οι δύο άνθρωποι τύποι είναι άπόλυτα ήμαλοι οι ψυχολόγοι διαβλέπουν έναν ειδικό κίνδυνο στα παιδιά του συγκλιτικού τύπου. Τα παιδιά αυτά προσελκύονται από την επιστήμη στο σχολείο, γιατί ή επιστήμη είναι άφηρημένη, άπουσιάζει απ' αυτή ο άνθρωπος παράγων και λίγο πολύ επιδέχεται μία μόνο σωστή άπάντησι. 'Ο κίνδυνος συνίσταται στο ότι ή επιστήμη κάνει τον συγκλιτικό τύπο άκαμπτο από την παιδική κίβλας ήλικία του, πράγμα που ίσως άργότερα τον καταστήση πνευματικά στείρο και άνίκανο για πρωτότυπη εργασία.

Β' ΡΩΣΙΑ

Η ΓΝΩΣΗ ΠΡΕΠΕΙ
ΝΑ ΣΥΜΒΑΔΙΖΗ ΜΕ ΤΟ ΧΡΟΝΟ;

Μία έγκυκλοπαιδεία νέου τύπου άρχισε να εκδίδεται από φέτος στην Σοβιετική 'Ενωση. Πρόκειται για την έπετηρίδα «'Η επιστήμη κι' ή ανθρωπότητα», που ένημερώνει τον αναγνώστη με τις προόδους και την άνάπτυξι όλων των κλάδων της επιστήμης και τον πλουτίζει με εκλαϊκευμένες επιστημονικές γνώσεις, δίνοντας σ' αυτόν άκριβεις άπαντήσεις σε κάθε άπορία του. Κατά κανόνα, οι μεγάλες έγκυκλοπαιδείες παλιώνουν, πριν ακόμα κυκλοφορήση ο τελευταίος τόμος τους. Κι' αυτό, γιατί είναι δύσκολο να προλαβαίνουν την όρμητική προώθησι της επιστήμης. 'Η έτησία όμως έκδοσις της έπιτομής «'Η επιστήμη κι' ή ανθρωπότητα», καθώς και ή κατάταξις της ύλης της, όχι κατ' άλφαβητική σειρά, δίνει την δυνατότητα στην έγκυκλοπαιδεία αυτή να παρακολουθή με εις χέρεια την επιστημονική πρόοδο και να κρατά την συνοχή άνάμεσα στην επιστήμη και τις γνώσεις.

Ήδη, αυτές τις μέρες έκυκλοφόρησε ο δεύτερος τόμος της έπετηρίδας, στον οποίο σινηργάζονται οι μεγαλύτεροι κι' οι πιο γνωστοί επιστήμονες απ' όλο τον κόσμο, για να ένημερώσουν τους αναγνώστες με τις τελευταίες σοβα-

ρώτερες ανακαλύψεις των διαφόρων κλάδων της επιστήμης.

'Αλλά, ή έπετηρίδα δέν εκδίδεται μόνον σαν έπετηρίδα πληροφοριών, αλλά και σαν έπετηρίδα της ιστορίας τους. 'Εξηγώντας τους σκοπούς της έκδόσεώς της, ο άρχισυντάκτης της Β. Κέλερ, έγραφε πρό ήμερών:

— Θεωρήσαμε άπαραίτητο να δώσουμε δύο πλευρές της επιστημονικής προόδου: τις έπιτεύξεις της επιστήμης και τις πηγές τους. 'Αντιλαμβανόμεθα σαφώς, ότι για να γράψης για την σημερινή επιστήμη, πρέπει να ξεκινήσης από την σκέψι ότι τα γραφόμενά σου δέν θα παλιώσουν άσρτο. Γι' αυτό και είπαμε στους συνεργάτες μας: «Κυττάξτε τα άρθρα σας από μακριά εκείνο, που στις μέρες μας συγκινεί το θέμα σας, γιατί περιέχει κάτι το νέο, κάποτε θα συγκινήση ακόμα περισσότερο με την βαθύτητα και τον ρωμαντισμό της έρευνάς του». Κι' αυτό οι συνεργάτες μας το κατενόησαν, προσπαθώντας να άναπτύξουν και να έξηγήσουν με την μεγαλύτερη σαφήνεια τις βασικές σκέψεις τους.

Χαρακτηριστικά από την άποψι αυτή είναι και τα γραφόμενα από τον δίοσημα 'Αμερικανό φυσικό Ρόμπερτ 'Οππενχάιμ, στο άρθρο του δημοσιεύει για τις έπιτεύξεις της φυσικής στον ύπό έκδοσι τρίτο τόμο της έπετηρίδας:

«... Δέν πρέπει να ξεχνάμε και το γεγονός ότι εκείνο που ανακαλύψαμε το 1963, θα καταστή σοφές μόνο με την άναδρομή στις ανακαλύψεις του 1955, του 1950 ή ακόμα και των πιο προηγμένων έτών. Σ' αυτά άκριβώς τα χρόνια πρέπει να άναζητήσουμε τις έννοιες των νέων ανακαλύψεων που γίνονται τώρα. 'Απ' αυτές έχουν την προέλευσί τους τα όργανα που μās δίνουν τις νέες ανακαλύψεις. Σ' αυτές βρίσκονται οι πηγές της σύγχρονης γλώσσας και των παραδόσεων».

Σχολιάζοντας τα λόγια αυτά του 'Οππενχάιμ, ο Β. Κέλερ άναφέρει:

— 'Η άναζήτησις του νέου άποτελεί το ένα καθήκον του επιστήμονα. 'Η κατοχύρωσις του «παλιού», το ξεκαθάρισμα δηλαδή των θεμελιωδών νόμων, των αρχών της επιστήμης από την σαθούρα και τις διαστρεφές, άποτελεί το δεύτερον καθήκον, που δέν είναι επίσης λιγώτερον υπεύθυνο.

»'Ο άνθρωπος είναι προικισμένος με το θανμάσιο χάρισμα να βλέπη σωστά την φύσι. 'Η σημασία των ανακαλύψεων του Νεύτωνος δέν μειώνεται, αλλά μεγαλώνει με την άνάπτυξι της επιστημονικής σκέψεως: ο μεγάλος φυσικός του παρελθόντος άποδείχεται, όχι μόνον ο συγγραφέας της «κλασσικής μηχανικής», αλλά κι' ένας από τους συγγραφείς μιας πιο οικουμενικής συγχρόνου θεωρίας, που έχει πλήρως ύπ' όψη της την ποικιλομορφία του Σύμπαντος και τα φαινόμενα που συντελούνται σ' αυτό.

»Οι νέες ανακαλύψεις δέν άπορρίπτουν τις παλιές γνώσεις, αλλά περιορίζουν μόνον άστηρότερα τον τομέα της εφαρμογής τους, ύπογραμμίζουν τις θεμελιώδεις άρχές τους.

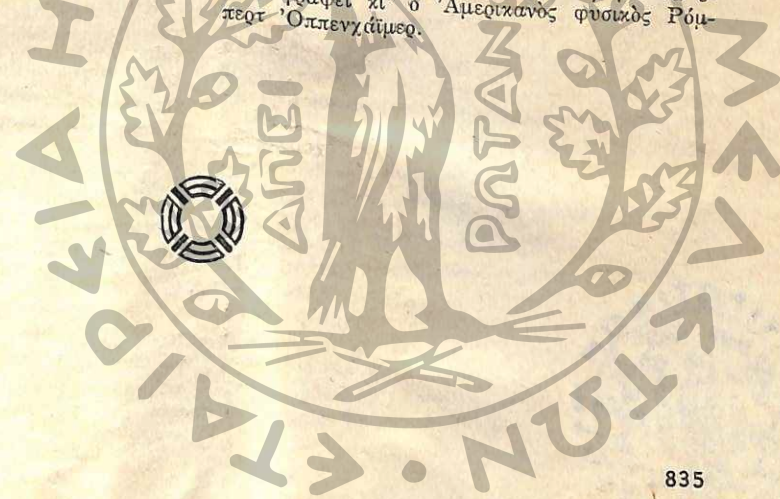
»Δέν μπορεί να έλσαι ένας πραγματικά μορφωμένος άνθρωπος, άν παρακολουθή μόνο εκείνα που άλλάζουν, και αντιλαμβάνεσαι μ' αυτό έσφαλμένα το αιώνιο στην επιστήμη εξετάζοντας το ζήτημα από την αντίθετη πλευρά, θα έλεγα, ότι έπειδή άκριβώς ή επιστήμη είναι θεμελιώδεις από την ίδια την ουσία της, μπορεί να εκλαϊκευθή και πιο εύκολα.

»Θυμάμαι την περίεργη συνομιλία μου με τον 'Αγγλο καθηγητή Τζην Μπέριναλ, που συνεργάζεται στον πρώτο τόμο της έπετηρίδας «'Η επιστήμη κι' ή ανθρωπότητα». Μιλούσαμε για τις δυνατότητες που υπάρχουν ως προς την συγραφή στην εποχή μας ενός μακροβίου βιβλίου για την επιστήμη. 'Ο καθηγητής Μπέριναλ άπέκρουσε με άποφασιστικότητα την άποψι που επικρατεί, ότι, δήθεν, έξ αιτίας της έπιταχυνόμενης άναπτύξεως της επιστήμης, κάθε τι που γράφεται γι' αυτήν, παλιώνει γρήγορα:

— Μην κνηγάτε το νέο χάριν του νέου. Γράφετε βασικά, όποτε θα άποκτήσετε, και το ενδιαφέρον και το μακρόβιο.

»Από πολλά παραδείγματα που υπάρχουν, λέν είναι δύσκολο να έπιβεβαιωθή, πόσο σωστή είναι αυτή ή σκέψι.

— Πρέπει να ελπίζουμε, καταλήγει ο Β. Κέλερ, ότι ή έπετηρίδα μας θα είναι σε θέση να άποδείξη πάντα την σύνδεσι των επιστημονικών έπιτεύξεων με τον χρόνο, για τα όποια γράφει κι' ο 'Αμερικανός φυσικός Ρόμπερτ 'Οππενχάιμ.

Ἀλληλογραφία με τοὺς συνδρομητὰς καὶ φίλους μας

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΑΝΩΤΕΡΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΒΑΣ. ΟΛΓΑΣ 84 (ΤΗΛ. 82.328)
Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 20ῇ Φεβρουαρίου 1964

Πρὸς τὸ Ἑγκριτὸν Περιοδικὸν «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ» Σωκράτους 35, Ἀθήνας.

Ἡ Ἀνωτέρω Ἐκκλησιαστικὴ Σχολὴ Θεσσαλονίκης μετὰ χαρὰς ἐδέχθη τὰ πρῶτα φύλλα τοῦ ἐγκρίτου Ὑμῶν Περιοδικοῦ καὶ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκφράσῃ δι' ἡμῶν τὰς θερμὰς εὐχαριστίας τῆς διὰ τὴν εὐγενὴ προσφορὰν καὶ τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι τὸ φύλλον θὰ μελετᾶται ὑπὸ τῶν τροφίμων τῆς Σχολῆς καὶ ἐν συνεχείᾳ θὰ φυλάττονται ἅπαντα τὰ φύλλα, ἵνα εἰς τὸ τέλος ἐκάστου ἔτους ἀποτελοῦν τόμον τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Σχολῆς.

Ἐπὶ τούτοις διατελοῦμεν μετὰ πάσης τιμῆς καὶ φιλικῶν αἰσθημάτων
Ὁ Διευθυντὴς
(ΣΑΒΒΑΣ ΝΑΝΑΚΟΣ)

Ἀγαπητό μου «Νέο Σχολεῖο»,
Σὲ πρωτογνώρισα στὰ θρανία τῆς Ἀκαδημίας, τότε πού ἐνοιώθα τοὺς πρῶτους παλμούς γιὰ τὸ παιδί. Σὲ παρηκολούθησα στὴν 2ετὴ ἐκπαίδευσιν καὶ σὲ παρακολούθω ἀπὸ τότε στὸ μικρὸ διάστημα, στὸ σχολεῖο πού ἐργάζομαι.

Περιμένω πότε νὰ ἔλθῃς γιὰ νὰ ξεφυλίσω καὶ νὰ περάσω λίγες εὐχάριστες ὥρες κοντά σου. Τελειώνοντάς σε ὅμως, σὲ τοποθετῶ στὸ ἀρχεῖο τοῦ σχολείου. Φεύγεις πιά ἀπὸ τὰ χέρια μου. Μὰ θάθελα νὰ σ' ἔχω πάντα κοντά μου, σύντροφο, βοηθὸ καὶ σύμβουλο. Γιατὸ καὶ σοῦ γράφω παρακαλῶντας ἀπὸ τὸν τρέχοντα ἐκδοτικὸν χρόνον νὰ μὲ ἐγγράψῃς συνδρομητὴ σου, ἀποστέλλοντάς μου τὰ τεύχη σου πού κυκλοφόρησαν ἤδη.

Καὶ γιὰ νὰ ἔχωμε ἀκόμα πιὸ στενὴ τὴν ἐπαφὴν, σὲ παρακαλῶ ἂν τὸ κρίνῃς κατάλληλο, φιλοξένησιν στὶς σελίδες σου τὴν μικρὴ πνευματικὴ μου ἐργασία, σὰν ἀρχὴ μιᾶς ἀμοιβαίας πνευματικῆς ἐπαφῆς.

Με ἀγάπην
ΕΜΜ. Δ. ΦΡΟΥΖΑΚΗΣ
Δημοδιδάσκαλος
Γουμένισσα—Παιονίας

Φίλε κ. Πάτση, χαίρετε,

....Ἐπ' εὐκαιρίᾳ δεχθῆτε πρῶτα τὶς θερμότερες εὐχαριστίες μου γιὰ τὴν ὑπερβολικὴ ἀνοχὴ πού ἐπιδείξατε σὲ μένα, στέλλοντάς μου τακτικώτατα τὰ τεύχη τοῦ περιοδικοῦ σας, ἀπ' τὰ ὁποῖα τῷ ὄντι ὠφελήθηκα παρὰ πολὺ στὸ ἔργο μου καί, δεύτερα τὰ θερμότερα κι' ἐγκάρδια συγχαρητήριά μου γιὰ τὴν τεράστια ὑπηρεσίᾳ πού προσφέρει στὴν παιδαγωγικὴ ἢ σχολικὴ κίνηση τῆς χώρας μας, ὁ ὑπὸ τὴν Διεύθυνσή σας Οἶκος.

Ἐχετε ἐπιβληθῇ στὴ συνείδησή μας γι' αὐτὸ κι' ἐπιφυλάσσομαι σὰν κάποτε, ἔστω καὶ σὲ ἀπώτερο μέλλον, βρεθῶ αὐτοῦ, νὰ ἔρθω ἐπίτηδες νὰ σφίξω κατενθουσιασμένος τὸ χέρι σας καὶ νὰ σὰς συγχαρῶ ἐγκάρδια καὶ διὰ ζωῆς.

Ἰδιαίτερα σὰς συγχαίρω μ' ὅλη μου τὴν καρδίᾳ γιὰ τὸ μνημειῶδες ἔργο σας «Ἐγκυκλοπαιδεία τῶν νέων». Φιλοδοξῶ νὰ τὸ ἀποκτήσω στὴ Σχολικὴ μου Βιβλιοθήκη.

Με πολλὴν ἐκτίμησιν
Δ. ΔΡΟΥΓΚΑΣ

Δημ)λος Χρυσοβίτα Μετσόβου

Σημείωσιν «Ν. Σχολείου»:

Ὁ Δ)ντὴς τοῦ περιοδικοῦ μας εὐχαριστεῖ θερμώτατα ὅλους τοὺς συνδρομητὰς καὶ φίλους μας γιὰ τὰ εὐγενικὰ γράμματα πού τοῦ στέλλουν καὶ γιὰ τὸν ἐνθουσιασμό μετὰ τὸν ὁποῖο ὑποδέχονται τὴν ὅλη του προσφορὰ (πνευματικὴ, ἐκδοτικὴ, πατριωτικὴ) στὴν ὑπόθεσιν τῆς παιδείας μας, θεωρεῖ δὲ ὅτι ὅλες αὐτὲς οἱ τιμὲς καὶ οἱ ἔπαινοι πού ἀπευθύνονται στὸ πρόσωπό του, ἀντανακλοῦν καὶ ἀποδίδονται σ' ὁλόκληρο τὸ σῶμα τῶν Ἑλλήνων Ἐκπαιδευτικῶν ἀπὸ τοὺς ὁποῖους προέρχεται — καὶ οὐσιαστικὰ ἀνήκει ἐσσεῖ — ὁ κ. Χάρης Πάτσης. Μετὰ τὸ ἴδιο πνεῦμα ἐπιθυμῶ νὰ ἐκτιμῇ καὶ ἡ μεγίστη τιμὴ τῆς ὁποίας τοῦ ἀπέδωσε ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, μετὰ τὸ νὰ τιμῇ διὰ τῆς παρουσίας του τὰ ἐγκαίνια τοῦ Σχολείου, τὸ ὁποῖο ἀνήγειρε διὰ δωρεᾶς του ὁ κ. Πάτσης στὴ γενέτειρά του Θεσπρωτικὸν Πρεβέζης.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΕ ὍΣΟΥΣ ΜΑΣ ΕΡΩΤΟΥΝ:

Ο ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ ΕΠΙΛΑΧΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Κατὰ τὶς πρόσφατες δημοτικὲς ἐκλογές, ὁ ὑποψήφιος Δήμαρχος Ἀθηναίων στρατηγὸς Πασα. Κατσώτας, συμπεριέλαβε στὸ συνδυασμὸ του καὶ τὸν Δ)ντὴν τοῦ «Ν. Σχολείου» συγγραφέα καὶ ἐκδότην κ. Χάρην Πάτσην. Ὁ κ. Πάτσης ἐνίσχυσε τὸν συνδυασμὸ τοῦ στρατηγοῦ με 1370 ψήφους. ἔλθων 14ος κατὰ σειρὰν (στὸ συνδυασμὸ Κατσώτα) καὶ 37ος στὴ γενικὴ σειρὰ ἐπὶ 310 ὑποψηφίων συμβούλων.

Ἡ ἐπιτυχία αὐτὴ τοῦ κ. Πάτση νὰ συγκεντρώσῃ π ρ ο σ ω π ι κ ἔ ς π ρ ο τ ι μ ῆ σ ε ι ς χιλίων καὶ πλέον Ἀθηναίων ψηφοφόρων (ἐλάχιστος ἀριθμὸς ψήφων ἔλειπε διὰ νὰ ἐκλεγῇ) κρίνεται ἐξαιρετικὴ γιὰ τοὺς ἐξῆς λόγους:

1) Ὁ κ. Πάτσης δὲν πολιτεύεται στὴν Ἀθήνα ἀλλὰ στὴν ἐκλογικὴ περιφέρειαν Πρεβέζης, ἀπ' ὅπου κατάγεται καὶ ὅπου συγκεντρώνει τὸ σύνολο σχεδὸν τῶν δημοκρατικῶν ψήφων, (κι αὐτὸς ἀκριβῶς ἦταν ὁ λόγος πού δὲν συμπεριελήφθη στὸ συνδυασμὸ τῆς Ε.Κ. Πρεβέζης ὁ κ. Πάτσης κατὰ τὶς τελευταῖες ἐκλογές. Ἐπειδὴ θὰ ἐκλεγόταν ὁπωσδήποτε βουλευτὴς. ἐφρόντισε ἄλλας ἰσχυρὸς πολιτικὸς γειτονικοῦ νομοῦ νὰ βάλῃ στὸ συνδυασμὸ Πρεβέζης τὸν ἀδελφὸ του!). Στὴν Ἀθήνα καὶ δὴ στὴν Α' ἐκλογικὴ περιφέρειαν, ὅσο γνωστὸς κι ἂν εἶναι, κι ὅσους φίλους κι ἂν ἔχεις, ἡ ἐκλογὴ ἀποτελεῖ πολὺ δύσκολη ἐπιχείρησιν, σωστὸ τόλμημα!

2) Γιὰ πρώτη φορὰ ἐφαρμόστηκε σὲ ἐκλογές τὸ σύστημα τῆς μ ο ν ο - σ τ α υ ρ ῖ α ς. Οἱ ἐκλογεῖς ἔπρεπε νὰ θέσουν ΕΝΑ μόνον σταυρὸ προτιμήσεως καὶ ὄχι ΠΟΛΛΟΥΣ, ὅπως συνέβη στὶς βουλευτικὲς ἐκλογές Α' καὶ Β' περιφερειῶν Ἀθηνῶν - Πειραιῶς, κατὰ τὶς ὁποῖες οἱ ψηφοφόροι ἔθεταν ὅσους σταυροὺς προτιμήσεως ἤθελαν! Δεδομένου δὲ ὅτι στὶς δημοτικὲς ἐκλογές Ἀθηνῶν κατῆλθαν 5 συνδυασμοὶ με 310, συνολικά, ὑποψηφίους ἢ ἐπιτυχία τοῦ κ. Πάτση κρίνεται πολὺ ἀξιόλογη γιὰτὶ, ἐνῶ εἶχε νὰ παλέψῃ με 310 διαλεκτοὺς καὶ βέρους Ἀθηναίους συνυποψηφίους (οἱ περισσότεροι ἦταν γόνοι γνωστῶν Ἀθηναίων τζακιῶν), ἐπέτυχε νὰ συγκεντρώσῃ 1370 π ρ ο σ ω π ι κ ἔ ς π ρ ο τ ι μ ῆ σ ε ι ς (χρυσοὺς σταυροὺς κατὰ τὴ γνωστὴ ἔκφρασιν). Ὡς γνωστὸν ἡ ἐκλογὴ διεξήνθη με πείσμα καὶ ἀγωνιστικότητά μεταξύ τῶν 310 ὑποψηφίων τῶν 5 συνδυασμῶν.

3) Ἡ ἐπιτυχία τοῦ κ. Πάτση εἶναι καὶ κατὰ τοῦτο χαρακτηριστικὴ καὶ ἀξιόλογη. Γιατί:

α) Δὲν ψηφίστηκε ἀπὸ τοὺς εκπαιδευτικοὺς λειτουργοὺς οἱ ὁποῖοι ἐνῶ στὶς βουλευτικὲς ἐκλογές ψηφίζουν με καταστάσεις, στὶς δημοτικὲς δὲν ψηφίζουν ἀλλὰ μόνον ὅσοι εἶναι δημότες Ἀθηνῶν. Ἀλλ' αὐτοὶ εἶναι πολὺ λίγοι. Ἄν εἶχαν δικαίωμα ψήφου ἀσφαλῶς ὁ κ. Πάτσης θὰ συνεκέντρωνε μεγάλη πλειοψηφία, γιὰτὶ καὶ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας καὶ οἱ Ὀμοσπονδίες τῶν Ἐκπαιδευτικῶν εἶχαν ρίξει τὸ σύνθημα νὰ ἐνισχυθοῦν οἱ εκπαιδευτικὴς προελεύσεως ὑποψήφιοι.

β) Διαμοιράστηκαν οἱ ψῆφοι τῆς Ἡπειρωτικῆς παροικίας Ἀθηνῶν ἀνάμεσα σὲ 5 - 6 ὑποψηφίους. Φυσικὰ ὁ κ. Πάτσης ἔλαβε τοὺς περισσότερους ψήφους τῆς κατηγορίας αὐτῆς.

γ) Διαμοιράστηκαν οἱ ψῆφοι τῶν ἐκδοτῶν, συγγραφέων κ.λ.π. ἀπ' ὅπου ὁ κ. Πάτσης θὰ ἔπαιρνε μεγάλη δύναμιν. Ὑπῆρχαν 4 - 5 ὑποψήφιοι. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ, συγκριτικὰ με τοὺς ἄλλους ὑποψηφίους, ὁ κ. Πάτσης ἐπρώτευσεν.

Η ΣΥΝΤΑΞΗ

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΤΟ ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΔΩΡΟ ΓΙΑ ΜΙΚΡΟΥΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΥΣ

ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

ΜΕΓΑΛΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

ΤΟΜΟΙ 28—ΓΛΩΣΣΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗ
ΕΚΔΟΣΗ ΠΟΛΥΤΕΛΗΣ—Δρχ. 3.360

Πεντακόσιοι παιδαγωγοί, λογοτέχνες και επιστήμονες συνεργάστηκαν στη σύνταξη του μνημειώδους και μοναδικού αυτού έργου που τιμᾷ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν ἑλληνικὴ παιδεία καὶ εἶναι τὸ πρῶτον χρήσιμο βοήθημα γιὰ κάθε μαθητὴ, σπουδαστὴ, γιὰ κάθε σπίτι, γιὰ κάθε οἰκογένεια, γιὰ μικροὺς καὶ μεγάλους.

ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΗΚΕ Η ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

- Ἐκυκλοφόρησαν καὶ οἱ ΕΙΚΟΣΙ ΟΚΤΩ (28) τόμοι τοῦ ἔργου αὐτοῦ καὶ παραδίδονται ἁμέσως ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ καὶ μὲ ΕΥΚΟΛΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ.

Μεγάλες εὐκολίες πληρωμῆς γιὰ νὰ ἀποκτήσουν ὅλα τὰ ἑλληνόπουλα τὴ Μ. Ε. Ν.

- 1) Τιμὴ ὁλοκλήρου τοῦ ἔργου (τόμοι 28, χρυσόδετοι) 3360
- 2) ΕΥΚΟΛΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ: Προκαταβολὴ δρχ. 360 (ἂξια τῆς διελευσέσεως) καὶ τὸ ὑπόλοιπον εἰς 14 μηνιαίας δόσεις τῶν 200 δραχμῶν.
- 4) ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ: ὁλοκλήρον τὸ ἔργον, χρυσόδετον 2300

ΚΑΙ Η ΝΕΑ ΕΦΕΤΕΙΝΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΜΑΣ ΟΙΚΟΥ

ΕΜΜΗΣ ΠΑΤΣΗ (GARIN)

Πτυχιούχου Παιδαγωγικῆ Πανεπιστημίου τῆς Λωζάνης

“ΠΡΩΤΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ,” (ΠΕΠ)

(Τὸ κλειδί τῶν Γνώσεων γιὰ παιδιὰ 6-15 ἐτῶν)

ΤΟΜΟΙ 5 ΛΕΞΕΙΣ 8000 ΓΛΩΣΣΑ ΑΠΛΗ—ΣΕΛ. 2.400

- Ἐκαστὸς τόμος πολὺχρωμος μὲ σελ. 416 (32 τυπογρ. 200 Σέλιδα) Δρχ. 1000
- Τιμὴ ὁλοκλήρου τοῦ ἔργου (τόμοι 5X200) 1000
- ΜΕ ΕΥΚΟΛΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ: Προκαταβολὴ δρχ. 100 καὶ τὸ ὑπόλοιπον (δρχ. 900) εἰς 9 μηνιαίας δόσεις τῶν 100 δραχμῶν.
- ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ: Παρέχουμε ἑξέταση 300)ο, ἢ 2)ο πλήρως μόνον δρχ. 700.
- ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ καὶ τὰ δύο ἔργα μαζί (ΠΕΠ+3 τόμοι καὶ ΜΕΠ=28 τόμοι) μόνον μὲ δρχ. 3000.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ “ΠΑΡΘΕΝΩΝ,” ΑΘΗΝΑΙ
ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 33—ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 321.418